

**T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SUÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI**

**TÜRK CEZA HUKUKU VE ADLİ İNCELEMELER
AÇISINDAN KAMBIYO SENETLERİNDE
SAHTECİLİK**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Olca ER

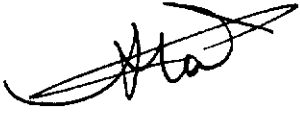
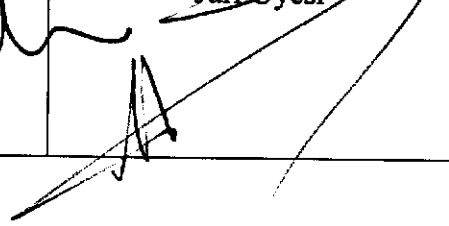
**DANIŞMAN
PROF. DR. ALİ ŞAFAK**

**ANKARA
MAYIS - 2008**

T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SUÇ ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

TÜRK CEZA HUKUKU VE ADLİ İNCELEMELER
AÇISINDAN KAMBIYO SENETLERİNDE SAHTECİLİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ
OLCAY ER

Prof. Dr. Ali ŞAFAK Jüri Başkanı 	Prof. Dr. Vahit BIÇAK Jüri Üyesi 	Doç. Dr. M.Bedri ERYILMAZ Jüri Üyesi
---	--	--

Tez Sınavı Tarihi: 11/04/2008

ÖNSÖZ

Ticarî hayatta ve ekonomik faaliyetlerde değişim aracı olarak kambiyo senetlerinin kullanımının artması ile birlikte, bu senetlerde yapılan sahtecilik ve tahrifat filleri de artmıştır. Kambiyo senetleri kullanımının güvenli bir şekilde devam edebilmesi için yapılan sahtecilik ve tahrifatın tespiti ve engellenmesine yönelik bilimsel bir çalışmanın yapılması önem arz etmektedir. İşte bu amaca yönelik yapılan bu çalışmanın sonuçlandırılmasında çok kişinin katkısı ve emeği geçmiştir.

Çalışmanın yürütülmesinde, bilgi, tecrübe ve engin hoşgörüsüyle bana yol gösteren değerli tez yöneticim Prof. Dr. Ali ŞAFAK'a teşekkürü yerine getirilmesi gereken önemli bir görev bilirim.

İşin laboratuvar boyutunda yönlendirici yardımlarını gördüğüm Belge İncelemeleri Şube Müdürü Nizam KABAR'a, Belge İncelemeleri Şube Müdürlüğü personeline ve çalışmalarım sırasında değerli görüşleriyle destek olan meslektaşlarım Hakan BEYAZ, Ozan ALTUĞ, Levent BAYRAM, Alper BAYKAL, Sedat BÜLBÜL, Yasin ATAÇ ve Ali GÜMÜŞSOY'a şükran duygularımı sunarım.

Ayrıca, eşim Neslihan ER ve kızım Eda Sultan ER'e çalışmalar sırasında bana verdikleri destekten ve gösterdikleri sabırdan dolayı teşekkürlerimi ifade ederim.

ÖZET

Er, Olcay, Türk Ceza Hukuku ve Adli İncelemeler Açısından Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Ali ŞAFAK, 116 s.

Hızlı bir şekilde değişime olanak sağlayan kambiyo senetleri, ticari hayatta ve ekonomik faaliyetlerde paranın yerini almıştır. Bu durum kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilik ve tahrifat fiillerinin artmasına sebep olmuştur. Kambiyo senetleri kullanımının güvenli bir şekilde devam edebilmesi için yapılan sahtecilik ve tahrifat fiillerinin tespiti ve engellenmesi gerekmektedir.

Kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilik ve tahrifatın tespit edilip engellenmesi için hem caydırıcı hukukî tedbirlere hem de tedbirlerin hızlı ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacak adli incelemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada, kambiyo senetlerinin hukukî boyutu ile birlikte pratikteki yansımaları da ele alınmış ve o doğrultuda meydana çıkan sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir.

Araştırma sırasında, mevzuatta kambiyo senetlerinin müşterek özellikleri ile kambiyo senedi çeşitleri, adli incelemeler ışığında kambiyo senetlerinde sahtecilik ve TCK'da sahtecilik suçlarının türleri ve unsurları üzerinde durulmuş, özellikle de kambiyo senetlerinde sahtecilik incelenmiştir. Çalışmayı uygulamayla desteklemek açısından, Ankara Kriminal Polis Laboratuvarı Belge İncelemeleri Şubesi'ne son 4 yıl içerisinde inceleme talebiyle intikal eden bulgulardan kambiyo senedi sayılanlar çeşitlerine göre tasnif edilmiş, bunlar üzerinde sahtecilik yapılmış olanlar da ayrıca irdelenmek suretiyle bir veri tabanı oluşturulmuş ve kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilik ve tahrifat fiillerinin yorumları yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kambiyo senetleri, adli, sahtecilik, tahrifat.

ABSTRACT

Er, Olcay, Forgery In Bills Of Exchange In The View Of Turkish Criminal Law and Forensic Examinations, Master's Thesis, Advisor: Prof. Dr. Ali ŞAFAK, 116 p.

Bills of exchange that enable changes rapidly took the place of money in commercial life and economical activities. This case led increase in forgery and alteration acts in bills of exchange. For continuation of usage of these documents in a safety way it is required to detect and prevent forgery and alteration acts.

Both aversive legal measures and forensic examinations that ensure execution of measures in a fast and effective way are needed to detect and prevent forgery and alteration in bills of exchange. In this study, together with legal dimensions of these documents also its reflections in practice is discussed and solution offers to problems that occurs in that direction are presented.

During the research; common features of bills of exchange in legislation, its types, forgery in it under the light of forensic examinations, types and components of forgery crimes are asserted and especially forgery in bills of exchange is studied. To support the study with practice, the ones which considered as bills of exchange from the evidences which arrive Ankara Criminal Police Laboratory Document Examination Section to be investigated in the last for years are classified through their types, furthermore a data base is composed by the explication of the ones which were forged and the forgery and alteration acts in the bills of exchange are annotated.

Key Words: Bills of exchange, forensic, forgery, alteration.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iv
KISALTMALAR	iv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Giriş.....	1
------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

KAMBIYO SENETLERİ

1. Kambiyo Senedi Kavramı.....	6
2. Kambiyo Senetlerinin Müşterek Özellikleri.....	7
3. Türk Ticaret Kanunu'nda Kambiyo Senedi Çeşitleri.....	10
3.1 Poliçe.....	10
3.1.1 Poliçede Bulunması Gereken Şekil Şartları.....	11
3.1.2 Açık (Beyaz) Poliçe ve Eksik Poliçe Arasındaki Fark.....	13
3.2 Bono (Emre Muharrer Senet).....	14
3.2.1 Bonoda Bulunması Gereken Şekil Şartları.....	15
3.2.2 Açık (Beyaz) Bono ve Eksik Bono Arasındaki Fark.....	16
3.3 Çek.....	17

3.3.1 Çekte Bulunması Gereken Şekil Şartları.....	19
4. TTK Tasarısının Kambyo Senetlerine İlişkin Hükümleri.....	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK CEZA KANUNU'NDA KAMBYO SENETLERİNDE SAHTECİLİK

1. Kamu Güveni.....	23
2. Belge.....	25
2.1 Resmî Belge.....	25
2.2 Özel Belge.....	26
2.3 Resmî Belge Hükümündeki Özel Belgeler.....	27
3. Emre veya Hamile Yazılı Kambyo Senetlerinde Sahtecilik Suçları.....	30
3.1 Resmî Belgede Sahtecilik.....	30
3.1.1 Eski TCK Hükümleriyle Mukayese.....	31
3.1.2 Suçun Maddî Unsuru	31
3.1.3 İğfal Kabiliyeti.....	34
3.1.4 Suçun Manevî Unsuru ve İzzar (Zarar) Kabiliyeti Meselesi.....	37
3.1.5 Suçun Faili	39
3.1.6 Suçun Konusu.....	40
3.1.7 Suça Etki Eden Nedenler.....	41
3.1.8 Suçun Özel Görünüş Şekilleri.....	44
3.1.9 Soruşturma, Görevli Mahkeme, Suçun Müeyyidesi ve Dava Zamanaşımı..	49
3.2 Resmî Belgeyi Bozmak, Yok Etmek veya Gizlemek	50
3.2.1 Eski TCK Hükümleriyle Mukayese.....	50
3.2.2 Suçun Maddî Unsuru	50
3.2.3 Suçun Manevî Unsuru	52
3.2.4 Suçun Faili	52

3.2.5 Suçun Konusu.....	53
3.2.6 Suça Etki Eden Nedenler.....	53
3.2.7 Suçun Özel Görünüş Şekilleri.....	54
3.2.8 Soruşturma, Görevli Mahkeme, Suçun Müeyyidesi ve Dava Zamanaşımı..	55
4. Nama Yazılı Kambyo Senetleri ve Zorunlu Unsurlarında Eksiklik Bulunan Emre veya Hamiline Yazılı Kambyo Senetlerinde Sahtecilik Suçları.....	56
4.1 Özel Belgede Sahtecilik.....	56
4.1.1 Eski TCK Hükümleriyle Mukayese.....	57
4.1.2 Suçun Maddî Unsuru	57
4.1.3 Suçun Manevî Unsuru	59
4.1.4 Suçun Faili	59
4.1.5 Suçun Konusu.....	60
4.1.6 Suça Etki Eden Nedenler.....	60
4.1.7 Suçun Özel Görünüş Şekilleri.....	60
4.1.8 Soruşturma, Görevli Mahkeme, Suçun Müeyyidesi ve Dava Zamanaşımı..	62
4.2 Özel Belgeyi Bozmak, Yok Etmek veya Gizlemek	62
4.2.1 Eski TCK Hükümleriyle Mukayese.....	63
4.2.2 Suçun Unsurları.....	63
4.3 Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması.....	64
4.3.1 Eski TCK Hükümleriyle Mukayese.....	64
4.3.2 Suçun Maddî Unsuru	64
4.3.3 Suçun Manevî Unsuru	65
4.3.4 Suçun Faili	65
4.3.5 Suçun Konusu.....	66
4.3.6 Suça Etki Eden Nedenler.....	66
4.3.7 Suçun Özel Görünüş Şekilleri.....	67

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADLİ İNCELEMELER AÇISINDAN KAMBIYO SENETLERİNDE SAHTECİLİK

1. Sahtecilik Kavramı.....	69
2. Adli İncelemeler ve Kriminalistik	70
3. Adli İncelemeler Açısından Sahtecilik.....	71
3.1 Küllî (Bütünü İle Yapılan) Sahtecilik.....	72
3.1.1 Belgenin Kendisinin Küllîyen Sahte Olarak Oluşturulması.....	72
3.1.2 Belge Üzerinde Atılı Bulunan İmzalarda Sahtecilik	73
3.2. Kısmî Sahtecilik.....	74
3.2.1 Kıymet Yönünden (Senet Tutarında) Tahrifat	74
3.2.2 Zaman Yönünden Tahrifat.....	75
3.2.3 Mana Yönünden Tahrifat.....	77
3.2.4 Kısmî Sahteciliğin Yapılma Yolları.....	79
4. Kambiyo Senetlerinde İmza ve El Yazısı İncelemeleri.....	82
4.1 Kambiyo Senetlerinde İmza İncelemeleri.....	82
4.1.1 Yasalarımızda İmza.....	82
4.1.2 İmza İncelemelerinde Yöntem.....	84
4.1.3 Kambiyo Senetlerinde Yapılış Şekillerine Göre İmza Sahteciliği.....	85
4.1.4 Kambiyo Senetlerinde Yapılan İmza Sahtecilik Biçimleri.....	88
4.2 Kambiyo Senetlerinde El Yazıları İncelemesi.....	89
4.2.1 El Yazısı İncelemelerinde Yöntem.....	90
4.3 Kambiyo Senetlerindeki İmza ve El Yazılarının Değerlendirilmesi.....	92

BEŞİNCİ BÖLÜM
GEREÇ VE YÖNTEM

1. Gereç.....	94
1.1 Doküman İnceleme Cihazları.....	94
1.2 Makroskop.....	95
1.3 Fulaj İzi Tespit Cihazları.....	96
1.4 Raman Spektroskopi Yöntemiyle Çalışan Cihazlar.....	97
2.Yöntem.....	98

ALTINCI BÖLÜM
BULGULAR VE TARTIŞMA

1.Bulgular.....	100
2.Tartışma.....	104

YEDİNCİ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç ve Öneriler	107
KAYNAKÇA.....	112
EK.....	116

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa
1	İnceleme talebinin yıllara göre dağılımı.....	100
2	İnceleme talebi ile gelen bulguların yıllara göre ve kambiyo senedi olup olmamasına göre dağılımı.....	101
3	Kambiyo senedi bulgularının yıllara ve poliçe-senet-çek olmasına göre dağılımı.....	102
4	Üzerinde sahtecilik yapılan kambiyo senedi bulgularının yıllara ve poliçe-senet-çek olmasına göre dağılımı.....	103

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa
1	Orijinal ve külliyen sahte olarak oluşturulmuş çeklerin detay hatları.....	73
2	Senet tutarında yapılmış tahrifatı gösterir örnek.....	75
3	Senetteki vade ve ödeme tarihinde yapılmış tahrifatı gösterir örnek.....	76
4	Senedin keşidecisi üzerinde tahrifatı gösterir örnek.....	79
5	Senet üzerinde yapılmış sürjarjı gösterir örnek.....	79
6	Senet üzerinde yapılmış ilaveyi gösterir örnek.....	80
7	Senet üzerinde yapılmış karalamayı gösterir örnek.....	81
8	Yırtılmış olan senedin birleştirilmiş görüntüsü.....	82
9	Tanımına uygun atılmış ve basit tarzda atılmış imza örneği.....	83
10	İmzalı pul nakli yoluyla imza sahteciliği örneği.....	87
11	Tarayıcı ve bilgisayar kullanmak yoluyla imza sahteciliği örneği.....	87
12	VSC 2000 cihazının görüntüsü.....	95
13	Makroskop cihazının görüntüsü.....	96
14	Esda cihazının ve cihaz yardımıyla fulaj izi farklılığı görüntüsü.....	97
15	Foram 685 cihazı görüntüsü.....	98

KISALTMALAR

BKZ	: Bakanız
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CİK	: Ceza İnfaz Kanunu
CMK	: Ceza Muhakemeleri Kanunu
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
KPL	: Kriminal Polis Laboratuvarı
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TK	: Ticaret Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
VUK	: Vergi Usulü Kanunu
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Günümüzde toplum içi ve toplumlar arası iletişimin ve etkileşimin artmasına paralel olarak ekonomik ve ticari ilişkilerde de artışlar gözlenmektedir. Bu ilişkilerde, bireyler ortak bazı değer, işaret ve simgelere araştırma gereği hissetmeden güvenme ihtiyacı duymuşlar ve değişim aracı olarak da bunları kullanmışlardır. Günümüz ticari hayatında ve ekonomik faaliyetlerinde değişim aracı olarak paranın yanı sıra kambiyo senetleri de kullanılmaktadır. Çünkü kambiyo senetleri de, tıpkı para gibi, hızlı bir şekilde değişime olanak sağlamasının yanı sıra toplumun genel güvenliğini kazanmıştır.

Kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliğin her geçen gün biraz daha artması toplum tarafından kambiyo senetlerine duyulan ortak güvenin zedelenmesine yol açarak, ticarî hayatın vazgeçilemez değişim aracı olan bu senetlerin kullanımında çeşitli aksaklıklara sebep olmaktadır. Kambiyo senetlerinin doğruluğundan şüphe edilmesi dahi ticarî hayatı güvensiz hale getirmeye yetecek mahiyettedir. Ülkemizde kullanılmakta olan kambiyo senetlerinin büyük bir kısmının yeterli güvenlik özelliklerine sahip olmaması nedeniyle teknolojik gelişmelerin ürünleri olan yazıcılar, tarayıcılar, fotokopi makineleri, bilgisayar programları kullanılmak suretiyle bu kambiyo senetlerinde çeşitli sahtecilikler ve tahrifât kolaylıkla yapılabilmektedir. Bu sebeple kambiyo senetlerinde sahtecilik ve tahrifâtın önüne geçilecek hukuki tedbirlere ihtiyaç duyulduğu kadar, bu hukukî tedbirlerin hızlı ve etkili bir şekilde yürütülebilmesini sağlayacak adli incelemelere de ihtiyaç vardır.

Kambiyo senetleri hakkındaki genel hükümler ve özel düzenlemeler ile birlikte kambiyo senedi çeşitleri Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nunda; bu senetlerde yapılan sahteciliklerle ilgili suç ve cezaya ilişkin hükümler ise Türk Ceza Kanunu (TCK)'nunda ele alınmıştır. Ancak kambiyo senetlerinde sahtecilik ve tahrifatın anlaşılabilmesi ve bunların önüne geçilebilmesi için ne TTK ne de TCK tek başına yeterli olamamaktadır. Bu durum kovuşturma ve soruşturma makamlarının talepleri doğrultusunda görev yapan adli incelemeler alanında çalışan kişilerin, kambiyo senetleri üzerinde yapacakları incelemelerde zorluklara neden olmaktadır. İşte bu sebeple çalışmamızda kambiyo senetlerinde sahtecilik; hem TTK kapsamında hem TCK kapsamında hem de adli incelemeler ışığında değerlendirilmiştir.

Bu çalışma kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilikler konusunda çalışan adli görevlileri aydınlatarak bu sahteciliklerin önlenmesine yönelik yürütülen adli incelemelere katkıda bulunmayı amaçlar. TCK'da kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarının tek bir madde içerisinde değerlendirilmemesi sebebiyle; özellikle adli incelemeler alanında bu senetlerde yapılan sahteciliklerde TCK'nun hangi maddesinin gözönünde bulundurulacağı hususunda tereddütlere düşülmekte, bazen gereksiz ayrıntılara girilirken bazen de işin özü kaçırılmaktadır. Herhangi bir senet üzerinde yapılan sahteciliğin TCK'nun hangi maddesine esas olabileceği adli incelemelerde çalışan bilirkişiler tarafından bilinmesi halinde yapılacak adli incelemeler daha etkili ve verimli olacaktır. İşte bu amaçla kambiyo senetleri ve bu senetlerle yapılan sahtecilik suçları hakkında yasalarımızda ilgili hükümler incelenerek, söz konusu hükümlerin pratikteki geçerlilik düzeyleri açıklığa kavuşturulmak istenmiştir.

Pratikte karşılaşılan kambiyo senedi sahteciliği yöntemlerinin adli incelemelerden faydalanarak açıklığa kavuşturulması da çalışmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır. Söz konusu sahtecilik yöntemlerine ait bilgiler ve bu konuda alınması gereken tedbirlerin bireylere kazandırılmasıyla bu suçlardan mağdur olmalarının önüne bir nebze de olsa geçilmiş olacaktır.

Bu çalışmada takip edilen yöntem; konu ile ilgili teorik bilgilerin ayrıntıları ile incelenmesi ve bu bilgiler ışığında konu ile ilgili pratikteki yansımaların ele alınması şeklindedir. Öncelikle kambiyo senetleri ve bu senetlerde yapılan sahtecilik fiilleri ile ilgili TTK ve TCK çerçevesinde teorik bilgiler verilmiştir. Daha sonra ise bu bilgiler doğrultusunda pratikte karşılaşılan kambiyo senetlerinde sahtecilik fiilleri adli incelemeler açısından ele alınmıştır. Bu doğrultuda Ankara Kriminal Polis Laboratuvarı'na (KPL) incelenme talebiyle gelen kambiyo senetlerinden üzerinde sahtecilik yapılmış olanlarda ne tür sahteciliklerin yapılmış olduğu ortaya konmuş ve bu türlerden birer örnek görüntü de çalışmaya eklenmiştir. Ayrıca KPL'na incelenme talebiyle gelen kambiyo senetleri üzerinde geriye dönük istatistiki çalışma yapılmak suretiyle bir veri tabanı oluşturulmuştur. Bu veri tabanı doğrultusunda teorik bilgilerin pratikteki geçerlilik düzeyi ile kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliklerin azalma ve artışlarındaki etkenler değerlendirilmiş ve bu artışa neden olan etkenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Kıymetli evrak sayılan kambiyo senetleri çalışma kapsamında değerlendirilirken, kambiyo senetleri haricinde kalan kıymetli evraklar ve diğer belgeler çalışma kapsamına alınmamıştır. Kambiyo senetleri her yönü ile ele alınmamış; kambiyo senetlerinde alacağın

temliki ve bu senetlerin devri gibi konular çalışma sınırları dışında tutulurken, kambiyo senedi kavramı, kambiyo senetlerinin müşterek özellikleri, kambiyo senedi çeşitleri ve bu bağlamda kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilikler çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Yine TCK'nunun kamu güvenine karşı suçlar bölümündeki sahtecilik suçlarından kambiyo senetlerini ilgilendiren suçlar çalışma kapsamında değerlendirilirken, sözkonusu bölümde yer alan diğer suçlar çalışma kapsamına alınmamıştır.

Konuyla ilgili istatistiki çalışma ise, Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı bünyesinde görev yapan on bölge laboratuvarından bir tanesi olan Ankara KPL'na incelenme talebiyle gelen belgeler üzerinde yapılmıştır. Bu istatistiki çalışma Ankara KPL'nın sorumluluk bölgesinde bulunan Ankara, Bolu, Çankırı, Eskişehir, Kastamonu, Konya, Yozgat, Zonguldak, Aksaray, Kırıkkale, Bartın ve Karabük illerindeki Cumhuriyet Başsavcılıkları, Mahkemeler, Emniyet Müdürlükleri ve Jandarma Komutanlıkları'ndan Ankara KPL Belge İncelemeleri Şubesi'ne gelen inceleme taleplerini içermektedir. Bu bağlamda istatistiki veriler yalnızca bu illeri kapsamakta olup ülke genelinde yapılmamıştır. Yine özel hukuku ilgilendiren kovuşturmalarda mahkemeler özel bilirkişilere başvurumaktadırlar, bu nedenle söz konusu istatistiki çalışma içerisinde özel hukuku ilgilendiren kovuşturmalardaki incelemeler de yer almamaktadır.

Bu çalışma, yedi bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde tezin haritası çizilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, kapsamı, gerekliliği, sınırları, takip edilen yöntem ve bölümlerde sırasıyla hangi konuların ele alındığı anlatılmıştır.

“Kambiyo senetleri” başlıklı ikinci bölümde; kambiyo senedi kavramı, kambiyo senetlerinin müşterek özellikleri, TTK'nunda kambiyo senedi çeşitleri (poliçe, bono ve çek), söz konusu senetlerde bulunması gerekli şekil şartları, açık ve eksik senet (poliçe ve bono) arasındaki farklar ve TTK tasarısının kambiyo senetlerine ilişkin hükümleri ele alınmıştır. Bu bağlamda herhangi bir senedin kambiyo senedi vasfı taşıyıp taşımadığı, eğer kambiyo senedi vasfı taşıyor ise emre mi, hamiline mi yoksa nama mı yazılı bir kambiyo senedi olduğu açıklığa kavuşturulmuştur.

“Türk Ceza Kanunu'nda Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik Suçları” başlıklı üçüncü bölümde; kamu güveni ve belge (resmi belge, özel belge, resmi belge hükmündeki özel belgeler) konuları işlenmiş. Bu doğrultuda kambiyo senetlerinde sahtecilik suçları iki ana başlık altında değerlendirilmiştir. Birincisi, emre veya hamile yazılı kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarıdır ki “resmi belgede sahtecilik” ve “resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek” suçları olarak iki başlık altında incelenmiştir. İkincisi, nama yazılı kambiyo

senetleri ve zorunlu unsurlarında eksiklik bulunan emre veya hamiline yazılı kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarıdır ki “özel belgede sahtecilik”, “özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek” ve “açığa imzanın kötüye kullanılması” suçları olarak üç başlık altında incelenmiştir. Söz konusu suçların net olarak kavranıp tereddüde yol açmadan anlaşılabilmesi açısından, bu suçların unsurları tek tek incelenmiştir. Ayrıca adli incelemeler alanındaki incelemelerde ve kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilik suçlarının hükme bağlanmasında önem arzeden “iğfal kabiliyeti” meselesi üzerinde de durulmuştur.

Hem “Kambiyo senetleri” başlıklı ikinci bölüm hem de “Türk Ceza Kanunu’nda Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik Suçları” başlıklı üçüncü bölümde konu ile ilgili Yargıtay kararları ele alınmıştır. Bu kararlar doğrultusunda, çalışmanın teorik alt yapısının net ve kesin bilgilere dayandırılması hedeflenmiştir.

“Adli İncelemeler Açısından Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik” başlıklı dördüncü bölümde; sahtecilik ve adli incelemeler kavramları üzerinde durulmuş, bu kavramlar doğrultusunda adli incelemeler açısından sahtecilik küllî ve kısmî sahtecilik biçiminde ayrılarak ele alınmıştır. Bu bağlamda adli incelemeler alanında gerçek hayatta karşılaştığımız kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilik yöntemleri incelenerek açıklığa kavuşturulmuş ve söz konusu sahtecilik yöntemlerine ait bilgiler verilmiştir. Ayrıca kambiyo senetlerinde imza ve el yazısı incelemelerine de sahtecilik temelinde değinilmiştir.

“Gereç ve Yöntem” başlıklı beşinci bölümde; Ankara Kriminal Polis Laboratuvarı’nın (KPL) sorumluluk bölgesinde bulunan Ankara, Bolu, Çankırı, Eskişehir, Kastamonu, Konya, Yozgat, Zonguldak, Aksaray, Kırıkkale, Bartın ve Karabük illerinden Ankara Kriminal Polis Laboratuvarı Belge İncelemeleri Şubesi’ne 2004, 2005, 2006 ve 2007 yılları içerisinde incelenme talebiyle gelen belgeler üzerindeki incelemeler çalışmanın yöntemi olarak ele alınmıştır. Söz konusu belgelerin laboratuvar ortamında incelenmesinde kullanılan doküman inceleme cihazları, makroskoplara, fulaj izi tespit cihazları ve raman spektroskopisi yöntemiyle çalışan cihazlar ise çalışmanın gereçleri olarak ayrı ayrı ele alınmıştır.

“Bulgular ve Tartışma” başlıklı altıncı bölümde; Ankara KPL Belge İncelemeleri Şubesi’ne son dört yıl içerisinde 6411 incelenme talebiyle intikal eden 21671 adet bulgu üzerinde çalışılmıştır. Bu bulgulardan kambiyo senedi olanlar polişe, çek ve senet olarak yıllara göre tasnif edilerek, bunlar üzerinde sahtecilik yapılmış olanlar da ayrıca irdelenmek suretiyle tablolar oluşturulmuştur. Her bir tablo altında elde edilen somut veriler üzerinde durulmuş, bu verilerdeki artış ve azalışın nedenleri tartışılmıştır. Bu bağlamda

yapılan istatistiki çalışma ile bir veri tabanı oluşturulmuştur. Bu veri tabanı ile kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilik ve tahrifat fiilleri yorumlanarak, bu fiillerin engellenmesine yönelik açıklamalarda bulunulmuştur.

“Sonuç ve öneriler” başlıklı yedinci bölümde konuyla ilgili toplam yedi bölüm halinde yapılan çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Bu bağlamda, kambiyo senetlerinin kullanımının güvenli bir şekilde devam edebilmesi için yapılan sahteciliklerin engellenmesi ve bireylerin sahtecilik suçlarından mağdur olmaması için alınması gereken tedbirlere yönelik önerilerde bulunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMBIYO SENETLERİ

6762 sayılı TTK'nun kıymetli evraka ayrılan üçüncü kitabının dördüncü faslında ele alınan kambiyo senetleri, kıymetli evrak hakkında geçerli olan genel esaslara tâbidir.

TCK ve adli incelemeler açısından kambiyo senetlerinde sahtecilik konusu üzerine yapılan çalışmanın sağlam temellere dayandırılabilmesi açısından, öncelikle kambiyo senedi kavramı, kambiyo senetlerinin müşterek özellikleri ve TTK'nunda kambiyo senedi çeşitlerinin ne olduğu hususunun aydınlığa kavuşturulması gerekmektedir.

“Kambiyo senetleri” başlıklı bu bölümde; herhangi bir senedin kambiyo senedi vasfında değerlendirilebilmesi için haiz olması gerekli şartlar açıklığa kavuşturulmuş ve kambiyo senedi vasfını taşıyan belgelerin emre, hamile veya nama yazılı olması durumları üzerinde durulmuştur. TCK'nunda kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliklerin maddi konusundaki temel ayırım bu durumlara dayanmaktadır. Şöyle ki: emre veya hamile yazılı kambiyo senetleri resmi belge niteliğinde değerlendirilirken, nama yazılı kambiyo senetleri ve emre ya da hamile yazılı olup da zorunlu unsurlarında eksiklik bulunan senetler özel belge niteliğinde değerlendirilmektedir. Ayrıca adli incelemeler açısından ve istatistiki bilgilerin güvenilirliği açısından da hangi tür belgelerin kambiyo senedi vasfında değerlendirilmesinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bu sebeple “kambiyo senetleri” başlıklı bu bölüm çalışmanın diğer bölümlerine ışık tutmaktadır.

1. Kambiyo Senedi Kavramı

Kambiyo, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde “Herhangi bir yerdeki bir alacağın tahsili, bir borcun ödenmesi veya bir yerden toplanan para ve para yerine geçen taşınabilir değerlerin başka bir yere aktarılması için yapılan işlemin bedeli.”¹ olarak tanımlanır.

Senet ise “Hukukî bir muameleyi veya bir vakıayı belgelendirmek amacıyla yazılmış, resmî bir makam tarafından tasdik veya aleyhine hukukî sonuç doğuracak kişi tarafından imza edilmiş yazı.”² olarak açıklanır.

“Kambiyo” ve “senet” terimlerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulan “kambiyo senetleri” ise 6762 sayılı TTK'nun kıymetli evraka ayrılan üçüncü kitabının dördüncü

¹ <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>, erişim tarihi: 09.08.2007.

² Eyüp Sabri Erman, *Police-Bono-Çek ve Kambiyo Senetlerine Ait Özel Takip*, Ankara, 1973, s. 166.

faslında ele alınmıştır. Bu fasıl da poliçe (md. 588-687), bono (md. 688-691) ve çek (md. 692-735) ile ilgili hükümler tanzim edilmiştir. “Türk doktrinde bazı yazarlar ‘kambiyo senedi’ yerine ‘ticârî senet’ terimini kullanmayı tercih etmektedirler.”³

TTK’nun kambiyo senetlerine ilişkin kuralları İsviçre Borçlar Kanunu’ndan alınmıştır. Ancak İsviçre Borçlar Kanunundaki kullanımından daha farklı bir kapsamdadır. Öztan kambiyo senetlerine ilişkin mevcut durumu şöyle açıklar.

“‘Kambiyo Senetleri’ terimi İsviçre Borçlar Kanunu’nda kullanılan ‘Wechsel’ tabirinin karşılığıdır. Ancak hemen belirtmek icap eder ki, bu terim sadece poliçeyi ve bonoyu kapsar; çek, bundan hariç kalır. TTK’da her üç senedin de ‘Kambiyo Senetleri’ başlığı altında toplanmış olması, mehz kanundan bir ayrılmayı ifade etmektedir. Diğer bir deyişle Türk Hukuku’nda ‘Kambiyo Senedi’ terimi, kendine has bir anlama sahiptir.”⁴

TTK’nunda, İsviçre’de uygulanan sistemden ayrılarak çekin, poliçe ve bono gibi kambiyo senedi olarak değerlendirilmesinin altında Öztan’ın da ifade ettiği üzere “Çek düzenlemek suretiyle girilen taahhüdün, poliçe ve bonoya ilişkin hükümlere birçok noktada tamamen benzeyen, aynı derecede sert şekilci hükümlere tabi olması.”⁵ sebebi yatmaktadır.

TTK da kambiyo senetleri tanımlanmamıştır. Yalnızca kambiyo senedi olarak değerlendirdiği poliçe, bono ve çekin ihtiva etmesi gerekli şartları tespit etmiş ve bunlar üzerinden kambiyo senedi kavramının anlaşılabilmesi yoluna gitmiştir.

2. Kambiyo Senetlerinin Müşterek Özellikleri

Kambiyo senetleri, kıymetli evrak hakkında geçerli olan TTK’nun 557-565 maddelerindeki genel esaslara tâbidir, yani diğer bir ifade ile kambiyo senetleri TTK md. 557’deki anlamı ile kıymetli evraktır. Bu sebeple kambiyo senetleri, kıymetli evrakın özelliklerini taşır ve bazı ortak özelliklere sahiptir. İleride anlatılacak hususlarda kuşku hasıl olmaması açısından bu ortak özelliklere kambiyo senetlerinin çeşitlerini incelemeden önce değinmekte fayda mülahaza edilmiştir.

- Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı senetlerdir (TTK. md. 593, 690, 697/1). “Kambiyo senetleri belirli bir şahıs adına tanzim edilmese ve metinde açıkça “emrine” veya “emrû havalesine” kaydı bulunmasa bile kanunen emre yazılı senet sayılır.”⁶ Kambiyo

³ Reha Poroy ve Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, Arıkan Yay., İstanbul, 2006, s. 107.

⁴ Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007, s. 69.

⁵ Öztan, *a.g.e.*, s. 70.

⁶ Naci Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Gazi Büro Kitabevi 4. Bası, Ankara, 1993, s. 114.

senetlerinin bu özellikleri sebebi ile tedavül kabiliyetleri diğer senetlere oranla son derece fazladır.

- Kambiyo senetleri sıkı şekil şartlarına bağlıdır. Ticaret hukukunda kolaylığı sağlamak maksadıyla şekil serbestisi kabul edilmiş iken, kambiyo senetleri sıkı şekil şartlarına bağlanmıştır. “Sert şekil şartlarına bağlılık olgusu ortaya, ‘senet nasılsa ve ne diyorsa ona göre işlem yapılır’, yani senet metni ve şekil şartları, tarafların muhtemel iradelerine ve senet dışındaki olaylara göre yorumlanamaz ilkesini çıkarır.”⁷ Bu ilke kambiyo senetlerine duyulan güvenin temelini oluşturmaktadır. “Alacaklı sadece kambiyo senetlerinin kanuni şekil şartlarına uygun olarak tanzim edilip edilmediğini araştırmakla yetinir.”⁸

Kambiyo senetlerinde şekle bağlılığın TTK md. 738-742’de bir istisnası görülmektedir ki poliçe, çek ve bonoda senedin tipini gösteren poliçe, bono ve çek kelimelerinin senet metninde bulunmaması, senedi tamamen hükümsüz hale getirmemekte yalnızca bazı vasıf ve imtiyazların kaybına sebep olmaktadır.

- Kambiyo senetleri mücerrettir (soyuttur). “Kambiyo senetlerinin bu mücerretliği konusunda (BK md. 17) doktrinde görüş birliği vardır. Mücerretlik, ticarî senedin asıl borç ilişkisinden bağımsız bir varlığının olması anlamına gelir.”⁹ Örneğin bir vasıta alım-satım ilişkisinde alıcının satıcıya bir poliçe keşide etmesi ile satım işlemi dışında verilen poliçe sebebiyle ikinci bir ilişki meydana gelmiş olur. İlk ilişki olan alım-satım işleminde meydana gelecek ihtilaf poliçe ilişkisini etkilemez. Çünkü senette ifadesini bulan hak temel ilişkiden bağımsızdır.

- Kambiyo senetlerinde müteselsil borçluluk esası vardır. Senette imzası bulunan herkes, hamile karşı müteselsilen sorumludur (TTK 636). “Senedin muhatabı veya mümzisi senetteki borcu ödemediği takdirde, senedin hamili, senedin üzerinde imzası bulunanlardan herhangi birine, borcun tamamı için başvurabilir.”¹⁰ Kambiyo senetlerinin bu özelliği senet hamiline güvence teşkil etmekte ve senedin tedavül kabiliyetini artırmaktadır.

- Kambiyo senetlerinde, beyan ve imzalardan her biri bağımsızdır. Bu özellik TTK md. 589’da anlamını bulur “poliçe ile borçlanmaya ehil olmayan kimselerin imzasını, sahte imzaları, mevhum şahısların imzalarını yahut imzalayan veya namlarına imzalanmış olan şahısları herhangi bir sebep dolayısıyla ilzam etmeyen (bağlamayan) imzaları taşırsa, diğer

⁷ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*., s. 31.

⁸ Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 110.

⁹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*., s. 71.

¹⁰ Ali Bozer ve Celal Göle, *Bankacılar için Kıymetli Evrak Hukuku*, Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2000, s. 60.

imzaların sıhhatine bu yüzden hâlel gelmez" ve doktrinde bu özellik "İmzaların İstiklali İlkesi" olarak değerlendirilir. Örneğin keşidecinin imzasının sahte oluşu bir çekte, cirantaların imzaları geçerli ise (sahteliğin aldatıcı olması ve bilinmemesi kaydı ile) cirantalar borcu ödemekle yükümlüdürler.

- Kambiyo senetlerinde bir alacak hakkı söz konusudur. "Kambiyo senetleri, ülke içi ve dışı emtia satışlarında bir ödeme vasıtasıdır, aynı zamanda borcun ifası maksadıyla da verilebilir."¹¹ Yani kambiyo senedi ile belirli bir miktar para borcu altına girilmiş olmaktadır. Diğer bir ifade ile "Kambiyo senetleri esas olarak temel ilişkiden doğan borcun ödenmesi amacına hizmet etmektedir."¹²

- Kambiyo senetleri uluslararası bir nitelik taşımaktadırlar. Bu sebeple hızlı bir şekilde devredilebilme özelliğine de sahiptir. "Ticari senetlere ilişkin ihtilaflara uygulanacak kanun yönünden, çeşitli görüşler ortaya çıkmakta ve bu sebeple de sakıncalar doğmaktadır. İşte bu sakıncaların önlenmesi amacıyla Lahey ve Cenevre Anlaşmaları imza edilmiştir."¹³ Uluslararası ticari ilişkilerin gelişmesi için, kambiyo hukukunun birleştirilmesi gerekmiştir. Bu amaçla TTK'nun, İsviçre Borçlar Kanunundan alınmış kambiyo senetlerine ilişkin kuralları, Milletler Cemiyeti'nce Cenevre'de düzenlenen konferansta 7 Haziran 1930 tarihinde poliçe ve bono, 19 Mart 1931 tarihinde de çek ile ilgili olarak kabul edilmiş kurallardır. "Bu kurallar otuz bir devletin katılımı ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu yirmi iki devletin imzasıyla kabul edilmiş kurallardır."¹⁴

7 Haziran 1930'da Cenevre'de üç sözleşme kabul edilmiş, bu sözleşmeler 1 Ocak 1934'te yürürlüğe girmiştir. Türkiye de 1957 yılında, TTK ile bu sözleşmelere taraf olmuştur.

- Kambiyo senetlerinde tecessüm eden hak, emre yazılı senetlerde ciro ve teslim yoluyla, hamile yazılı senetlerde ise yalnızca teslim ile devredilebilme özelliğine haizdir. Nama yazılı senetlerde ("emre yazılı değildir" veya "nama yazılıdır" kayıtları ile çek ve bono nama yazılı senet halini alır) ise alacağın temliki yoluyla (senedin arkasına ya da ayrı bir kağıda yazılan devir beyanı ile) devredilebilir.

¹¹ Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 115.

¹² Ramazan Durgut, "Çekte Kabul Yasağı ve Çekin Teyidi", *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt:80, Sayı:2006/3, Mayıs-Haziran, s. 985.

¹³ Bozer ve Göle, *Bankacılar için Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 61.

¹⁴ Saffet Can, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'ndaki Poliçeye İlişkin Bazı Maddelerin Kaynağa Uygunluğu Üzerine", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 64, Mayıs-Haziran, Ankara, 2006, s. 306.

Kambiyo senetleri yukarıda belirtilen özellikleri vesilesi ile tedavül kabiliyetleri en fazla olan senetlerdir. “Ticari senetlere tedavül kabiliyetini veren, ticari senetler hukukundaki emniyet, sürat ve kolaylık prensipleridir.”¹⁵

Kambiyo senetlerindeki sıkı şekil şartlarına bağlılık, bu senetlerin mücerretliği ve müteselsil borçluluk esasına dayanması senet hamili için güvence oluşturmakta ve senetlerde aranan emniyeti sağlamaktadır.

Kambiyo senetlerindeki hak sahibinin hakkını; emre yazılı senetlerde ciro ve teslim yoluyla, hamile yazılı senetlerde ise yalnızca teslim ile devredebilmesi kambiyo senetlerinin tedavülünü kolaylaştıran ve aynı zamanda fazlalaştıran bir etkidir.

3. Türk Ticaret Kanunu’nda Kambiyo Senedi Çeşitleri

Türk Ticaret Kanunu’nda poliçe, bono (emre muharrer senet) ve çek olmak üzere üç çeşit kambiyo senedi sayılmıştır.

3.1 Poliçe

Poliçe, TTK’nun “Kıymetli Evrak” başlıklı üçüncü kitabının “Kambiyo Senetleri” başlıklı dördüncü faslındaki birinci kısmı oluşturur (TTK md. 588-687). TTK’nda poliçe hakkında detaylı ve geniş hükümlere yer verilmiş, diğer kambiyo senetleri olan bono ve çek ise bu hükümlere atıf yapılmak suretiyle şekillendirilmiştir.

Türk Ticaret Kanunu’nda poliçenin tarifi yapılmamıştır. Doktrinde farklı tarifler verilmekle birlikte, bir tarife göre;

“Poliçe, belirli bir kişi emrine (istisnaen namına) yazılan bu şahıs ile bunun kanuna uygun olarak yetkilendirdiği kişiye ve gereğinde bu kişinin devrettiğine senedi ibraz ederek ödemeyi talepte bulunma, borçluya da kayıtsız şartsız ödeme yetkisini içeren belirli bir şekilde düzenlenmiş, kıymetli evrak vasfında soyut nitelikte bir alacak senedir.”¹⁶

Diğer bir tarife göre ise, “Poliçe belli bir miktar paranın hamile ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale emrini taşıyan, özel şekil şartlarına tabi kıymetli evrak niteliğinde bir senettir.”¹⁷

¹⁵ Yaşar Karayalçın, *Ticaret Hukuku Dersleri 2 Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)*, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, 1963, s. 44.

¹⁶ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s. 117.

¹⁷ Hayri Domaniç, *TTK. Şerhi 4 Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul, 1990, s. 98.

Yukarıdaki tariflerden de anlaşılan poliçenin bir tür havale niteliğinde olduğudur. Ancak Öztan'ın da belirtmiş olduğu üzere “Alelade havaleye nazaran bazı özellikleri bulunan poliçenin hususi bir havale mevsuf (nitelikli) bir havale olduğu”¹⁸,nun da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Poliçenin bir tür havale olması sebebiyle Poroy ve Tekinalp şu açıklamayı yapmıştır:

“Poliçede düzenleyen (keşideci), üçüncü bir kişiye (muhatap) poliçede gösterilmiş olan diğer bir şahsa (lehdâr) veya onun emrühavalesine, vadede belirli bir meblağı ödeme hususundaki emrini, kanunun aradığı şekil şartlarına uyarak yöneltir.”¹⁹

Poliçede zorunluluk olan keşideci, muhatap ve lehdârdan başka kefil, avalist, araya giren, ciranta ve lehdârın halefleri gibi diğer şahıslar da bulunabilmektedir.

3.1.1 Poliçede Bulunması Gereken Şekil Şartları

Poliçedeki şekil şartlarının düzenleyen TTK md. 583 ve 584 birlikte değerlendirildiğinde bir poliçede bulunması gereken şekil şartlarını üçe ayırmak mümkündür. Bunlar; poliçede mutlak mecburi şartlar, alternatif mecburi şartlar ve ihtiyari şarttır.

Poliçede bulunması gereken mutlak mecburi şartlar; poliçe kelimesi, muayyen bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale, ödeyecek olan (muhatabın) adı ve soyadı²⁰, kime veya kimin emrine ödenecekse onun ad ve soyadı (lehdâr), keşide tarihi ve keşidecinin imzasıdır. Bu unsurlardan herhangi birisini ihtiva etmeyen senet poliçe sayılmaz.

Poliçe kelimesi ile ilgili, “ ‘Poliçe’ kelimesinin eksikliği halinde, diğer şartları haiz bir senet, açıkça emre yazılı bulunmak kaydıyla ‘emre yazılı havale’ haline dönüşür. Yani poliçe, yine kıymetli evrak vasfında başka bir senet halini almaktadır.”²¹ denilmektedir.

Uygulamada sıkça rastlanan muayyen bedelin yazı ve rakamla değer gösteren hanelerinde fark olması durumunda TTK md. 558’e göre “Poliçe bedeli hem yazı ve hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa yazı ile gösterilen bedele itibar olunur, poliçe bedeli yalnız yazı ile veya yalnız rakamla birden çok kez gösterilmiş olup da bedeller arasında fark bulunursa en az olan bedel geçerli sayılır.”

¹⁸ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 79.

¹⁹ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s. 117.

²⁰ “TTK md. 583/3 gereğince ödeyecek muhatabın ad ve soyadı yazılı değildir. Bu halde TTK md.584/1 gereğince diğer fıkralarda yazılı istisnalar dışında kaldığından, bu unsurun eksikliği dolayısıyla dayanak belge poliçe sayılmaz.” Y.12.HD., 20.11.1979, E:8342, K:8861 Uyar, *İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri İY 167-170b*, Feryal Matbaacılık, Ankara, s. 337-338.

²¹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 89.

Poliçede alternatif mecburi şartlar; ödeme yeri²² ve keşide yeridir.

Poliçede, ödeme yeri ayrıca ve açıkça belirtilmedikçe muhatabın soyadı yanında gösterilen yer, ödeme yeri ve aynı zamanda muhatabın ikametgahı sayılır. Ancak, ödeme yeri ile muhatabın yanında da bir yer gösterilmemişse senet poliçe olarak nitelendirilemez.

Keşide yeri gösterilmeyen poliçe, keşidecinin soyadı yanında gösterilen yerde keşide edilmiş sayılır. Ancak, keşide yeri ile keşidecinin soyadı yanında bir yer gösterilmemişse senet poliçe olarak nitelendirilemez.

Poliçede ihtiyari şart ise vadedir. Ancak vadesi gösterilmeyen poliçe, görüldüğünde ödenecek poliçe anlamındadır. Bu itibarla vadenin senette bulunmaması senedin poliçe vasfını kaybetmesine sebep olmaz.

TTK md. 615'e göre poliçede; görüldüğünde, görüldükten muayyen bir müddet sonra, keşide gününden belirli bir müddet sonra ve muayyen bir günde ödenmek üzere keşide olunabilen dört tür vade vardır. Bu şekiller haricinde yazılan veya birbirini takip eden vadeleri gösteren poliçeler bir hüküm ifade etmez.

Bunun haricinde TTK md. 583 ve 584 haricindeki bazı maddelerde de poliçede bulunabilecek ihtiyari şekil şartları sayılmıştır. Bunlar; TTK md. 587'deki faiz koşuluna ilişkin kayıtlar, TTK md. 591'deki cirantaların ödememe ya da kabul olunmama hallerinde sorumlu olmayacaklarını göstermek için koydukları kayıtlar, TTK md. 613'deki avalı belirten kayıtlar, TTK md. 634'deki protestodan ayrıcalığı gösteren kayıt, TTK md. 641'deki retrete ilişkin kayıtlar, TTK md 645'deki karşılığın devrine ilişkin kayıtlar, TTK md. 646'daki araya girme kayıdır.

Yukarıda belirtilen kanunun öngörmediği, fakat kambyo taahhüdünü şarta tabi kılacak nitelikte olmayan kayıtların kambyo senedi niteliğini kaldırmayacağına, Yargıtay²³, vekalet ücretine ilişkin bir kayıt dolayısıyla, karar vermiştir.

²² Takip dayanağı poliçede 'ödeme yeri' ayrıca tasrih edilmediğinden, muhatap ad ve soyadının yanında adres olarak gösterilen (Adana, borsa saray karşısı) ödeme yeri ve aynı zamanda muhatabın ikametgahıdır. Y.İİD., 21.11.1968, E:10180, K:10702 Uyar, *İcra Hukukunda Kambyo Senetleri*, s. 338.

²³ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, (Turgut UYAR'dan aktaran, Gerekçeli-Notlu-İçtihadlı-İcra ve İflas Kanunu, C.IV, İzmir 1997, s.5610) s. 135 YİİD., 13.6.1967, E:5855, K:5959 "yüzde yirmi vekalet ücreti kaydına haiz senet kambyo senedi vasfını...haizdir".

3.1.2 Açık (Beyaz) Poliçe ve Eksik Poliçe Arasındaki Fark

Poliçenin şekil şartları incelendikten sonra pratikte karşılaşılan “sahtecilik” ve “tahrifat” ile ilgili sorunların çözümlerinin açığa çıkarılması bakımından açık (beyaz) poliçe ve eksik poliçe kavramları arasındaki farkın irdelenmesi faydalı olacaktır.

Poroy ve Tekinalp açık (beyaz) poliçe ve eksik poliçe arasındaki farkı şöyle açıklamaktadırlar.

“Açık (beyaz) poliçe, tedavüle çıkarılırken unsurları tam olmayan; tarafların doldurma yetkisine uygun bir şekilde, lehdâr veya daha sonraki hamiller tarafından tamamlanmasını uygun gördükleri, doldurulunca baştan itibaren bütün unsurları tam bir poliçe gibi geçerli sayılan poliçedir. Eksik poliçe ise, poliçenin şekil şartı olan unsurlarının bir veya bazılarının ya ihmal veya bilgisizlik ya da başka bir sebepten dolayı, eksik bırakıldığı poliçedir”²⁴

Yukarıdaki tariflerden de anlaşılacağı üzere açık poliçe ile eksik poliçe arasındaki fark doldurma yetkisinden kaynaklanmaktadır. Açık poliçede taraflar, keşideci imzası dışında²⁵ kalan unsurlardan birini, birkaçını veya tamamını bilerek açık bırakıp, bunların daha sonra herhangi bir hamil tarafından doldurulmasını, böylece geçerli bir poliçenin oluşturulmasını amaçlamışlardır. Eksik poliçede ise, doldurma yetkisinin bulunması mevzu bahis değildir. Çünkü tarafların bu yönde herhangi bir iradeleri bulunmamaktadır. Tarafların doldurma yetkisinin varlığı açık poliçeyi geçerli, doldurma yetkisinin yokluğu ise, eksik poliçeyi şekle aykırılıktan dolayı geçersiz kılar.

İyiniyetli üçüncü şahıslar bakımından şu görüş hakimdir. “Eksik poliçenin, iyiniyetle, açık poliçe olduğu iktisabı inancı içinde mümkündür. Bu takdirde, sonradan gerçek durumun öğrenilmesi, önem taşımaz. Yeter ki, iyiniyet, senedin devralındığı anda mevcut olsun.”²⁶

Açık poliçe düzenlenmesi haricinde poliçenin mutlak mecburi unsurlarının poliçenin lehdâra verildiği zamanda tam olması gereklidir, aksi takdirde geçersizdir. Ancak, şeklen geçersiz böyle bir poliçenin eksik unsurlarının sonradan tamamlanmasıyla²⁷, geçersiz senet iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı geçerli hale gelmektedir. Bu senedi, o andan sonra imzalayanlar, yeni metin gereğince sorumludurlar. Ancak, önceki imza sahiplerini herhangi

²⁴ Poroy ve Tekinalp, a.g.e., s. 136.

²⁵ Yargıtayın yerleşik kararları ile doktrindeki hakim görüş açık poliçenin geçerli olabilmesi için sadece imzayı yeterli görür. Y.HGK. 7.6.1974 tarihli ve E:71/12-112, K.663 sayılı kararı Poroy ve Tekinalp, a.g.e., s. 137.

²⁶ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 93.

²⁷ “Senedin lehdara verilmesinden sonra metinde yapılan değişiklikler ‘tahrifat’ sayılır.” Öztan, a.g.e., s. 90.

bir şekilde sorumlu tutmak mümkün değildir, bilakis önceki imza sahiplerinin beyanları yine de geçersizdir.

Öztan eksik poliçede ispat yükümlülüğünün borçluda olduğunu şu şekilde ifade etmektedir: “Tedavüle çıkarılırken, unsurları eksik, dolayısıyla da geçersiz olan bir poliçenin, bu eksik unsurlarının sonradan başkası tarafından doldurulduğunu, ilgili poliçe borçlusunun ispat etmesi gerekir. Bu husus, bilirkişi incelemesini gerekli kılar.”²⁸.

Buraya kadar anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere, bir poliçenin eksik unsurlarının sonradan tamamlanması açık poliçe ve eksik poliçe olmasına göre değişmektedir. Uygulamada çoğu kez eksik unsurlarının sonradan tamamlandığı anlaşılan senede taraf kişilerin ifadeleri çelişmekte, bu durum soruşturmacı ve kovuşturmacı makamları zorlamaktadır. İşte bu noktada söz konusu senet üzerinde uzman kişiler tarafından yapılacak bir kriminal incelemenin (her ne kadar bu konuda farklı bir HGK Kararı bulunsun da)²⁹ konuyu açıklığa kavuşturmaya yardımcı olacağından hiç şüphe yoktur.

3.2 Bono (Emre Muharrer Senet)

TTK’nun “Kıymetli Evrak” başlıklı üçüncü kitabının “Kambiyo Senetleri” başlıklı dördüncü faslının ikinci kısmında “bono” ele alınmıştır (TTK md. 688-691). Bonoya eski TK’ndan kalma şekliyle “emre muharrer senet” de denmektedir.

TTK’nunda bononun tanımı yapılmamıştır. Fakat genel şekil ve esas şartları dikkate alınarak yapılan bir tarife göre;

“Emre muharrer senet veya bono bu kelimeyi açıkça ihtiva eden, alacaklının ismini, borç altına giren kişinin imzasını taşıyan, bononun tanzim yer ve tarihini gösteren, mahiyet ve miktarı, ödeme zaman ve yeri senette gösterilen kayıtsız ve şartsız belirli bir borcun ödeneceğine ilişkin bir vaattir.”³⁰

Bonoda karşılıklı iki taraf mevcuttur. “Emre yazılı senetlerde iki kişi vardır. Senedi düzenleyen (mümzi) ve lehine senet düzenlenmiş olan kimse (lehdâr). Senedi imzalayan, hem senedi düzenleyen hem de borcu ödeyeceğini vaad eden kimsedir. Başka bir deyimle mümzi, hem keşideci hem de muhataptır.”³¹

²⁸ Öztan, *a.g.e.*, s. 93.

²⁹ Bkz. 17. sayfa, 40. atıf.

³⁰ Sahir Erman, *Ticari Ceza Hukuku Cilt:3 Sahtekarlık Suçları*, İstanbul, 1981, s. 366.

³¹ Bozer ve Göle, *Bankacılar için Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 151.

Police ile bononun karşılaştırılması halinde karşımıza Poroy ve Tekinalp'in de ifade ettiği üzere şu tablo çıkar.

“Polichenin bir nevi havale, yani ‘...ödeyiniz’ ilişkisi teşkil etmesine karşılık, bono bir ödeme vaadidir yani ‘...ödeyeceğim’ münasebetidir. Police üçlü (keşideci, muhatap, lehdar), bono ikili bir ilişkidir. Bonoyu düzenleyen lehtara veya emrine muayyen bir meblağ ödeme vaadinde bulunmaktadır. Policeyi ödeyecek olan muhatap, police ilişkisine, ancak kabul ettikten sonra dahil olur. Oysa bono bir ödeme vaadi olduğundan, düzenleyen esas borçlu durumundadır.”³²

TTK md. 690 yukarıdaki farklardan mütevellit hüküm değişiklikleri haricinde bonoya da policeyi düzenleyen hükümlerin uygulanacağını belirtmiştir. Yine TTK md. 691/1'e göre “bir bonoyu tanzim eden kimse, bir policeyi kabul eden gibi mesuldür.”

3.2.1 Bonoda Bulunması Gereken Şekil Şartları

Bonodaki şekil şartlarının düzenleyen TTK md. 688 ve 689 birlikte değerlendirildiğinde bir bonoda bulunması gereken şekil şartlarını üçe ayırmak mümkündür. Bunlar; bonoda mutlak mecburi şartlar, alternatif mecburi şart ve ihtiyari şarttır.

Bonoda mutlak mecburi şartlar; senet metninde bono veya emre muharrer senet kelimesi, kayıtsız ve şartsız muayyen bir bedelin ödenmesi vaadi, kime veya kimin emrine ödenecekse onun ad ve soyadı (lehdâr), tanzim günü ve tanzim edenin imzasıdır. Bu unsurlardan herhangi birisini ihtiva etmeyen senet bono sayılmaz.

Yargıtay, “Bononun arkasına ya da metnine ‘hangi durumlarda (koşullarda) senet bedelinin tahsil edilebileceğini’ nin yazılmış olması halinde...”³³ ve “Bononun arkasına yazılan yazıdan ‘kapora’ olarak düzenlendiğinin anlaşılması halinde...”³⁴ kayıtsız ve şartsız bir ödeme vaadi içeren bir senet niteliği taşımayacağı cihetle söz konusu senetlerin bono vasfı taşımadığı görüşündedir. Ancak, Yargıtay, “Bononun üzerine ‘emre yazılı değildir’ veya ‘ciro edilemez’ gibi ibarelerin yazılmasının o bononun kambiyo senedi niteliğini etkilemeyeceği.”³⁵ Görüşündedir.

³² Poroy ve Tekinalp, *Bankacılar için Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s. 243.

³³ Y.12.HD., 24.8.1997, E:12287, K:8654 Uyar, *İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri*, s. 6.

³⁴ Y.12.HD., 5.3.1997, E:2162, K:2540 Uyar, *a.g.e.*, s. 6.

³⁵ Y.12.HD., 09.05.2006, E:2006/7431, K:2006/10310 *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt:80, Sayı:4, Temmuz-Ağustos 2006, s.1779.

Yine Yargıtay³⁶, bonoda yalnızca yılın yazılmasını yeterli görmemekte; tanzim tarihinin ay, gün ve yıl olarak açık bir şekilde yazılmasını zorunlu şart olarak görmektedir.

Bonoda alternatif mecburi şart tanzim yeridir. Tanzim yeri gösterilmeyen bono, tanzim edenin ad ve soyadı yanında gösterilen yerde tanzim edilmiş sayılır. Ancak tanzim yeri ile tanzim edenin ad ve soyadı yanında da bir yer gösterilmemesi senedin bono vasfının olmadığı anlamına gelmektedir. Yargıtay'ın³⁷ da bu konuda kararları bulunmaktadır.

Bonoda ihtiyarî şartlar ise ödeme yeri ve vade yeridir.

Bonoda ödeme, tanzim yeri haricinde yapılacaksa bu yerin senette açıkça gösterilmesi gerekir, yazılmamış ise senet tanzim yerinde ödenecek demektir. Yani ödeme yerinin senette bulunmaması senedin bono vasfını kaybetmesine sebep olmaz. Vadesi gösterilen bono vadesinde ödenir, ancak vadesi gösterilmeyen bono görüldüğünde ödenmesi şart olan bono anlamındadır. Diğer bir söyleyişle, vadenin senette bulunmaması senedin bono vasfını kaybetmesine sebep olmaz

3.2.2 Açık (Beyaz) Bono ve Eksik Bono Arasındaki Fark

Police başlığı altında incelenen “açık (beyaz) police” ve “eksik police” açıklamaları, “açık (beyaz) bono” ve “eksik bono” için de geçerlidir. Yargıtay'a³⁸ göre, yasal yönden, tamamen doldurulmadan bono verilmesinin mümkündür, ancak borçlu aradaki anlaşmaya aykırı olarak bono metninin sonradan doldurulduğunu yazılı delille ispat edebilir

Örneğin, bononun tedavüle çıkarılırken düzenlenme tarihi atılmayıp daha sonra alacaklı tarafından senede konulması kararlaştırılarak, senet borçlu tarafından imzalanıp lehdâra verilmişse, bir "açık (beyaz) bono" var demektir. Eğer senet düzenlenirken düzenlenme tarihinin daha sonra alacaklı tarafından senede konulması kararlaştırılmadan, senet borçlu tarafından imzalanıp lehtara verilmişse, ortada bir “eksik bono” var demektir. “Eksik bonoya alacaklı daha sonra düzenlenme tarihini kendiliğinden atamaz. Aksi takdirde bu

³⁶ “Tanzim tarihi olarak yalnızca verildiği yılı yazılı olan senedin, diğer koşulları taşısa bile, bono (emre muharrer senet) olarak kabulüne yasal olanak yoktur. Bir kambiyo senedinin üzerinde kesinlikle taallük ettiği ay ve günün de belirtilmesi gerekir.” Y.6.CD., 27.4.1979, 2665E., 3068K., Oğuzoğlu ve Oğuzoğlu, *Açıklamalı ve İçtihadlı Bono ve Çek Sorunları*, İstanbul, 2003, s. 157.

³⁷ “İcra takibinin dayanağı olan senette tanzim yeri yazılı değildir TTK md. 688/6. fıkrasında yer alan bu unsur senette mevcut olmadığı gibi kanunun 689/sonda öngörülen ve keşidecinin adı ve soyadı yanında yazılı bir yer ismi de bulunmamaktadır. Hukuk Genel Kurulu'nun 2.10.1996 tarih ve 1996/12-590E. 1996/650K. Sayılı kararında da benimsediği üzere bu durumda dayanak belge kambiyo senedi vasfını taşımaz.” Y.12.HD., 25.11.2005, E:205/15123, K:2005/23162 *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt:80, Sayı:5, Eylül-Ekim 2006, s. 2271.

³⁸ Y. 12. HD., 24.11.2005, E:2005/19498, K:2005/23100 *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt:80, Sayı:5, Eylül-Ekim 2006, s. 2268.

davranışı “özel evrakta sahtekarlık” suçu olur.”³⁹ Ancak teorikteki bu bilgi ile yine Uyar’dan alınan aşağıdaki uygulamadaki HGK kararının⁴⁰ çeliştiği de bir gerçektir. Çünkü HGK kararı gereği istenen düzenleme tarihinin sonradan atılıp atılmayacağına yönelik bir yazılı kanıt bulmak çoğu zaman imkansızdır.

3.3 Çek

03.04.1985 tarih ve 3167 sayılı “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi” ile 26.02.2003 tarih ve 4814 sayılı “Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” da çek hakkında hükümler bulunmaktadır.

03.04.1985 tarih ve 3167 sayılı Kanunun 16. maddesinde karşılıksız çek suçunun müeyyidesi hapis cezası idi. Anayasanın 38. maddesinin 6. fıkrasına 2001 yılındaki 4709 sayılı kanunla “Hiç kimse yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.” hükmünün eklenmesi ile karşılıksız çek suçunun müeyyidesi olan hapis cezasının bu hükme aykırılığı oluşmuş oldu.

İşte bu aykırılığın giderilmesi için 26.02.2003 tarih ve 4814 sayılı kanunla başta karşılıksız çek keşidesi suçu olmak üzere diğer bazı konularda düzenlemelere gidilmiştir. Çalışmamız kapsamında olan karşılıksız çek keşidesi suçunda yapılan düzenleme ile “Karşılıksız çek keşide edenlere değişiklikten önceki metinde hapis cezası öngörülmekte iken bu defa çek bedeli kadar ağır para cezası hükmedilmesi öngörülmüştür. İstisna olarak mükerrirler hakkında hapis cezası uygulanmaya devam edecektir.”⁴¹ Ancak CİK’nun 5. maddesi uyarınca para cezalarının ödenmemesi durumunda hapis cezasına hükmedilebilir. “Bu tarz bir düzenleme para cezasının ödenmemesi halinde hapis cezasına çevrilme imkanı da dikkate alınırsa yasanın amaçladığı sonucun elde edilmesini imkansız hale

³⁹ Uyar, *İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri*, s. 20.

⁴⁰ “Uygulamada ‘7.6.1974 T. E: 1971/12-112, K:663 sayılı HGK. kararının’ kabulüne kadar düzenlenme tarihinin senet üzerinde, senet lehdâra verilirken bulunması istenmekte idi. Bunun aksinin, yani düzenlenme tarihinin, lehdâr tarafından sonradan atıldığı düzenlenme tarihinin mürekkebi ile senet metninin yazıldığı mürekkep üzerinde ‘yaş tayini’ konusunda yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucunda alınan rapor ile saptanınca, senedin kambiyo senedi niteliğini taşımadığına karar verilmekte idi. Anılan HGK. kararından sonra, artık bu tür uygulamaya son verilmiş olup, TTK md. 592 doğrultusunda, kambiyo senetlerinin düzenlenme tarihini içermeyen tedavüle çıkarılabileceği ve düzenlenme tarihinin, “keşideci ile arasındaki anlaşmaya uygun olarak” lehdâr (ya da senedi ondan devralan hâmil) tarafından, sonradan senet üzerine atılabileceği kabul edilmiştir. Bu durumda, düzenlenme tarihinin senede ‘aradaki anlaşmaya uygun olarak atılıp, atılmadığı’ konusunda çıkacak uyuşmazlıkta, ispat yükünün, senetdeki düzenlenme tarihinin aksini ileri süren borçlunun ‘düzenlenme tarihinin aradaki anlaşmaya aykırı olarak atıldığı’ iddiasını yazılı kanıt ile ispat etmesi gerekeceği bu konuda (eski uygulamadan farklı olarak) bilirkişi incelemesi yapılamayacağı kabul edilmiştir.” Uyar, *a.g.e.*, s. 19-20.

⁴¹ Şener Güngör ve Mustafa Kaya, *Çek Suçları*, Ankara, 2003, s. 6.

getirmektedir.”⁴² Yine bu düzenleme ile hürriyeti bağlayıcı ceza uygulamasının son bulmadığı eleştirisi getirilmektedir. “Esasen söz konusu hüküm incelendiğinde para cezasının hapse çevrilmesi açısından faillerin belki de eski sistemden daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezaya çarptırılması gündeme gelebilecektir.”⁴³

Dönmezer’e göre, “Para cezasının hapis cezasına çevrilmesi temel insan haklarına ve eşitlik kuralına aykırıdır. Çünkü ödenmeyen para cezasını hapis cezasına çevirdiğiniz zaman, aynı fiili işleyen iki kişiden birisinin para ödeyerek kurtulmasını, diğerinin ise hapishaneye girmesini sağlıyorsunuz.”⁴⁴ demektir.

Bu itibarla, karşılıksız çek keşidesi suçu ile ilgili getirilen düzenleme maddenin gerekçesiyle örtüşmemektedir. Kanaatimizce bu düzenleme şekilde kalmış ve öze inememiştir.

TTK’nunda ise çek, “Kıymetli Evrak” başlıklı üçüncü kitabının “Kambiyo Senetleri” başlıklı dördüncü faslının üçüncü kısmında ele alınmıştır (TTK md. 692-735).

Bir tarife göre çek “Sadece hitaben bir bankaya yazılabilen, yasal şekil koşullarına bağlı kıymetli evrakтан sayılan ve sadece para ile ilgili olan özel bir havale senedir.”⁴⁵ Diğer bir tarife göre ise çek “Bankalar tarafından çıkarılan ve hesap sahibinin muhatap bankadaki hesabından dilediği kimselere ödeme yapmasını sağlayan bir kambiyo senedir.”⁴⁶

Bu tariflerden de anlaşıldığı üzere çekin diğer kambiyo senetlerinden farkı kredi aracı olmasından ziyade para ödeme aracı olmasıdır. “Çek bir kredi değil bir ödeme aracı olduğundan, poliçenin aksine çekte kabul müessesesi geçerli değildir.”⁴⁷ Şöyle ki çek üzerine yazılmış bir kabul şerhi yazılmamış sayılır. (TTK md. 696)

Ayrıca bononun aksine, çek de poliçede olduğu üzere üçlü bir havale ilişkisi vardır. Yani keşideci tarafından muhatap üzerine keşide edilir ve lehbara verilir. Şöyle ki çekte muhatap her zaman için bir bankadır (TTK md. 694/1).

⁴² Ahmet Caner Yenidünya, *Açıklamalı, Gerekçeli ve Karşılaştırmalı Yeni Çek Kanunu*, Legal Yay. İstanbul, 2003, s. 33

⁴³ Yenidünya, *a.g.e.*, s. 33.

⁴⁴ Çek Hukukunun Güncel Sorunları, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:2002-11, 2002, s. 134.

⁴⁵ Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul, 1975, s. 375.

⁴⁶ Yenidünya, *Açıklamalı, Gerekçeli ve Karşılaştırmalı Yeni Çek Kanunu.*, (Poroy’dan aktaran, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 11. Bası, İst., 1989, s.249) s. 11.

⁴⁷ Durgut, *İstanbul Barosu Dergisi*, s. 988.

3.3.1 Çekte Bulunması Gereken Şekil Şartları

Çekteki şekil şartlarının düzenleyen TTK md. 692 ve 693 birlikte değerlendirildiğinde bir çekte bulunması gereken şekil şartlarını üçe ayırmak mümkündür. Bunlar; çekte mutlak mecburi şartlar, alternatif mecburi şart ve ihtiyari şarttır.

Çekte mutlak mecburî şartlar; senet metninde çek kelimesi, kayıtsız ve şartsız muayyen bir bedelin ödenmesi için havale, ödeyecek (muhatap) bankanın ismi, keşide (düzenleme) günü ve keşidecinin imzasıdır. Bu unsurlardan herhangi birisini ihtiva etmeyen senet çek sayılmaz.

Çekte imkan dahilinde olmayan bir tarihin (30 Şubat 2007) keşide tarihi olarak yazılması durumunda Yargıtay “bu durumda çeki geçersiz saymanın aşırı şekilcilik olacağı, bu şekilde düzenlenmiş olan senedin çek sayılacağını”⁴⁸ ifade etmiştir.

Çekte alternatif mecburî şart keşide/düzenleme yeridir.

Keşide yeri gösterilmeyen çek, keşidecinin ad ve soyadı yanında gösterilen yerde düzenlenmiş sayılır. Eğer keşide yeri belirtilmemiş ve keşidecinin ad ve soyadı yanında da bir yer ismi yazılmamış ise senet, çek niteliğini taşımaz, ancak özel belge kapsamında değerlendirilir.

Yargıtay⁴⁹, “keşide yeri”nin çek üzerinde hiçbir duraksamaya neden olmayacak biçimde açık ve seçik belirtilmesi gerektiği görüşündedir.

Yine Yargıtay⁵⁰ tarafından alınan bir karara göre de çekin keşide yerinin idari birim (kent, ilçe, bucak, köy gibi) adı olarak gösterilmesi zorunlu bulunmaktadır.

⁴⁸ Y.12.HD. 7.12.1998, E:13745, K:13983 Uyar, *İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri*, s. 233.

⁴⁹ “Çekteki “İst.” Yazısının keşide yeri olarak kabulünün mümkün olmadığı bu itibarla özel evrak sayılması gerektiği dikkate alınmadan TCK md. 345 yerine md. 342/1 maddesi ile ceza tayini bozmayı gerektirmiştir. Her ne kadar, büyükşehir olmaları nedeniyle (İst) yazısı İstanbul’u, (Ank) yazısı Ankara’yı, (İzm) yazısı İzmir’i çağrıştırabilirse de; (İzm) yazısının İzmit’e, (İst) ve (Ank) yazılarının da benzer başka yerleri çağrıştırmaları bir yana diğer il veya ilçeler söz konusu olduğunda durum daha da önem kazanmakta ve duraksamalar yanında sakıncalara da sebebiyet verebilecek nitelik arz etmektedir. Örneğin: (BL) harflerinin Balıkesir, Bilecik veya Bolu illerinden hangisini, (ANT) harflerinin Antalya ve Antakya’dan hangisini, (Çn) harflerinin Çanakkale veya Çine’den hangisini... ifade ettiğini saptamak olanaksız hale gelecektir. Bu nedenle, keşide yerinin tam olarak çek üzerine yazılmasında zorunluluk vardır.” Y.6CD., 20.2.1991 1990/8474E., 1991/1305K. Oğuzoğlu ve Oğuzoğlu, *Açıklamalı ve İctihadlı Bono ve Çek Sorunları*, s. 147-148.

⁵⁰ “TTK md. 692/5’e göre, çekin kambiyo senedi vasfını taşıyabilmesi için “keşide yeri” unsurunu ihtiva etmesi gereklidir. Düzenleme yerinin ise, idari birim (kent, ilçe, bucak, köy gibi) adı olarak gösterilmesi zorunlu bulunmaktadır. Takip dayanağı çekte keşide yerinin (Kozyatağı) olarak yazıldığı ve bu yerin yukarıda belirtilen nitelikte idarî bir birim olmadığı anlaşılmıştır. Bu durumda icra takibinin dayanağı belge, TTK md. 692/5’e göre keşide yeri unsurunu taşımadığı için çek vasfını taşımamaktadır.” Y. 12. HD., 11.12.2006, E:2006/20321, K:2006/23491 *Yargıtay Kararları Dergisi*, Cilt:33, sayı:5, Mayıs 2007, s. 916.

Bunlara ilave olarak diğerk bir g r   te “ ekte birden fazla ke ide yeri g sterilmi  se senet,  ek niteliğini kaybeder.”⁵¹ düşüncesindedir.

 ekte ihtiya ı şart ise ödeme yeridir.

Ayrıca belirtilmedikçe muhatabın ad ve soyadı yanında gösterilen yer, ödeme yeri sayılır. Muhatabın ad ve soyadı yanında birden fazla yer gösterildiğı takdirde  ek, ilk gösterilen yerde ödenir. Böyle bir bilgi ve başka bir kayıt da mevcut değılse  ek ödeyecek bankanın i  merkezinin bulunduğı yerde ödenir. Diğerk bir ifade ile ödeme yerinin çekte bulunmaması senedin,  ek vasfını kaybetmesine sebep olmaz.

 ekte bulunması gereken  ekil  artları yönünden uygulamada çıkan bir karışıklığı Yargıtay almış olduğı kararla çözüme kavu turmu tur. Şöyle ki, 4814 sayılı yasa ile değı ik 3167 sayılı Yasa’nın 3. maddesinin 2. fıkrasında “... ek defterinin her yaprağına,  ek hesabının bulunduğı banka  ubesinin adı, hesap numarası ve hesap sahibinin vergi kimlik numarası yazılır; ancak hesap sahibinin vergi kimlik numarası hariç olmak üzere bunların yazılmamış olması çekin geçerliliğini...etkilemez” demek suretiyle TTK’nunda sayılan unsurlara ekler getirilmesine karşın Yargıtay⁵² bu ekleri 4814 sayılı yasanın yalnızca 3167 sayılı yasada değı iklik öngörmesi sebebiyle TTK’nun 692. maddesini değı tirir nitelikte bulmamaktadır.

4. TTK Tasarısının Kambyo Senetlerine İlişkin Hükümleri

21. yüzyılla birlikte bireyler, toplumlar ve hatta devletler arasındaki iletişim ve etkileşim hızla artmaktadır. Buna paralel olarak ticaret hayatındaki kurallar da sürekli yenilenmektedir. Genel çerçevede ticaret hayatındaki yenilenen kuralları karşılamak ve özel çerçevede de Avrupa Birliğı müktesabatına uyum sağlamak için TTK tasarısı Adalet Bakanlığı’nca Mart 2005’de kamuoyu ile payla ılmı tır. TTK tasarısı konunun uzmanı bir komisyon tarafından be  yıl süren bir çalışma neticesinde ortaya konulmuştur.

TTK’nun kambyo senetlerine ilişkin kuralları şöyledir ki;

“TTK’nun, İsviçre Borçlar Kanunundan alınmış kambyo senetlerine ilişkin kuralları, Milletler Cemiyeti’nce Cenevre’de düzenlenen konferansta 7 Haziran 1930 tarihinde poliçe ve bono, 19 Mart 1931 tarihinde de  ek ile ilgili olarak otuz

⁵¹ Uyar, *İcra Hukukunda Kambyo Senetler.*, s. 237.

⁵² TTK md. 692’de ise çekte bulunması gerekli zorunlu unsurlar açıkça belirlenmiş olup vergi kimlik numarasının  eklere yazılmaması zorunlu unsur olarak gösterilmemiştir. 4814 sayılı yasa 3167 sayılı  ekle  demelerin Düzenlenmesi ve  ek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ve  ekle  demelerin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanunda değı iklik yaptığından TTK md. 692’yi değı tirir mahiyette değıldir.

bir devletin katılımı ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu yirmi iki devletin imzasıyla kabul edilmiş kurallardır.”⁵³

Yine “TTK tasarısı ilgili madde gerekçelerine göre, İsviçre Borçlar Yasası yerine yukarıda sözü geçen anlaşmada uygun görülmüş kuralları asal kaynak (Fransızca olarak yazılmış metin) olarak görmüştür.”⁵⁴

Bu bağlamda; gerek çeviriden gerekse dilde arılık ve yenilik sağlama düşüncesinden kaynaklanan bazı tutarsızlıkların bulunduğu akademisyenler tarafından dile getirilmektedir. Bazı hukukçu yazarların da benzer eleştiriler getirmiş olmaları gibi TTK tasarısı için Bahtiyar şu şekilde bir eleştiri getirmiştir:

“Tasarı incelendiğinde; kullanılan dil, kavram ve sözcüklerde kararsızlıklar bulunduğu; bazen aynı konuda farklı sözcükler, bazen de aynı anlama gelen birden çok sözcüğün birlikte kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca yazım yanlışlıkları ve tekrarlara rastlanması da, tasarı metninin kaleme alınmasında yeterli dikkat ve özenin gösterilmediği izlenimini yaratmaktadır.”⁵⁵

TTK tasarısı madde gerekçesi kısmına bakılıp mevcut TTK ile karşılaştırıldığında kambiyo senetleri ile ilgili sınırlı sayıda değişikliğin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Narbay bunun sebebini şöyle açıklamaktadır.

“TTK’unda en az değişiklik yapılan bölüm ‘kıymetli evrak’ kitabıdır. Bu durumun sebebi, 50 yıla yaklaşan uygulamada çek dışında değişiklik ihtiyacının ortaya çıkmaması; ayrıca bu hükümlerin sınır aşan nitelikleri dolayısıyla uluslararası toplumun bir parçasını oluşturmaları nedeniyle tek taraflı değişiklik yapılmasına sıcak bakılmaması olmuştur.”⁵⁶

Buraya kadar anlatılanlar ışığında; tasarıda kambiyo senetlerine ilişkin köklü değişikliğe gidilmemiş, yapılan değişikliklerin büyük bir çoğunluğunun ise çeviriden veya dilde yenileştirmeye gidilmesinden kaynaklandığı gözlenmektedir. Söz konusu değişikliklerin büyük bir çoğunluğu ise, mevcut durumu aratacak niteliktedir. Örneğin, TTK ikili bir ilişki içeren bono için düzenleyen manasına gelen “tanzim eden” kavramını kullanırken, üç taraflı

⁵³ Saffet Can, *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’ndaki Polişeye İlişkin Bazı Maddelerin Kaynağa Uygunluğu Üzerine*, TBB. Dergisi, Sayı 64, 2006, s. 306.

⁵⁴ Can, *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’ndaki polişeye İlişkin Bazı Maddelerin Kaynağa Uygunluğu Üzerine*, s. 306.

⁵⁵ Mehmet Bahtiyar, *TTK Tasarısının Dili ile Bazı Hükümlerin Değerlendirilmesi*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:61, 2005, s. 49.

⁵⁶ Şafak Narbay, *TTK. Tasarısı’nda Kıymetli Evrak Hukuku Kitabında Yapılan Düzenlemeler ve Değişiklik Önerilerimiz*, s. 187. (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Türkiye İş Bankası Vakfı- Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Konferans, Sözkese Matbaacılık, 13-14 Mayıs 2005)

ilişkileri içeren poliçe ve çek için “keşide eden” kavramı tercih edilmiştir. Ancak TTK tasarısında her üç kambiyo senedi için de “düzenleyen” ibaresi kullanılmıştır ki, üç taraflı ilişkileri içeren poliçe ve çek için yanlış bir tercih olduğu kanaatindeyiz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK CEZA KANUNU'NUNDA KAMBIYO SENETLERİNDE SAHTECİLİK SUÇLARI

Sahtecilik suçları, 12.10.2004 tarih ve 5237 sayılı TCK'nun ikinci kitabının “Topluma Karşı Suçlar” başlıklı üçüncü kısmının “Kamu Güvenine Karşı Suçlar” isimli dördüncü bölümünde (md.197-212) düzenlenmiştir.

Kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliklerin söz konusu bölümde tek bir madde içerisinde değerlendirilmemesi sebebiyle bu senetlerde yapılan sahteciliklerin hangi maddeye göre hükme esas olacağı üzerinde durulması gerekli bir konudur. Özellikle adli incelemeler alanında kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliklerde TCK'nun hangi maddesinin gözönünde bulundurması gerektiği hususunda tereddütlere düşülmekte, bazen gereksiz ayrıntılara girilirken bazen de işin özü kaçırılmaktadır. Herhangi bir senet üzerinde yapılan sahteciliğin TCK'nun hangi maddesine esas olabileceği adli incelemelerde çalışan bilirkişiler tarafından bilinmesi halinde yapılacak adli incelemeler daha etkili ve verimli olacaktır.

“Türk Ceza Kanunu'nda Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik Suçları” üzerinde yapılacak bir incelemenin temelini ise TTK bağlamında kambiyo senetleri oluşturmaktadır ki, çalışmanın ikinci bölümünde ayrıntılı bir şekilde irdelenmiştir. Yine söz konusu senetlerde sahtecilik suçlarının incelemesi girişiminin sağlam temellere dayandırılabilmesi açısından, öncelikle ‘kamu güveni’, ‘belge’ ve ‘belge çeşitleri’ne değinilmiş ve bu doğrultuda kambiyo senetlerinde sahtecilik suçları iki ana başlık altında değerlendirilmiştir. Birincisi, emre veya hamile yazılı kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarıdır ki “resmi belgede sahtecilik” ve “resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek” suçları olarak iki suç altında incelenmiştir. İkincisi, nama yazılı kambiyo senetleri ve zorunlu unsurlarında eksiklik bulunan emre veya hamiline yazılı kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarıdır ki “özel belgede sahtecilik”, “özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek” ve “açığa imzanın kötüye kullanılması” suçları olarak üç suç altında incelenmiştir.

1. Kamu Güveni

Sahtecilik suçlarının “Kamu Güvenine Karşı Suçlar” bölümünde düzenlenmesi ile korunmak ve güvence altına alınmak istenen amaç kamunun güvenidir. Kamu güveni, ammenin itimadı olarak da bilinmektedir.

Kamu güveni ile ilgili birbirine yakın birçok tanım yapılmasına karşın, genelde kabul gören ve üzerinde birleşilen açıklamalar; “Kamu güveni; hukuk düzeninin, doğruluk ve gerçekliğine herkes tarafından güvenilmesini emrettiği, dış şekil ve alâmetlerin, sahtekarlıktan korunmasını görmek ve bilmekten ibaret genel ve toplumsal bir hak ve menfaattir.”⁵⁷ şeklindedir. Toplum içinde yaşayan bireyler, birlikte yaşamanın getirmiş olduğu zorluklar karşısında ortak bazı değerlere, işaretlere, simgelere araştırma lüzumu hissetmeden güvenme ihtiyacı duymuşlardır. İşte bu ortak olan güvene kamu güveni denilmektedir. Devlet ise, bu ortak oluşmuş güvenin devamını teminle yükümlü olduğu için, bu güvenin sarsılmasına veya yıkılmasına sebep olacak girişimleri suç kapsamında değerlendirmiştir.

Bu bağlamda, ‘kamu güveni’ ile ‘sahtekarlık suçları’nda korunan hukuki yarar arasında doğrudan bir bağlantının olduğu söylenebilir. “Sahtekarlık suçlarının mağduru her zaman devlettir. Bu suçlar dolayısıyla maddî ya da manevî bir zarara uğrayan kimse ise, mağdur olmayıp, ‘suçtan zarar gören kişi’ sayılır. Ve böyle bir veya birkaç kişinin bulunması, suçun hukukî konusunu etkilemez.”⁵⁸

2. Belge

Belgenin eski ifadesi ‘varak’ ve bunun çoğulu ise ‘varaka’ ya da ‘evrak’tır. Eski TCK’da evrakın yasal yönden bir tanımı yapılmamıştır. Ama İtalyan hukukçu Manzini belgeyi şöyle tanımlamıştır.

“Taşınabilen bir vasıta üzerine tespit edilen, belirli bir kimsenin eseri olan, usulî bir ilişki veya diğer hukukî bir münasebet içinde hukukî bir iddiaya dayanak olmaya veya bu iddiayı çürütmeye ya da hukuken önemli bir olayı ispat etmeye elverişli irade açıklama veya beyanlarını yahut hakikat iddialarını ihtiva eden her türlü yazıdır.”⁵⁹

Diğer bir ifade ile belge “Hukukî açıdan önem taşıyan ve onu meydana getiren kişinin delil amacıyla belirli bir bayanını içeren yazı parçasıdır.”⁶⁰

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere eldeki şeyin belge olup olmadığından bahsedilebilmesi için yazılı olması, taşınır bir şey olması, yazanının belli olması, belli bir içeriğinin bulunması ve delil niteliği taşıması gerekmektedir.

⁵⁷ Erman, “*Ticari Ceza Hukuku...*”, s. 7.

⁵⁸ Erman, *a.g.e.*, s. 10.

⁵⁹ Erman, *a.g.e.*, s. 286.

⁶⁰ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Murat Önok, *Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yay., Ank., 2006, s. 541.

Doktrinde belgeler üçe ayrılmaktadır. Bunlar resmî belge, özel belge ve resmî belge hükmündeki özel belgedir.

2.1 Resmî Belge

Kanunumuzda resmî evrakın bir tanımı yapılmamıştır. Fakat genel kabul gören tarife göre, “Resmî varaka, bir memur tarafından, görev ve fonksiyonu sebebiyle düzenlenen yazıdır.”⁶¹

Yargıtay’a⁶² göre, bir belgenin resmî belge olarak nitelendirilebilmesi için, o belgenin hem bir kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi gerekmekte ve hem de o kamu görevlisinin bu belgeyi görevi ile yetkisi gereği ve aynı zamanda da aldatılmadan düzenlemesi gerekmektedir. Aynı zamanda resmî belge “kanunda öngörülen usul ve formalitelere uygun olarak düzenlenmiş olmalıdır.”⁶³

Resmî belge doktrinde “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan evrak” ve “aksi sabit oluncaya kadar geçerli evrak” olarak ayırımı tabi tutulmaktadır.

Erman “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan evrak” ve “aksi sabit oluncaya kadar geçerli evrak” ayırımını şöyle yapmaktadır.

“Resmî bir varaka, tevsik ve tasdik edici, yani belgeleyici bir yetki ve görevi haiz bir memur tarafından, bu görev gereğince düzenlenmiş ise ve işbu memur tarafından bizzat yapılan ya da huzurunda cereyan eden işlem ve olayları ihtiva ediyorsa, sahteliği sabit olana kadar geçerlidir. Bu özel belgeleyici fonksiyonu haiz olmayan bir memur tarafından düzenlenen yahut memurca yapılan veya huzurunda cereyan eden işlem ve olayları ihtiva etmeyen resmî belgeler, aksi ispat edilene kadar geçerli evraktandır.”⁶⁴

Sahteliği sabit olana kadar geçerli olan belgeler bir tek kanun maddesinde sayılmamıştır. Örneğin, HUMK’nın 295 maddesinde sayılan mahkeme ilamları, CMK’nın 219. maddesinde öngörülen duruşma tutanakları, İİK’nın 38. maddesinde sayılan ilam niteliği taşıyan belgeler, Noterlik Kanunu’nun 82. maddesi uyarınca noterlerce düzenlenen belgeler, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’nun 21. maddesinde sayılan kaçakçılığa ilişkin tutanaklar,

⁶¹ Erman, “*Ticari Ceza Hukuku...*”, s. 330.

⁶² “Görevli ve yetkili memurun gerçeğe aykırı bilgileri içeren resmî belge düzenlemesi; memurun resmî belgede sahteciliği, memurun herhangi bir biçimde aldatılmış ve böylece araç olarak kullanılması suretiyle sahte belge düzenlenmesi ile de bireyin resmi belgede sahteciliği suçu oluşur.” Y. 6.CD., 29.09.2003, E:2003/6243, K:2003/5880, *TBB. Dergisi*, sayı:50, 2004, s. 212.

⁶³ Tezcan, Erdem ve Önok; *Ceza Özel Hukuku*, s. 544.

⁶⁴ Erman, “*Ticari Ceza Hukuku...*”, s. 350.

Seçimlerin Genel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanunu'nun 178. maddesinde sayılan tutanaklar sahteliğı sabit oluncaya kadar geçerli olan evraktır.

“Kanun bazı resmî evrakın diğerlerinden daha fazla kamu güveninden faydalanmasında zorunluluk görmüş ve bu nedenle bu çeşit evrakı daha fazla cezalandırmıştır.”⁶⁵ TCK md. 204/3'de “Resmî belgenin, kanun hükmü gereğı sahteliğı sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması hâlinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır.” demek suretiyle bu düşünceyi doğrulamaktadır. Kanun koyucu tarafından “sahteliğı sabit oluncaya kadar geçerli olan evrak” diğer resmî evrak çeşitlerine nazaran daha fazla kamu güvenine mazhar görülmüştür.

Kambiyo senetleri ise, Yargıtay'ca⁶⁶ “aksi sabit oluncaya kadar geçerli evrak” olarak değerlendirilmektedir.

2.2 Özel Belge

Erman özel belgeyi şöyle değerlendirmiştir:

“Hususi evrak resmî evraktan madut bulunmayan bilcümle yazılardır. Bir yazının hususi varakadan sayılması, onun hususi bir şahıs tarafından düzenlenmesinden ileri gelmez. Gözönünde tutulan nokta varakanın resmî bir fonksiyonunun yani bir amme vazifesinin icrası sırasında ve bir memur tarafından düzenlenmekle beraber, bu memurun vazifesi cümlesine girmeyen yazılar da hususi evraktır.”⁶⁷

Resmî belge olarak nitelenen belgeler dışında kalan diğer belgelere özel belgeler denilmektedir. Yalnızca memurların düzenledikleri belgeler dışında kalan belgeler değil, aynı zamanda memurların görev alanları dışında düzenledikleri belgeler de özel belgelerdendir. Bir hakkı ispata yarar senetler, vekaletnameler, mektuplar, ihbar veya intihar notları, ilaç reçeteleri, istifa dilekçeleri de özel belgeler içerisinde değerlendirilmektedir.

TCK md. 210/1. fıkrasında zikredilen “Emre veya hamiline yazılı kambiyo senetleri” haricinde kalan “nama yazılı kambiyo senetleri” de özel evrak niteliğinde değerlendirilmektedir. Sözkonusu fıkra “...emre veya hamile yazılı kambiyo senedi...” demek sureti ile kambiyo senetlerinden olan nama yazılı çeki ve nama yazılı bonoyu resmî belge hükmündeki özel belgeler kapsamında değerlendirmemiştir. “Çek kanunen emre yazılı bir senet olduğu için,

⁶⁵ Faruk Erem, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, C.4 (Özel Hükümler), Ankara, 1985, s. 45.

⁶⁶ “Sahte olarak düzenlenmiş suç konusu bonoların HUMK md. 295'de belirtilen sahteliğı isbat edildikçe muteber evraktan olmayıp aksi isbat edilinceye kadar muteber evraktan bulunduğu gözetilmeden sanık hakkında TCK. md. 342/1. fıkrası yerine 2. fıkrası uygulanarak fazla ceza tayini,” Y. 6.CD., 10.4.1980, 1798 E., 2783 K. Oğuzoğlu ve Oğuzoğlu, *Açıklamalı ve İçtihadlı Bono ve Çek Sorunları*, s. 159.

⁶⁷ Erman, *Sahtekarlık Cürümleri*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1952, s. 394.

ancak bir olumsuz emre kaydıyla, yani emre değil, nama yazılı olduğunun çekin üzerine kaydedilmesi suretiyle nama yazılabilir.”⁶⁸ Yine , “Bir çek veya emre muharrer senet açıkça nama yazılı olarak keşide olunduğu veya ödenmeme protestosu üzerine kanunen bu niteliği elde ettiği takdirde, özel evrak sayılacak ve böyle bir senette yapılan sahtekarlık bu sıfatla cezalandırılacaktır.”⁶⁹

Ayrıca TTK md. 583, 589 ve 693 gereği kambiyo senetlerinde bulunması zorunlu olan unsurlardan biri veya birkaçı eksik olduğu takdirde, senet özel evrak düzeyinde kalacaktır. Yargıtay⁷⁰ da yerleşik içtihadlarında, zorunlu unsurlarında eksiklik bulunan emre veya hamiline yazılı kambiyo senetlerini özel belge kapsamında değerlendirmiştir.

2.3 Resmi Belge Hükmündeki Özel Belgeler

TCK md. 210/1. fıkrası hükmü ile (madde gerekçesinde de açıklandığı üzere), aslında özel belge olmalarına karşılık ticarî hayatta büyük yer tutan, kanıt değeri yüksek olan ve kolaylıkla tedavül edilen bazı evrakı (emre veya hamiline yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil veya vasiyetname) daha ciddi bir şekilde korumak maksadına yönelik olarak, sayılan bu özel belgelerde sahtecilik yapılması halinde, resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı kabul edilmiştir. Bu türlü evrakın ciddi bir şekilde korunmasındaki maksad ticari hayattaki güven ortamını sağlam temellere dayandırmak ve yapılan işlemleri kolaylaştırmaktır.

Özellikle emre veya hamile yazılı kambiyo senetlerinin resmi belge hükmünde değerlendirilmesinin altında; bu belgelerin elden ele ve hızlı bir şekilde dolaşması, yabancı piyasalarda dahi kıymetlerini muhafaza ediyor olması özellikleri yatmaktadır. Şöyle ki, bir poliçeyi, emre muharrer senedi ya da çeki kabul eden kimse çoğu zaman keşideciyi, cirantaları veya aval verenleri tanımamakta, yalnızca atılı bulunan bir imzaya güvenmek zorunluluğundadır. Bu sebeple kambiyo senetlerine duyulan güvenin, ciddî kurallar çerçevesinde korunması gerekmektedir.

“Maddede sayılan bu belgelerin resmî belge hükmünde sayılabilmesi için, kanunda öngörülen tüm şartların yerine getirilmiş olması gerekir.”⁷¹ Yani emre veya hamile yazılı bir

⁶⁸ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s. 272.

⁶⁹ Erman, “*Ticari Ceza Hukuku...*”, s. 366.

⁷⁰ “Suça konu çekte yazılı bulunan Gayrettepe sözcüğünün, TTY’nin 692. maddesinde yazılı zorunlu öğelerden keşide yeri niteliği taşınamaması ve söz konusu belgenin 765 sayılı TCY’nin 345. maddesinde öngörülen özel belgelerden olduğunun anlaşılması,” K:2006/4059, E:2004/7760, T:10.04.2006 *Yargıtay Kararları Dergisi*, Cilt:33, Sayı:7, Temmuz:2007, s. 1387-1388.

⁷¹ Tezcan, Erdem ve Önok; *Ceza Özel Hukuku*, s. 54.

kambiyo senedinin bu madde dahilinde değerlendirilebilmesi için, bulunması zorunlu olan unsurları (TTK. 583, 589 ve 693) taşıması gerekir.

TCK md. 210/1. fıkrasında sayılan belgeler (kambiyo senetleri) özel evrak niteliğinde olduğu halde taşıdıkları önem nedeniyle resmî evrak hükmünde sayılmıştır. “Resmi evrak hükmünde sayılması onu düzenleyeni memur haline getirmez. Buradaki benzetme evraka ilişkindir.”⁷²

Ayrıca sözkonusu belgelerin resmî belge hükmünde değerlendirilmesinin yalnızca suçun yaptırımı yönünden mi, yoksa tüm yönleri ile mi olduğu hususunda kanun koyucu net bir yaklaşım sergilememiştir. Bu mesele resmi belge hükmünde değerlendirilen özel belgelerin üzerinde sahtecilik yapıp ancak kullanılmamış olduğu durumlarda önem arz etmektedir. Suçun yaptırımı yönünden suçlar arasında bir eşitlik kabul gördüğünde, sözkonusu belge, özel belgede sahtecilik suçunda olduğu gibi kullanılmamasından dolayı faile caza verilemeyecek, tüm yönleri ile bir eşitlik kabul edildiğinde ise, resmî belgede sahtecilik suçunda olduğu gibi kullanılmaması bir önem arzetmeyip faile ceza verilebilecektir. Ancak Yargıtay’ın yerleşmiş içtihadı⁷³ ve birçok hukukçuya göre de “Eşitliğin sadece cezaya ilişkin bulunmadığını ve cezadan gayri hükümler bakımından da düşünülmesi lazım geldiğini”⁷⁴ kabul etmek gerekmektedir.

Kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliklerde sahteciliği yapan şahsın iradesinin olup olmaması suçun resmî belgede sahtecilik ya da özel belgede sahtecilik olduğunu belirler. Şöyle ki;

“Unsur eksikliklerinin sonradan fail tarafından tamamlanması halinde, örneğin, düzenleme yeri ve tarihinin, lehdar adının sonradan fail tarafından tamamlanması durumunda fail, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlere göre cezalandırılır. Örneğin, sonradan sanık tarafından miktarı değiştirilip bononun tüm öğeleri tamamlanarak icraya konulması (6.CD., 18.03.2004, 23709-3050), sanığın suça konu olan bonoyu yasal unsurlarını taşıyacak şekilde doldurup, yakınının imzasını taşıyan başka bir belgedeki pulu bono altına naklederek, pul dışına taşan kısımlarını da tamamlamak şeklinde oluşan eylemi (6.CD. 29.04.2003, 7377-2514). Belirtilen bu durumlarda unsur eksikliklerinin failin iradesi dışında üçüncü bir

⁷² Erem, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, C.4 (Özel Hükümler), s. 48.

⁷³ “Suça konu olan bonoları ödeyip ele geçiren sanığın bono arkasındaki beyaz ciroların üzerine gerçeğe ve cirantaların rızasına aykırı olarak (A.Ö.’nün emri havalesine ödeyiniz) şerhini yazması resmi evraktan sayılan bono üzerinde tahrifat yaptığını gösterir ve TCK md. 342/1 gereğince uygulama yapılması doğrudur.” Y. 6.CD., 13.10.1977, 4879/5667: Yayınlanmamıştır-Erman, “Ticari Ceza Hukuku...”, s. 361.

⁷⁴ Erman, “Ticari Ceza Hukuku...”, s. 361.

kişi tarafından tamamlandığının belirlenmesi halinde fail özel belgede sahtecilik suçundan sorumlu tutulacaktır.”⁷⁵

İmzalı ve boş olarak verilmiş olup da fail tarafından verilme maksadı hilafına doldurulan bir kambiyo senedinin olması durumunda ise açığa atılan imzanın kötüye kullanılması durumunun oluştuğu şu şekilde açıklanır.

“Kambiyo senedi veya emtiayı temsil eden evrak, imzalı ve boş olarak faile tevdi edilmiş olup da fail, bunu tevdi maksadından farklı bir şekilde doldurmuşsa, o takdirde açığa atılan imzanın kötüye kullanılmasına ilişkin yaptırım uygulanacaktır (TCK md. 209/1). Çünkü bu durumda, tevdi edilen kağıt, imzalı fakat boş olarak verildiği için, henüz belge niteliğini kazanmamıştır.”⁷⁶

Örneğin, borçlunun özgür iradesi ile alacaklıya vermiş olduğu açık poliçe, alacaklı tarafından senedi imzalayanın isteği hilafında doldurulursa TCK md. 209/1’de ifadesini bulan “açığa atılan imzanın kötüye kullanılması suçu” oluşur. Ancak alacaklı, borçlunun özgür iradesi dışında bir şekilde elde etmiş olduğu açık poliçeyi alacaklının isteği hilafında doldurursa TCK md. 210/1’deki atıf dolayısıyla (zorunlu unsurla tamam ise) TCK md. 204’de ifadesini bulan “resmî belge hükmündeki özel belgede sahtecilik” suçu oluşur.

Ayrıca, “TCK md. 210/1. fıkrada sayılan belgeler üzerinde işlenen sahtecilik, kamu görevlisi olmayanın resmî belgede sahteciliği (204/1.fıkra) olarak cezalandırılır. Bu sayılan belgelerin yok edilmesi, gizlenmesi ya da değiştirilmesi halinde md. 205. hükmü uygulanacaktır.”⁷⁷

Buraya kadar anlatılanlar ışığında, kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarının iki kısımda incelenmesi doğru olacaktır.

Birincisi, TCK md. 210/1. fıkrasında sayılan belgelerden olan emre veya hamile yazılı kambiyo senetleridir. Bu tür kambiyo senetlerinde sahtecilik ve tahrifat suçlarının kamu görevlisi olmayan (sivil) kişinin resmi belgede sahteciliğinin ele alındığı TCK md. 204/1. fıkrasında tanzim edildiği, bu tür kambiyo senetlerinin yok edilmesi, gizlenmesi ya da değiştirilmesi suçunun TCK md. 205’de düzenlendiği görölmüşür.

İkincisi, TCK md. 210/1. fıkrasına girmeyen nama yazılı kambiyo senetleridir. Bu tür kambiyo senetlerinde sahtecilik ve tahrifat suçlarının TCK md. 207’de düzenlendiği, bu tür

⁷⁵ Ali Parlar ve Muzaffer Hatipoğlu, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, 2.Cilt, Ankara, 2007, s. 1574.

⁷⁶ 5237 sayılı TCK. md. 210 gerekçesinden alınmıştır.

⁷⁷ Necati Meran, *Yeni Türk Ceza Kanununda Sahtecilik-Malvarlığı, Bilişim Suçları ile Ekonomi ve Ticaret Alanında Suçlar*, Seçkin Yay., Ankara 2005, s. 300.

kambiyo senetlerinin yok edilmesi, gizlenmesi ya da değiştirilmesi suçunun TCK md. 208’de tanzim edildiği ve bu tür kambiyo senetlerinde açığa imzanın kötüye kullanılması suçunun TCK md. 209’da düzenlendiği müşahade edilmiştir.

Bu bağlamda inceleme konumuzun ayrıntılarına girilebilmesi ve konunun dağılmaması, fakat bunun yanında konu bütünlüğünün de bozulmamasına azami derecede dikkat gösterilerek emre veya hamile yazılı kambiyo senetleri ve nama yazılı kambiyo senetleri ayrı ayrı ele alınacaktır. Emre veya hamile yazılı kambiyo senetlerinde sahtecilik başlığı altında TCK md. 204/1 ile 205, nama yazılı kambiyo senetlerinde sahtecilik başlığı altında TCK md. 207 208 ve 209 ayrıntılı bir şekilde ele alınacak.

3. Emre veya Hamile Yazılı Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik Suçları

TCK md. 210/1. fıkrasında sayılan belgelerden resmi belge hükmündeki belgelerden olan emre veya hamile yazılı kambiyo senetlerinin (poliçe, bono ve çek) bu kapsamda değerlendirilebilmeleri için TTK md. 583, 589 ve 693 kambiyo senetlerinde bulunması zorunlu olan unsurlar bakımından eksiksiz olmaları gerekir. Bu zorunlu unsurları eksiksiz olarak taşıyan emre veya hamile yazılı kambiyo senetlerindeki sahtecilik suçları resmi belgede sahtecilik (TCK md. 204/1) ve resmi belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek (TCK md. 205) suçlarıdır.

3.1 Resmi Belgede Sahtecilik

“Resmî belgede sahtecilik” başlıklı TCK md. 204 şu şekilde düzenlenmiştir:

“(1) Bir resmî belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmî belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmî belgeyi kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmî bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmî belgeyi kullanan kamu görevlisi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Resmî belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması hâlinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır.”

Maddenin birinci fıkrasında kamu görevlisi haricindeki kişiler veya yetkisi dışında hareket eden kamu görevlileri tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçları düzenlenirken, ikinci fıkrasında kamu görevlisi tarafından işlenen resmî belgede sahtecilik

suçu düzenlenmiştir. Üçüncü fıkrada, birinci ve ikinci fıkradaki suçun nitelikli hali yani sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmî belgeler üzerinde işlenen sahtecilik suçu yer almaktadır.

Burada kamu görevlisi olmayan (sivil) kişinin resmi belgede (TCK. md. 210'a atıfla kambiyo senetlerini de kapsayan) sahteciliğinin ele alındığı söz konusu maddenin 1. fıkrası irdelenecektir.

3.1.1 Eski TCK Hükümleriyle Mukayese

5237 sayılı TCK md. 204/1. fıkrası, mülga 765 sayılı TCK md. 342/1. fıkrasında düzenlenmişti.

Eski TCK md. 339'da belirtilen ve md. 342'de de md. 339'a atıfta bulunulan “hususî ve umumî mazarrat”, yani “zarar” suçun oluşması için aranacak koşullar arasında değerlendirilmesine karşın 5237 sayılı yeni TCK md. 204'de “zarar” lafzı geçmemiştir.

Hem eski TCK hükümleriyle mukayesesinin yapılabilmesi hem de suçun doğru anlaşılabilmesi için suçun unsurlarının incelenmesi gerekmektedir. Resmi belgede sahtecilik suçunun unsurlarını; suçun maddî unsuru, iğfal kabiliyeti, suçun manevî unsuru ve ızzar (zarar verme) kabiliyeti meselesi, suçun faili, suçun konusu, suça etki eden nedenler, suçun özel görünüş şekilleri ve kovuşturma-görevli mahkeme-suçun müeyyidesi-dava zamanaşımı başlıkları altında değerlendirmek mümkündür.

3.1.2 Suçun Maddî Unsuru

Suçun maddî konusunu; suçun hareket unsuru oluşturmaktadır.

Birinci fıkrada üç tane seçimlik harekete yer verilmiştir. Burada düzenlenen suç seçimlik hareketli bir suçtur. Seçimlik hareketli suç hukukçular tarafından şöyle açıklanmaktadır.

“Bazı durumlarda kanun, belirli bir neticeyi meydana getirmeye elverişli birkaç hareket gösterirse de, bunlardan yalnızca birisinin yapılması halinde fiil yine de oluşmuş sayılır. Yani yasada sayılan hareketlerden birinin yapılması suçun meydana gelmesi bakımından yeterlidir.”⁷⁸

Birinci fıkrada yer verilen seçimlik hareketler; düzenlemek, değiştirmek ve kullanmaktır.

⁷⁸ Ali Şafak, *Ceza Hukuku (Genel ve Özel Hükümler)*, Selim Kitapevi, Ankara, 2005, s. 50.

İlki, resmî belgeyi sahte olarak düzenlemek fiilidir. Şöyle ki, gerçekte var olan bir belgenin model alınması suretiyle taklidinin yapılarak külliyen sahte olarak düzenlenmesidir. Burada resmi belgenin, düzenleyicisi olarak gözüken şahıs tarafından değil de, başkası tarafından yeni baştan düzenlenmesi, diğer bir ifade ile taklit edilmesi söz konusudur.

Sahte olarak oluşturulan belgenin suç teşkil edebilmesi için başkalarını aldatabilecek nitelikte bulunması gerekmektedir.⁷⁹ Diğer bir ifade ile sahte belgenin iğfal kabiliyetine haiz olması gerekir. Yani, belgenin sahte olarak oluşturulduğu hususunda bilgisi olmayan, bu konuda özel bir ihtisasa sahip bulunmayan ve özel bir incelemeye tabi tutmayan iyiniyetli üçüncü şahısların, belgenin gerçekliği konusunda şüpheye düşmemiş olmaları gerekir. Senedin iğfal kabiliyeti konusu özel bir başlık altında ele alınacağından burada bu kadar sözle yetinilmiştir.⁸⁰

İkincisi, resmî belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi fiilidir. İlk seçimlik hareketin aksine bu seçimlik harekette kısmî bir sahtecilik mevcuttur. “Kısmî sahtecilik, elde mevcut bir belge üzerindeki bilgilerin tahrif yolu ile değiştirilerek kullanılmasıdır.”⁸¹ Burada anlatılmak istenen husus, var olan gerçek ve geçerli bir resmi belgenin üzerinde silme, ilave, yakma, yırtma, lekeleme veya karalama yapmak suretiyle değişiklik yapılmasıdır. Bu değişikliklerle gerçek ve geçerli belge üzerindeki anlamı değiştirilmektedir. Ancak “Bu değişiklikler neticesinde belgenin anlamı kaybolmuşsa, gerçek bir belgenin ortadan kaldırılması veya bozulması (TCK md. 205) söz konusudur.”⁸² Yapılan değişiklik sonucunda belge anlamının kaybolması ile mevcut olan gerçek ve geçerli belgenin aldaticılık yeteneğini yitirmesi anlaşılması gerekmektedir. Diğer bir ifade de bu görüşü desteklemektedir, şöyle ki “Mevcut olan resmî belge üzerinde sahtecilikten söz edebilmek için, yapılan değişikliğin aldaticı nitelikte olması gerekir. Aksi takdirde bu suç değil, 205. maddede tanımlanan resmî belgeyi bozmak suçu oluşur”⁸³

Mülga TCK’nun evrakta sahtekarlığı düzenleyen md. 339/1. fıkrasında “...tağyir ve tahrif...” ibareleri geçerken yeni TCK’da bu ibarelere yer verilmeyip “...değiştirmek...” fiili ile yetinilmesi bir eksiklikten kaynaklanmayıp yerinde bir tercih olmuştur. Çünkü TDK Sözlüğünde ‘tağyir’ “değiştirme, başkalaştırma, bozma” olarak ifade edilirken ‘tahrif’ “bir

⁷⁹ TCK md. 204 gerekçesinde, sahtelikten söz edebilmek için, düzenlenen belgenin gerçek bir belge olduğu konusunda kişiyi yanıltıcı nitelikte olması gerekir. Başka bir deyişle sahteliğin beş duyuyla anlaşılabilir olmaması gerekir. Özel bir incelemeye tabi tutulmadıkça gerçek olmadığı anlaşılamayan belge, sahte belge olarak kabul edilmek gerekir.

⁸⁰ Bkz. çalışmanın “34.” sayfası (3.1.3. İğfal Kabiliyeti).

⁸¹ KPL Dairesi Başkanlığı, *Kriminalistik Ders Notları*, s. 57.

⁸² Malkoç, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, s. 1360.

⁸³ Parlar ve Hatipoğlu, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s. 1493.

şeyin, bir yazının aslını bozma, kalem oynatma, değiştirme” olarak ifade edilmiştir. Görüldüğü üzere iki kelime de aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu sebeple çalışmada “tağyir ve tahrif” ibarelerini ayrı ayrı zikretmek yerine iki kelimenin de anlamını taşıyan ve birden çok ameliyeyi içeren “tahrifat” ibaresinin kullanılması tercih edilmiştir.

Mevcut gerçek ve geçerli belgede tahrifat fiili birçok amaçla yapılabilir. “Değiştirme fiili belgenin içeriğinin yanı sıra belgenin kaynağına, tarihine, kimliğe ilişkin olması da mümkündür.”⁸⁴ Sahtecilik suçunun oluşması için yapılan tahrifatın ne maksatla yapılmış olmasından ziyade üzerinde tahrifat yapılan belgenin ifade etmiş olduğu anlamın değişip değişmediği önemlidir.

Belge üzerinde atılı bulunan imzalarda sahtecilik yapılmış olmasının belgede taklit ya da tağyirden hangisini meydana getirdiği hususunda farklı görüşler bulunmaktadır.

“Varakanın kaynağına ilişkin tahrifat, belgenin yalnız imzasına ilişkin olan sahtekârlıktır. Meselâ, bir kimse eline geçirdiği bir belgedeki imzayı siler ve yerine başka bir kişinin imzasını koyar. Bazı müelliflere göre, bu halde tağyir değil, taklit vardır, çünkü imzanın sahte olması, bütün varakanın sahteliğini de gerektirir. Buna karşılık diğer bazılarına göre ise fiil niteliği itibarıyla tağyirden ibarettir”⁸⁵

İster sahte düzenleme ister değiştirme suretinde vasıflandırılınsın, netice aynı olacaktır, ceza hukuku bakımından hiç bir fark bulunmayacaktır. Çünkü her ikisi de seçimlik hareket olarak aynı madde içinde değerlendirilmiştir. Böyle bir durumda külliyen sahte bir belge düzenlenmiştir ve çalışmamızda bu şekilde değerlendirilmelerde bulunulmuştur.⁸⁶

Mevcut olan gerçek ve geçerli bir belge üzerinde yapılan tahrifat fiili ile sahtecilik suçu tamamlanmış kabul edilir, suç oluşması için tahrif edilmiş belgenin ayrıca kullanılmasına gerek yoktur.⁸⁷ Metinde geçen “kullanım” kelimesinin kapsamı geniş değerlendirilmelidir, yani tahrifatı yapanın kendine yarar sağlamasının yanı sıra başkasına zarar vermesini de kapsayacak mahiyette düşünülmelidir.

⁸⁴ Parlar ve Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 1492.

⁸⁵ Erman, “*Ticari Ceza Hukuku...*”, s. 389.

⁸⁶ Bkz. çalışmamızın “73.” Sayfası (3.1.2. Belge Üzerinde Atılı Bulunan İmzalarda Sahtecilik).

⁸⁷ “Resmî evrakta sahtecilik suçu; evrakın sahte olarak düzenlenmesi veya sahil olan bir evrakta tağyir ve tahrifin yapıldığı tarihte teşekkül eder. Bu itibarla böyle bir evrakı düzenleyen veya tağyir ve tahrif eden kimse için ayrıca sahte evrakı kullanma suçu söz konusu olamaz.” Y. 6.CD., 9.2.1978 544E., 827K. Oğuzoğlu ve Oğuzoğlu, *Açıklamalı ve İçtihadlı Bono ve Çek Sorunları*, s. 155.

Üçüncüsü, sahte resmî belgeyi kullanmak fiilidir. “Kullanılan sahte belgenin kişinin kendisi veya başkası tarafından düzenlenmiş olmasının bir önemi yoktur.”⁸⁸

İlk iki seçimlik hareketten birini yapan (resmî belgeyi sahte olarak düzenleyen veya resmî belgeyi değiştiren) kişinin sahte resmî belgeyi kullanması hareketi, ikinci bir suç oluşturmayıp tek suç işlemiş gibi düşünülmelidir.

Ancak başkası tarafından düzenlenmiş sahte bir belgenin kullanılmasında, kullanan kişinin bunun sahteliğini bilmesi gerekir. “Uygulamada fail yönünden, bilme konusunda kuşku bulunması halinde, ya da failin bilmediğini kanıtlayamaması durumunda, belgenin sahte olduğunu bildiği kabul edilmektedir.”⁸⁹ Bu suç ile ilgili olarak failin belgedeki sahteliği bilmediğini ispat yükümlülüğü ise faile yüklenmiştir.

TCK md. 204/1. fıkrası kelime kelime incelendiğinde kaleme alınış şekli sebebiyle bir ifade karışıklığına sebep olmuştur. Şöyle ki fıkranın birinci cümlesinde “bir resmî belgeyi sahte olarak düzenleyen” ibaresinden sonra ikinci seçimlik hareketi ifade ederken “gerçek bir resmî belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren” ibaresi kullanılmış ve “sahte resmî belgeyi kullanan” ibaresi ile bitirilmiştir. Bu ibareler incelendiğinde yalnızca ikinci seçimlik harekette “başkalarını aldatıcı olması” şartı lafız olarak yer bulmuştur. Öyleyse “başkalarını aldatıcı olması” şartı sadece belgeyi değiştirme için mi aranacak yoksa diğer iki seçimlik hareket için de bu şart aranacak mıdır?

Bu fıkra için salt lafızla hüküm vermenin yanlış uygulamalara sebep olacağı sebebiyle her üç seçimlik hareket için de “başkalarını aldatıcı olması” şartı aranmalıdır. Zaten madde gerekçesinde de belirtildiği üzere⁹⁰ sahteciliğin özünde de bir yanıltıcılık vasfı vardır.

3.1.3 İğfal Kabiliyeti

Üzerinde küllî veya kısmî sahtecilik yapılmış bir belgenin, yapılan sahteciliğin herkes tarafından kolaylıkla anlaşılır nitelikte olması veya ilgili kişiler tarafından anlaşılabilir olması bu sahteciliği yapan kişinin hukukî açıdan konumunu etkilemektedir. Bu anlaşılabilirliğin niteliğinin saptanması iğfal kabiliyeti (aldatma yeteneği) olarak değerlendirilmektedir.

⁸⁸ 5237 sayılı TCK 204 maddesi gerekçesinden alınmıştır.

⁸⁹ Haydar Erol, *Gerekçeli, Açıklamalı ve İctihadlı Yeni TCK*, Yayın Matbaası, Ankara, 2005, s. 1002.

⁹⁰ Sahtelikten söz edebilmek için, düzenlenen belgenin gerçek bir belge olduğu konusunda kişiyi yanıltıcı nitelikte olması gerekir. Başka bir deyişle, sahteliğin beş duyuyla anlaşılabilir olmaması gerekir. Özel bir incelemeye tâbi tutulmadıkça gerçek olmadığı anlaşılamayan belge, sahte belge olarak kabul edilmek gerekir.

Kambiyo senetlerinde sahtecilik suçundan söz edilebilmesi için, suça konu senedin sahteliğinin ilk bakışta görülen ve kolaylıkla anlaşılabilen nitelik ve özelliklerde iz ve emare taşımaması gereklidir. Diğer bir ifade ile, failin fiiliyle ortaya çıkan belgenin iyi niyetli kişileri aldatma yeteneğinin bulunması, suçun oluşmasında bir koşul olarak değerlendirilmektedir. Örneğin, siyah renkli mürekkepli kalemle doldurulmuş bir senedin rakamla değer gösteren hanesinin ön kısmına kırmızı renkli mürekkepli kalemle yazılmış ilavenin herkes tarafından ilk bakışta görülüp kolaylıkla fark edileceği ve muteber bir belge olarak işlem göremeyeceği cihetle, söz konusu belge, iğfal kabiliyetine haiz olmayacaktır.

Ancak tüm iğfal kabiliyetlerinin tespiti yukarıda verilen örnekteki kadar kolay olmamaktadır. Çünkü, “İğfal kabiliyeti; mevzuat ve belge özelliklerine, uygulanma alan ve şartlarına, oluşturan ve uygulayanlara ve hatta uygulanma yer ve zamanına göre değişkenlikler içerebilen oldukça hassas, soyut bir kavramdır.”⁹¹ Aynı zamanda yanıltma kabiliyetinin değerlendirilmesi de bilimsel veriler ışığındaki objektif verilerden daha ziyade kişiden kişiye değişen sübjektif verilere dayanmaktadır. Bu sebeple de iğfal kabiliyetini, takdir yetkisinin hangi olgulara göre nasıl değerlendirileceği ve takdir yetkisinin kimde olduğu tartışmalı bir konudur.

Yanıltma kabiliyeti değerlendirilirken, olayda sahte belgeyi düzenleyen kişi kapsamında mı, sahte belgenin kullanılması ile mağdur olan kişi kapsamında mı, toplumun en cahil kişileri kapsamında mı, yoksa düzenlenen belge hakkında tecrübeli ve bilgili kişiler kapsamında mı ele alınması gerektiği hususunun ne olması gerektiği açıklığa kavuşturulamamış bir konudur. Meselâ yalnızca sahte bir kambiyo senedinin düzenlenmesi ile suç oluşmakta, bu düzenlenen senedin bir banka görevlisine mi yoksa senetler hususunda hiçbir bilgisi bulunmayan köydeki bir çobana mı karşı kullanılacağı bilinmeyebilir. Burada düzenlenen sahte senetteki sahtecilik arıza ve emareleri banka görevlisi tarafından kolaylıkla fark edilebilecek iken, köyde çobanlık yapan diğer bir kişi tarafından fark edilemeyebilir. İşte bu noktada iğfal kabiliyetini neye göre ve kime göre değerlendireceksiniz problemi ile karşı karşıya kalınmaktadır. Konu hukukçuların ve belge inceleme uzmanlarının ortak katkılarıyla oluşturulacak bir platformda belki çözüme kavuşturulabilir.

Diğer bir tartışmalı konu ise, sahtecilik suçlarındaki iğfal kabiliyetini takdir yetkisinin kimde olduğudur. “Sahte olarak düzenlenen belgenin iğfal kabiliyetini haiz olup

⁹¹ İsmail Özkan, “Sahtecilik-İğfal Kabiliyeti”, *Adli Belge İncelemesi, Yazı, İmza, Parmak İzi, Sahtecilik*, (Ed.) Faruk Aşıcıoğlu, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2005, s. 228.

olmadığının takdir yetkisi mahkemeye aittir. Mahkeme bu durumu re'sen belirleyebilecek konumda değilse uzman bilirkişi ya da bilirkişilerin görüşlerine başvurması gerekir.”⁹²

İğfal kabiliyetinin değerlendirmesini yapacak makamla ilgili olarak Yargıtay'ın görüşü şöyledir; “Sahtecilik suçlarının asıl ve öncelikli bilirkişisi hakim olup, kandırıcılık yeteneğini takdir de yalnızca hakime aittir. Suça konu ortasından kırık ve üzerindeki fotoğraf kendine ayrılan bölümle örtüşmeyen sürücü belgesinin aldatıcılık yeteneği karar yerinde tartışılmalıdır.”⁹³ Bu karar ile, sahtecilik suçlarında kandırıcılık kabiliyetinin değerlendirilmesi hususunda uzman kişilere gerek kalmadığı gibi bir yanlış anlaşılmaya düşmemek de gerekir. Nitekim kararda değinildiği gibi, sürücü belgesinin nasıl olduğu hususunu bırakınız hakimi, sıradan bir insan da bilir, fark eder. Öyle aşırı özel bilgiyi gerektirmez. Yargıtay bu kararı ile sahtecilik suçlarında konunun bilirkişilerinden faydalanmanın yersiz olmasından bahsetmemektedir, bilakis iğfal kabiliyetinin değerlendirilmesinde alanın uzmanı bilirkişilerinden faydalanılmasının doğru olacağı görüşündedir. Ancak Yargıtay, yanlışlığı salt bilirkişilerin vermiş olduğu raporla yetinip, sahte belgeleri bir kez de kendi tecrübesinden geçirmeden, mahkeme huzurunda tartışmadan ve olayın akışını da gözönünde bulundurmadan karar veren hakimin fiilinde görmektedir.

Yanılıcılık kabiliyetinin değerlendirilmesinde karşılaşılan diğer bir yanlış uygulama da, hakimin kendi hukuki bilgisi ile rahatlıkla çözüme kavuşturabileceği konuları bile bilirkişiye götürmesidir. Meselâ, hakim bir çekin TTK'nun 692. madde uyarınca ihtiva etmesi gerekli unsurların bulunup bulunmadığı kendi hukuki bilgisi ile çözüme kavuşturabilecek iken bilirkişi incelemesi talep etmesi gibi durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu tarz durumlar hem yargılamayı uzatıp davanın sonuçlanmasını geciktirmekte hem de olayın akışı incelenmeden ve mahkemede tartışılmadan kabul edilecek bilirkişi raporunun güvenilirliğini azaltmaktadır.

Burada özellikle kambiyo senetlerinde kıymet, zaman veya mana yönünden yapılan sürşarj, ilave, silme, lekeleme, karalama, yakma ve yırtma gibi tahrifatın iğfal kabiliyetine haiz olup olmadığı incelemesinin teknik ekipmanlara sahip bilirkişi hizmeti veren kurumlara inceletilip, onların da görüşünün alınması, peşinden de hakimin hüküm de

⁹² Ahmet Gündel, *Zimmet, Sahtecilik, Hırsızlık, Gasp, Dolandırıcılık, Emniyeti Suistimal Suçları* Ankara, 1998, s. 199.

⁹³ *Yargıtay Kararları Dergisi*, cilt:33, sayı:1, Ocak 2007, s.179 Y.6CD. 20.03.2006, E:2004/5889 K:2006/2785.

bulunmasının faydalı olacağı muhakkaktır. Yargıtayın⁹⁴ vermiş olduğu kararlar da bu doğrultudadır.

Taşdemir ve Özkepir'in "Belgelerde aldatma yeteneğinin bulunup bulunmadığını takdir etmek; sahte belge ile doğrudan ilişki kuran mahkemeye ait olduğu gibi herkese göre değişen ve nisbi bir kavram olan aldatma yeteneğinin takdiri, bilimsel konuların dışında kalmakta, bu nedenle bilirkişi düşüncesi kesin ve bilimsel nitelikte olmayıp mahkemeyi aydınlatıcı ve ona yardımcı mahiyette değerlendirilmelidir."⁹⁵ şeklindeki açıklamalarına biz de katılmaktayız.

3.1.4 Suçun Manevi Unsuru ve İzzar (Zarar) Kabiliyeti Meselesi

Kambiyo senetlerindeki sahteciliklerde suçun kastla işlenebileceği hususunda görüş birliği vardır. Ancak bu kasdın genel kasd mı yoksa özel kast mı olması gerektiği bahsinde hukukçular farklı görüştedirler.

Erman bu farklı görüşleri teker teker sıraladıktan sonra, "Gerçek şudur ki, evrakta sahtekârlık suçlarında sözkonusu olan kasd, genel bir kasttır. Ancak bu kasdın varlığı için failin fiilinden bir zararın doğabileceğini öngörmüş olması lâzımdır; diğer bir deyişle, fail bu zararın ihtimal dairesinde olduğunu tahmin etmiş ve fakat bu keyfiyet kendisini sahtekârlıkta bulunmaktan alıkoymamış olacaktır."⁹⁶ demek suretiyle genel kasıta karar kılmış olmasının yanında gayri muayyen kasdı (olası kasdın) suçun oluşmasında yeterli görmüştür.

Şafak'a göre dolaylı kasd, "Fail tarafından muhtemel, hatta sadece mümkün olarak öngörülen sonuçlara ilişkin kasıttır."⁹⁷ Kambiyo senetlerinde olası kasdın kabul edilmesi durumunda, suçun oluşması için doğrudan bir kast yerine, dolaylı bir kast olarak addedebileceğimiz Erman'ın da ifade ettiği üzere "zarar vermek bilinci" yeterli görülebilecektir.

Eski TCK md. 339'da, suçun oluşması bakımından umumî ve/veya hususî bir zarar meydana gelmesi aranmaktadır. Buna göre mağdurun rızasının bulunduğu hallerde fail umumî veya hususî bir zarar meydana getirme kasdıyla hareket etmediğinden (münhasıran sivil kişilerce işlenen sahtecilik fiillerinde) suçun manevi unsuru gerçekleşmeyecektir.

⁹⁴ "Suça konu çekteki 15.7.1992 keşide tarihinin 15.10.1992 olarak değiştirildiğinin iddia edilmesi karşısında, bu değişikliğin iğfal kabiliyetini haiz olup olmadığı araştırılmadan ve İzmir 1.Ticaret Mahkemesi'nin 1992/30 esas sayılı dava dosyası neticesi sorulmadan, eksik inceleme ile yazılı gerekçeye dayanılarak beraat kararı verilmesi," Y. 6.CD.2.10.1997, 8758/8565 Taşdemir ve Özkepir, *Uygulamada-Öğretide Belgelerde Sahtecilik Mala Karşı Suçlar ve Bilişim Alanında Suçlar*, s. 101.

⁹⁵ Taşdemir ve Özkepir, *a.g.e.*, s. 101.

⁹⁶ Erman, "Ticari Ceza Hukuku...", s. 255.

⁹⁷ Şafak, *Ceza Hukuku (Genel ve Özel Hükümler)*, s. 32.

Mülga TCK md. 339'da maddesinde belirtilen ve md. 342'de de md. 339'a atıfta bulunulan “hususî ve umumî mazarrat”, yani “zararlar” suçun oluşması için aranacak koşullar arasında değerlendirilmesine karşın yeni TCK md. 204'de “zarar” lafzı geçmemiştir.

“Zarar” ibaresinin geçmemesine rağmen zararın suçun oluşması için aranacak koşullar arasında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda Tezcan/Erdem/Önok “zarar doğurmayan veya en azından böyle bir tehlike yaratmayan sahteciliğin cezalandırılması anlamsızdır. Bu nedenle Yargıtay İçtihatları⁹⁸ ile önceden olduğu gibi zarar veya zarar tehlikesini suçun oluşması için aranması gerektiği düşüncesindeyiz.”⁹⁹ demek suretiyle zarar veya zarar tehlikesini suçun oluşması için aranacak koşullar arasında değerlendirmiştir.

Erman ise, resmi belgede sahteciliklerde zarar koşulunun aranmasının, teşebbüs suçlarının cezalandırılmayacağı ve bu sebeple de kamu güveninin sarsılacağı düşüncesiyle şart olmaması gerektiğini düşünmektedir. Suçun oluşması için zarar yerine, zarar ihtimalinin bulunmasını Yargıtayın araması, teşebbüs suçlarını da kapsar hale getirmiştir. Ancak yine Erman'a göre “Sahtekarlık yapılan varaka resmî evrakta ise ayrıca zarar unsurunu araştırmaya yer olmayıp, suçun konusunu teşkil eden yazının varaka kavramına girmesiyle genel zarar doğmuş sayılır.”¹⁰⁰ demek suretiyle zarar veya zarar ihtimalinin kanun metninde bulunmasının gereksiz ve sakıncalı olacağı görüşündedir.

Ayrıca kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliklerde yapılan fiil, bir amaç değil bilakis neticeye ulaşabilmek için bir araçtır. Bu şekilde düşünüldüğü zaman yapılan sahtecilik fiili ile bazı menfaatlerin ihlal edilmesi veya zarara (ya da zarar ihtimaline) uğratılması fiilin bizatihi kendisinde bulunan bir özellikten ibaret olduğu da görülecektir.

Bu noktadan hareketle toplum için tehlike oluşturan kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarında, zararın oluşmasına bakılmasının kamu vicdanında bırakacağı olumsuz durumda göz önünde tutularak yeni TCK md. 204/1. fıkrasında “zarar” ibaresine yer verilmemesinin yerinde olduğu kanaatindeyiz. Ancak “zarar” kelimesini Savaş ve Mollamahmutoğlu'nun

⁹⁸ “Sanıkların üzerine atılan ve sübuta erdiği mahkemece kabul edilen resmi evrakta sahtekarlık suçu, sahte varakanın düzenlenmesi ile oluşur. Umumi veya hususî zararın doğması, asli bir unsur olmayıp, zarar ihtimalinin mevcut olması kafidir. TCK md. 339'da unsur olarak kabul edilen umumi zarardan maksat da , sarsılan ve bozulan amme itimadıdır. Varakanın tanzimi ile, zararın fiilen doğmamış bulunmaması, suç unsurlarının doğmadığı sonucuna götürmez. Daima zarar mevcut kabul edilir. Doktrin ve Yargıtay'ın beliren içtihadı bu yöndedir . CGK., 19.03.1973, 6-435/234 Gündel, “Zimmet, Sahtecilik...”, s. 212.

⁹⁹ Tezcan, Erdem ve Önok; *Ceza Özel Hukuku*, s. 571.

¹⁰⁰ Erman, “*Ticari Ceza Hukuku...*”, s. 421.

ifadesiyle “zarar, kamu güveninin bozulabilmesi anlamına gelir”¹⁰¹ şeklinde algılandığında sözkonusu maddede “zarar” ibaresi bulunmasa da maddenin özünde bu anlam mevcuttur.

Buraya kadar anlatılanlar ışığında, kanaatimizce yeni TCK’da kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliklerde, suçun manevi unsuru genel kasıttır; “Hem hareketin, hem neticenin fail tarafından istenmesi ve bunun bilerek yapılmasıdır.”¹⁰² Yani, failin sahte bir kambiyo senedi oluşturmayı, gerçek bir kambiyo senedini başkalarını aldatacak şekilde değiştirmeyi veya sahte kambiyo senedini kullanmayı iradesi doğrultusunda ve isteyerek yapması suçun manevi unsurunu oluşturur.

Meselâ failin sahte kambiyo senedinin sahteliğini bilmeden kullanmış olması kasden hareket etmiş olduğunu göstermez, yine örneğin failin kambiyo senedinin sahte olabileceğini düşünmüş olmasına rağmen mahkemeye delil olarak ibraz etmesi halinde olduğu gibi olası kastla da işlenmesi durumunda TCK md. 21/2’ye göre ceza indirimine gidilir.

3.1.5 Suçun Faili

Kambiyo senetlerinde sahtecilik suçunun faili, bir kambiyo senedini düzenlemeye yetkili olmayan kamu görevlileri ya da üçüncü kişiler olabilir.

Bireyin resmî belgede sahtecilik suçu herhangi bir kişi tarafından işlenebilir.

“Kamu görevlisi deyiminden; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi anlaşılır.”¹⁰³ Kamu görevlisi olmakla birlikte görevi gereği düzenlemeye veya kullanmaya yetkili olmadığı halde; sahte resmi belge düzenler, gerçek bir resmî belgeyi değiştirir veya sahte resmî belgeyi kullanırsa bir sivil kişi gibi addedilir ve bu suçun faili olur.

Yargıtay¹⁰⁴ kamu görevlisinin aldatılarak sahte belge düzenlemesinde, kamu görevlisini özel kişi olarak görmektedir. Ancak yetkili kamu görevlisiyle özel kişi arasında bir anlaşmanın olması durumunda, özel faillik ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki;

“Yetkili kamu görevlisiyle özel kişi arasında bir anlaşma (suç ortaklığı) varsa TCK md. 40/2 gündeme gelecektir. Kamu görevlisiyle birey arasında anlaşma yoksa

¹⁰¹ Savaş ve Mollamahmutoğlu, *Türk Ceza Kanunu’nun Yorumu*, s. 3129.

¹⁰² Şafak, *Ceza Hukuku (Genel ve Özel Hükümler)*, s. 31.

¹⁰³ TCK md. 6/1 (c) bedbinde tarif edilmiştir.

¹⁰⁴ “Memurun herhangi bir biçimde aldatılmış ve böylece araç olarak kullanılması suretiyle sahte belge düzenlenmesi ile de bireyin resmi belgede sahteciliği suçu oluşur.” Y. 6.CD., 29.09.2003, E:2003/6243, K:2003/5880 *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sayı:50, 2004, s. 212.

(kamu görevlisinin aldatılmış olması özel kişi tarafından bir araç olarak kullanılması durumunda) bireyin resmî belgede sahteciliği (dolayısıyla fail olarak) suçu ortaya çıkar”¹⁰⁵

Ayrıca, TCK md. 204/1. fıkrasında zikredilen resmî belgede sahtecilik suçu ile korunan yararın kamu güveni olması sebebiyle, bu suçun mağduru da şahıslar değil kamuyu oluşturan toplumun bizatihi kendisidir.

3.1.6 Suçun Konusu

Suçun konusunu; suçun maddî konusu ve suçun hukukî konusu oluşturmaktadır.

TCK md. 204/1. fıkrasındaki suçun maddi konusunu, TCK md. 210/1. fıkrası gereği kambiyo senetlerinin de içine alır mahiyette olan “resmî belge hükmünde sayılan belge” oluşturur.

Doktrinde resmî evrakta sahtekarlık suçunun düzenlenmesi ile korunan hukuki yararın ne olduğu hususunda ise birden fazla görüş vardır.

Bir görüşe göre, resmî evrakta sahtekarlığı düzenleyen md. 204’ün tamamında olduğu gibi, 1. fıkrasında da suçla korunan hukukî yararın kamunun güveni olduğu düşünülmektedir. Erman’a göre;

“Sahtecilik suçlarının ve dolayısıyla kambiyo senetlerindeki sahteciliklerin mağduru daima devlettir. Bu suçlar, dolayısıyla maddi ya da manevi bir zarara uğrayan kimse ise mağdur olmayıp suçtan zarar gören kişi sayılır ve böyle bir veya birkaç kişinin bulunması suçun hukukî konusunu etkilemez.”¹⁰⁶

Diğer bir görüşe göre ise, bu suçla korunan hukukî yarar, “Bir yandan hukukî ilişkilerde bulunması gereken güven, öte yandan kanıtlama vasıtası olan belgelerin doğruluğunda ve gerçekliğinde garantisini bulan belirli yararlardan ibarettir. Başka bir anlatımla birincisi kamu güveni, ikincisi ise kanıtlayıcı vasıtaların bütünlüğünün koruduğu özel zarara ilişkindir.”¹⁰⁷ Erem ve Toroslu da "Sahtecilik suçlarında iki ihlal söz konusudur. Biri bu kategoriye dahil bulunan bütün suçlar için ortak olan ihlal, diğeri

¹⁰⁵ Malkoç, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, s. 1357.

¹⁰⁶ Erman, “*Ticari Ceza Hukuku...*”, s. 10.

¹⁰⁷ Mustafa Ekinci ve Sinan Esen, *Anlatımlı ve Gerekçeli Yeni Türk Ceza Kanununda Yer Alan Hırsızlık, Yağma, Güveni Kötüye Kullanma, Dolandırıcılık, Hileli ve Taksirli İflas, Karşılıksız Yararlanma, Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar*, Ankara, 2005 s. 268.

suçtan suça değişen ihlaldir. Birincisi kamunun güvenine ilişkindir, ikincisi ise kanıtlayıcı vasıtaların bütünlüğünün koruduğu özel menfaate ilişkindir"¹⁰⁸ görüşünü savunmaktadırlar.

Yargıtay ise değişik kararlarında hukuki konuyu yalnızca kamu güveni olarak benimsemektedir. Özel çıkar ihlallerini ihtiva eden resmî belgeleri de kamunun güveninin ihlali gibi ele alıp tek bir yaptırım uygulamaktadır.

Kamu güveni Arslan ve Azizağaoğlu tarafından şöyle tarif edilmektedir;

“Hukuk düzeninin herhangi bir hukuki olayı ispat yeteneğini tanıdığı şeylerle, doğruluk ve gerçekliğine herkes tarafından güvenilmesini emrettiği dış şekil ve alametlerin sahtekarlıktan korunmalarını görmek ve bilmekten ibaret genel ve toplumsal bir hak ve menfaat.”¹⁰⁹

Gerçekten de toplumsal yaşamın barış içinde ve olağanüstü bir duruma dönüşmeden sürmesi için kamu güveninin devamı ve korunması zorunludur.

Kamu güveni yanında kişisel zararların da etkilenmesinin kambiyo senetlerinde sahtecilik bağlamında yekpare bir kıymeti yoktur. “Kamu güveni sarsılırken kişisel haklar ya da çıkarlar da zarara uğrayabilir. Ancak gözetilecek husus kamu güvenidir. Kişisel haklara, çıkarlara verilen zararlar ayrıca suç oluşturabilirse de sahtecilik bakımından tek başına dikkate alınmazlar ancak zarar unsuru açısından değerlendirilirler.”¹¹⁰

Buraya kadar anlatılanlar ışığında, gerçekten de belgeler hukuksal ilişkilerin kurulmasında, yürütülmesinde, kanıtlanmasında ve yorumlanmasında kullanılmaktadır. Bireylerarası etkileşimin artması ile belge kullanımı ve dolayısıyla da belgelerin toplum hayatındaki rolü artmaktadır. Bu doğrultuda da bireylerin bir takım belgelere güvenme zorunluluğu doğmaktadır. Bu suçun düzenlenmesi ile kambiyo senetlerine olan güven pekişmekte ve dolayısıyla kambiyo senetlerine karşı kamunun güveni sağlanmış olmaktadır. Her ne kadar kambiyo senedi ile temsil edilen alacak hakkı da zarar unsuru açısından bu suçun kabulüyle korunuyor olsa da öncelik kamu güvenine aittir.

3.1.7 Suça Etki Eden Nedenler

Suçta etki eden nedenler; suçun ağırlaştırıcı nedenleri, suçun hafifletici nedenleri ve hukuka uygunluk nedenleridir.

¹⁰⁸ Faruk Erem ve Nevzat Toroslu, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, B.6, Ankara, 1994, s. 267.

¹⁰⁹ Çetin Arslan ve Bahattin Azizağaoğlu, *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Asil Yay., Ankara, 2004, s. 826.

¹¹⁰ Özkan, “Sahtecilik-İğfal Kabiliyeti”, *Adli Belge İncelemesi, Yazı, İmza, Parmak İzi, Sahtecilik*, (Ed.) Aşıcıoğlu, s. 229.

TCK md. 204/3. fıkrasına göre “Resmî belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması hâlinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır.” Ancak Yargıtayın¹¹¹ kambiyo senetlerini aksi sabit oluncaya kadar geçerli belgelerden kabul etmiş olması sebebiyle, söz konusu fıkranın kambiyo senetleri açısından uygulanabilirliği yoktur.

Diğer bir ağırlaştırıcı durum ise Terörle Mücadele Kanununda (TMK) düzenlenmiştir. Kambiyo senetlerinde sahtecilik suçunun bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde terör amacıyla işlenmesi ile TMK md. 4/1. fıkrası gereği söz konusu suç “terör suçu” sayılır ve cezanın ağırlaştırılmasını gerektirir.

Suçun hafifletici nedeni ise TCK md. 211’e göre, “Bir hukukî ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesi hâlinde, verilecek ceza, yarısı oranında indirilir.”

Maddedeki hafifletici sebebin kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilik bağlamında uygulanabilmesi için iki sebepten birinin olması gerekir. Birincisi, bir hukukî ilişkiye dayanan alacağın ispatı gereklidir. İkincisinde ise gerçek bir durumun ispatı amacıyla sahte belge tanzim edilmiş olmalıdır. Örneğin, failin herhangi bir belgeye dayanmayan alacağını elde etmek için borçlu aleyhine kendisi lehine sahte senet düzenlemesidir ki, fail alacağı kadar miktarda olan bir bedel içeren sahte senet yaparsa ve alacağının varlığını da ispat ederse indirimden istifade edecektir. Ancak fail bilerek ve isteyerek gerçekteki alacağından fazlasını elde etmek için sahte bir senet düzenlerse kambiyo senetlerinde cezayı hafifletici nedenin uygulanmasından faydalanamaz.

Madde lafzında yanlış anlaşılmaya sebep olabilecek bir durum söz konusudur. O da failin mevcut olmayan fakat kendisinin var saydığı bir alacağı ispat için sahte bir senet düzenlenmesi durumunda failin hafifletici nedenden faydalanıp faydalanamayacağı meselesidir. Bu mesele ile ilgili Yargıtay kararlarında¹¹² ispat edilmek istenen olayın gerçekte

¹¹¹ “Sahte olarak düzenlenmiş suç konusu bonoların HUMK md. 295’de belirtilen sahteliği isbat edilmedikçe muteber evraktan olmayıp aksi isbat edilinceye kadar muteber evraktan bulunduğu gözetilmeden sanık hakkında TCK. md. 342/1. fıkrası yerine 2. fıkrası uygulanarak fazla ceza tayini,” Y. 6.CD., 10.4.1980, 1798 E., 2783 K. Oğuzoğlu ve Oğuzoğlu, *Açıklamalı ve İçtihadlı Bono ve Çek Sorunları*, s. 159.

¹¹² “Önemle belirtmek gerekir ki, yapılan sahtekârlık sonucu kanıtlanmak istenen olayın gerçekte doğru ve sahih olması gerekmemektedir. Failin iyi niyetle, bu olayın doğru ve sahih olduğuna inanması yeterlidir. Bir başka anlatımla, yasa kanıtlanmak istenen olayın doğru ve sahih olmasını değil, failin bu olayın doğru ve sahih olduğu inancıyla hareket etmesini yeterli saymaktadır. Kısaca failin sübjektif inancı yeterli sayılmaktadır. Doğaldır ki, failin bu sübjektif inancı makul ve meşru olmalıdır. Zaten hukuk düzeninin makul ve meşru olmayan bir inancı koruyacağı da düşünülemez.” CGK., 17.2.1992, 6-346/24 Savaş ve Mollamahmutoğlu, *Türk Ceza Kanunu’nun Yorumu*, s. 3277.

doğru olması şart olmayıp failin iyiniyetle bu olayın doğruluğuna inanması yeterli görülmüştür.

Konuda son olarak Savaş ve Mollamahmutoğlu'nun şu kısa açıklamaları yeterlidir:

“İsbata tevessül edilen hakkın, mücerret geçerliliği aranmamalıdır. Sahte evrak düzenleyenin böyle bir hakkı olduğuna samimî olarak inanmış olduğunun anlaşılması maddenin uygulanması için yeterli sayılmalıdır. Bir gerçek olayın isbat vasıtasının tedarikinde zaruret bulunması da şart değildir. Meydana getirilen sahte varakanın gerçek olaydan fazlasını isbata elverişli olması halinde, bu hafifletici sebep uygulanamaz.”¹¹³

Şafak hukuka uygunluk nedenlerini “Hukuka aykırılığı ortadan kaldırıp fiili, hukuka meşru saydığı bir hareket, davranış biçimi haline getirir.”¹¹⁴ şeklinde açıklar.

Kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarında hukuka uygunluk nedenlerinin fonksiyonu meşru müdafa, zaruret hali ve mağdurun rızası durumlarında tartışılmaktadır. Kambiyo senetlerinde sahtecilik suçunun hukuka uygunluk nedenlerinden istifade edebilmesi için çalışmanın “suçun manevi unsuru ve ızzar (zarar) kabiliyeti” kısmında ele alınan kambiyo senetlerinde sahtecilik suçunun manevi unsurunun dolaylı bir kasd ve bu dolaylı kasdın “zarar vermek bilinci” olduğunun kabul edilmesi gerekir.

İşlenilen konumuz açısından Erman'ın meşru müdafa ve zaruret hali ile ilgili tespiti şöyledir;

“Failin haksız bir saldırı veya bir tehlikeden kendisini veya başkasını kurtarmak maksadıyla evrakta sahtekârlık suçlarından birini işlemesi halinde meşru müdafaa veya ızzarar halinin bulunduğu ileri sürülemez ise de, bu haller kastın değerlendirilmesi bakımından göz önünde tutulabilir. Fail kimseye zarar vermek bilinci ile hareket etmedikçe, kasdı bulunmayacağından, suçun manevî unsurunun varlığı da kabul edilemeyecek ve fail bundan yararlanacaktır.”¹¹⁵

Mesela failin ödemiş olduğu emre muharrer senedi kötü niyetli alacaklının tekrar tahsil etme düşüncesi karşısında; senedin ödendiğine dair alacaklının imzasının taklidi ile sahte bir belge oluşturup, haksız bir saldırıyı engellemek suretiyle kendini koruması halinde failin kasdının kimseye zarar vermeyeceği cihetle suçun manevi unsurunun oluşmamış olduğu düşünülür ve fail bundan yararlanır.

¹¹³ Savaş ve Mollamahmutoğlu, *a.g.e.*, s. 3276.

¹¹⁴ Şafak, *Ceza Hukuku (Genel ve Özel Hükümler)*, s. 38.

¹¹⁵ Erman, “*Ticari Ceza Hukuku...*”, s. 264.

Mağdurun rızası meselesi ile ilgili ise şu şekilde bir açıklama getirilmiştir:

“Evrakta sahtekârlık suçları kamunun güveni aleyhine işlendiği ve hiç kimse kamunun güvenine karşı olan bir suçun işlenmesine rıza gösteremeyeceği cihetle, mağdurun rızası evrakta sahtekârlık suçlarında bir hukuka uygunluk sebebi sayılamaz. Ancak mağdurun rızası, failde evrakta sahtekârlıkta bulunmak kastına etki yapabilir.”¹¹⁶

Burada mağdurun rızasının failin kasdını ortadan kaldırabilmesi için, rızanın fiilin işlenmesinden önce var olması gerekliliği gözden kaçırılmamalıdır.

Kambiyo senetlerinde rastlanabilen mağdurun rızası, uygulamada genellikle ticaretle uğraşanlar tarafından kullanılan hatır senetlerinde ortaya çıkar. “Hatır senedi, bir kimsenin borçlu olmadığı halde, bir şahsa hatırı için, ona finans imkanı yaratmak amacıyla, sanki borçluymuşçasına verdiği kambiyo senedir.”¹¹⁷ Hatır senetlerinde görünüşte sorumluluk altına giren borçlu alacaklı ile yaptığı özel bir anlaşma ile senedin bedelini ödemeyeceğini sözleşmiştir. İşte bu bağlamda, verilen izin ve rıza istikametinde alacaklı olarak gözüken failin borçlunun imzasını atması ile oluşan sahtecilikte mağdurun rızası bir hukuka uygunluk nedeni kabul edilmese bile failde mağdura karşı bir zarar verme kasdının bulunmaması, fiili suç olmaktan çıkarır.

Bununla birlikte; kambiyo senetlerinde sahtecilik suçu ile korunmak istenen hukuki yararın kamunun güveni olduğu da gözönüne alındığında, söz konusu suçla ilgili hukuka uygunluk nedenlerinin uygulanabilirliği genel kabul görmüş bir durum değildir.

3.1.8 Suçun Özel Görünüş Şekilleri

Bu başlık altında teşebbüs, iştirak ve içtima meseleleri üzerinde durulmuştur.

“Suç işleme kasdı ile uygun vasıtalarla hareket edilip de elde olmayan sebeplerle icra hareketlerinin tamamlanamamasına ya da tamamlanmasına rağmen sonuca ulaşılabilmesi”¹¹⁸ olarak tanımlanan teşebbüs, eski TCK’da tam ve eksik teşebbüs olarak ikiye ayrılıyordu. Yeni TCK’da bu ayrım yapılmayarak teşebbüs bir bütün olarak ele alınmıştır. Madde 35/1. fıkraya göre, “Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur.” denilmiş. Ancak maddesinin 2. fıkrasında “suça teşebbüs hâlinde fail, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre...cezalandırılır.”

¹¹⁶ Erman, a.g.e., s. 264.

¹¹⁷ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s. 223.

¹¹⁸ Şafak, *Ceza Hukuku (Genel ve Özel Hükümler)*, s. 119.

ifadesi kullanılmıştır. Böylece zımnî de olsa teşebbüste, tehlikelik durumuna göre bir ayırım kabul edilmiş, az tehlikelik durumunda çok oranda indirimle gidilirken, çok tehlikeli teşebbüste bu indirim daha az oranda yapılacaktır.

Eski TCK'ya göre resmi evrakta sahtecilik suçlarına; tam teşebbüsün mümkün olamayacağı hususunda bir görüş birliği var iken eksik teşebbüsün mümkün olamayacağı hususunda tam bir görüş birliğinden söz edilemiyordu. Fakat yeni TCK ile böyle bir durum söz konusu değildir.

Erman'a göre "Tamamen veya kısmen sahte bir varaka düzenlemek fiili, tam veya kısmî taklidin yapılması ile tamam olur; bu itibarla, suçun tamam olması için ne sahte varakanın kullanılması, ne belirli bir menfaatin sağlanması, ne de herhangi bir kişisel zararın gerçekleşmesi aranır."¹¹⁹ ve yine Erman'a göre resmi evrakta sahtecilik suçu neticesi harekete bitişik ve aynı zamanda da ânî bir suçtur.

Bu bağlamda kambiyo senetlerinde sahtecilik suçları, TCK md. 204/1'de tanımlanan seçimlik hareketlerden birinin yapılması ile tamamlanır. Kanaatimizce neticesi harekete bitişik ve ani suçlardan olması sebebiyle bu suçlara teşebbüs mümkün değildir.

İştirak meselesine gelince, TCK'nun "bağlılık kuralı" başlıklı md. 40'ın 1. fıkrasına göre, "Suça iştirak için kasden ve hukuka aykırı işlenmiş bir fiilin varlığı yeterlidir." Buna göre iştiraktan söz edebilmek için fail tarafından işlenen fiilin kasıtlı ve hukuka aykırı olması öngörülmektedir.

Yargıtay'ın sahtecilik suçunun icra eylemlerine doğrudan katılmamakla birlikte, sahteciliğin gerçekleştirilmesinde ikinci derecede yardımcıları olanlar veya sahte belgenin kullanılmasına katılanları ferî fail olduklarına dair kararları mevcuttur.¹²⁰ Yeni 5237 sayılı TCK'da asli-ferî iştirak ayırımı yapılamamasına karşın, 39. maddede "yardım etme" kalıbı altında ferî iştirak halleri aynen korunmuştur. Bu maddeye göre suçun işlenmesine "yardım etme" biçiminde iştirak edenlerin cezalarında eskiden olduğu gibi indirim yapılmaktadır.

"204/1. fıkarda tanımlanan sivil şahıslar tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçlarına iştirakin her şekli (fail, yardım eden, azmettiren) mümkündür."¹²¹ Doktrinde sivil

¹¹⁹ Erman, "Ticari Ceza Hukuku...", s. 406.

¹²⁰ "Sanık E.G.'nin isminin senede rıza dışı da olsa yazılmış olmasının kabul edip avukatına vekaletname vermek suretiyle senedin icra takibine izin vermek şeklindeki eyleminin suça katılma niteliğinde olup olmadığı tartışılmadan beraatine karar verilmesi," Y. 6.CD., 16.10.1985, E.9121, K.9887 Çetin ve Malkoç, *Uygulamada Sahtekarlık Suçları*, 1995, Ankara, s. 185.

¹²¹ Parlar ve Hatipoğlu, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s. 1495.

şahıslar tarafından işlenen resmî belgede sahtecilik suçlarında iştirakin kabul edilmesi hususunda bir görüş birliği vardır.

Ancak sivil şahıslar tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçlarına iştirakin doktrindeki tartışması, sivil bir şahsın bir kamu görevlisi ile birlikte işlemiş olduğu sahtecilik suçunda iki durum vardır ki, sivil şahsın fiilinin md. 204/1. ya da 2. fıkrasına mı dahil edileceği problemidir.

Şöyle ki, birinci durumda;

“Resmî evrakta sahtekarlık suçunda özel kişi ile kamu görevlisi arasında iştirak bulunması halinde kamu görevlisi gibi özel kişinin de iştirakteki sıfatına göre (fail, yardım eden, azmettiren) olarak esaslar uygulanacaktır.”¹²²

Yani bu durumda özel kişi de md. 204/2. fıkrası gereği resmi kişinin evrakta sahteciliğindeki fail gibi addedilir. Ancak kanaatimizce TCK md. 40/2. fıkrası gereği, resmi evrakta sahtekarlık suçunda kamu görevlisi ile özel kişi iştirak halinde fiili işlemişlerse, kamu görevlisi asıl fail, özel kişi ise duruma göre azmettiren veya yardım eden sıfatıyla sorumlu olacaktır.

İkinci durumda;

“Özel kişi bir şekilde memuru aldatıp onu gerçeğe aykırı belge düzenlemeye sevketmiş veya sahih bir belgeyi gerçeğe aykırı eklemeler veya silintiler yapmasını sağlamışsa kamu görevlisi kasdı olmadığında cezalandırılmayacaktır. Ancak kamu görevlisi ile özel kişi arasında iştirak bulunmadığı takdirde özel kişinin hangi maddeye göre cezalandırılacağı tartışmalıdır.”¹²³

Bu durumla ilgili farklı görüşler mevcuttur. Bir görüş, kamu görevlisini aldatan faili suçun tek faili olarak alır özel kişi tarafından işlenen sahtekarlık fiilinden yani TCK md. 204/1'e göre sorumlu tutarken, diğer bir görüş ise, sahtekarlığın failinin kamu görevlisi olması gerekliliğinden dolayı kamu görevlisini aldatan faili, resmî kişi tarafından işlenen sahtekarlık fiilinden sorumlu tutar. Kanaatimizce, "Suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de fail olarak sorumlu olur" hükmüne yer vererek dolaylı failliği düzenleyen TCK md. 37/2. fıkrası gereği özel kişi resmî evrakta sahtekarlık suçunda kamu görevlisini bir araç gibi kullanmışsa özel kişinin kamu görevlisi tarafından işlenen evrakta sahtekarlık suçundan dolayı asıl fail gibi cezalandırılması gerekir.

¹²² Erman ve Özek, *Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu Güvenine Karşı Suçlar*, s. 454.

¹²³ Erman ve Özek, *a.g.e.*, s. 454.

Sahtecilik suçlarına ilişkin, TCK md. 212’de özel bir içtima kuralı bulunmaktadır. “Belgelerdeki sahtecilik suçları için yeni kanun düzenlemesinde 212. maddede özel bir içtima hükmü getirilmiştir. Buna göre sahte belgenin başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı ceza verilecektir.”¹²⁴ Burada işlenen suçlardan birinin diğerinin unsuru veya ağırlatıcı sebebi olmaması zorunluluğu vardır. Örneğin, sahte kambiyo senedinin dolandırıcılık suçunun işlenmesi sırasında kullanılması halinde hem sahtecilikten hem de dolandırıcılıktan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunacaktır.¹²⁵ Çünkü kambiyo senedinde sahtecilik suçu senedin düzenlenmesi ile oluşmuş, sahte senedin kullanılması ile de haksız bir kazanç sağlanarak ayrıca dolandırıcılık suçu oluşmuştur.

İşlenmiş olan bir suçun gizlenmesi amacıyla yapılan sahteciliklerde ise durum “Daha önce işlenmiş başka bir suçun meydana çıkmamasını sağlamak için evrakta sahtekarlık yapılmışsa, bu sahtekarlık fiilinin kendine has bir varlığı olacaktır.”¹²⁶ şeklinde açıklanmaktadır. Örneğin failin, daha önce işlemiş olduğu güveni kötüye kullanma suçunu gizlemek amacıyla sahte senet düzenlemesi durumunda hem güveni kötüye kullanma suçundan hem de sahtecilikten ayrı ayrı cezaya hükmolunacaktır.

Diğer bir hüküm ise 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda bulunmaktadır. 4926 sayılı kanunun 24. maddesine göre; “Bu kanunun suç saydığı fiiller nedeni ile Türk Ceza Kanunu veya ceza öngören diğer kanunlarda yazılı cürümleri işleyenler hakkında içtima kuralı uygulanmaksızın her cürmün cezası ayrı ayrı hükmolunur.” Örneğin bir kambiyo senedinin devlet ve kamu güvenliği aleyhine işlenen bir kaçakçılık suçunun işlenmesi sırasında kullanılması durumunda hem sahtecilikten hem de devlet ve kamu güvenliği aleyhine işlenen kaçakçılık suçundan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunacaktır.

Zincirleme suç hükümleri, kambiyo senetlerinde sahtecilik suçları ile irtibatlandırılabilir. Şöyle ki, “204. maddede tanımlanan suçların zincirleme suç (43. md.)

¹²⁴ Arslan ve Azizağaoğlu, *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 851.

¹²⁵ “Sanık Şükrü A.K.’nın, katılan tarafından miktarı, keşide tarihi ve yeri boş olarak OPET A.Ş. den alınacak petrole karşılık vermek üzere kendisine verilen suça konu çeki, yanında alıkoyarak çekin rakam ve yazı ile miktarını, keşide yerini, keşide tarihini yazıp, arka yüzüne OPET A.Ş. adına sahte kaşe basarak sahte ciro imzası atıp hayali Ahmet Genç ismi adına da sahte ciro yaparak iş ortağı olan diğer sanık A.R.K.’ya verdiği, onun da çek bedeli olan 33 milyar lirayı Toprakbank Nevşehir Şubesi’nden çektiğinin, iddia, savunmalar, 6.1.2003 tarihli bilirkişi raporu, oluş ve tüm dosya içeriğinden anlaşılması karşısında, sanıklara yüklenen resmi belgede sahtecilik ve bankayı aracı kılmak sureliyle dolandırıcılık suçlarının sübute edildiği gözetilmeden, yazılı şekilde beraatlerine karar verilmesi,” Y.6.CD., 13.4.2006, 9294-3767, Malkoç, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, s. 1384.

¹²⁶ Erman, “*Ticari Ceza Hukuku...*”, s. 412.

biçiminde işlenmesi mümkündür.”¹²⁷ Çünkü zincirleme suçun anlatıldığı TCK md. 43/3. fıkrasına göre zincirleme suç hükümlerinin uygulanmayacağı suçların kasden öldürme, kasden yaralama, işkence ve yağma olduğu müşahade edilmektedir. Görüldüğü üzere resmî belgede sahtecilik suçu bunlar arasında sayılmamıştır. Ayrıca kambiyo senetlerinde korunan yararın kamu güveni olması sebebiyle, sahte kambiyo senetleri ile birden fazla kişinin haklarının zedelenmesinden daha ziyade zedelenen kamu güveni suçun oluşmasında esas alınacaktır. Ancak suç işleme tarihleri arasındaki zaman farkının makul bir sürede olması gerekir. Şöyle ki, “Yargıtay’a göre, bir sene ara ile iki sahte senet düzenleyen sanığın eylemi iki ayrı suç teşkil eder.”¹²⁸ zincirleme suçunu oluşturmaz.

Şafak zincirleme suçu şöyle açıklamaktadır:

“Aynı suçun birden fazla işlenmesi söz konusudur. Ancak bu suçlar aynı suç işleme kararı kapsamında işlenmektedirler, yani, bu suçlar arasında sübjektif bir bağ bulunmaktadır. Bu nedenle, kişiye bu suçların her birinden dolayı ayrı ayrı değil, bir ceza verilmekte fakat cezanın miktarı artırılmaktadır.”¹²⁹

Bu açıklamalar ışığında, kambiyo senetlerinde sahtecilik suçunda failin, aynı kişiye karşı farklı sahte senetler kullanmak suretiyle işlenmiş olduğu suç, zincirleme suç kapsamında değerlendirilip ağırlaştırılmış tek bir cezaya hükmolunacaktır. Fakat failin, farklı kişilere karşı verdiği çek ve zorunlu unsurların eksikliğinden dolayı çek niteliği taşımayan belge için, Yargıtayın¹³⁰ vermiş olduğu kararda da belirttiği üzere zincirleme suçu düşünmek mümkün değildir.

Yargıtay¹³¹, iki ayrı suç fiilini zincirleme suç kapsamında değerlendirilebilmesi için;

¹²⁷ Parlar ve Hatipoğlu, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, s. 1495.

¹²⁸ Taşdemir ve Özkepir, *Belgelerde Sahtecilik, Mala Karşı Suçlar ve Bilişim alanında Suçlar*, s. 130 Y.6CD., 8.3.1979, E.583, K.1468 (Taşdemir/Özkepir, s.103).

¹²⁹ Şafak, *Ceza Hukuku (Genel ve Özel Hükümler)*, s. 53.

¹³⁰ “Sanık K.T.’nin; F.K.’ya verdiği sahte çek nedeniyle 765 sayılı TCK md. 342/1, S.A.’ya verdiği keşide yeri yazılmaması nedeniyle çek niteliği taşımayan belge için ise ayrıca aynı yasanın 345. maddesi uyarınca hüküm kurulması gerekirken, tümünün zincirleme tek suç kabulüyle yazılı şekilde uygulama yapılması,” Y. 6.CD., 12.09.2005, E:2004/10884, K:2005/7299, *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt:80, Sayı:3, Mayıs-Haziran 2006, s. 1248.

¹³¹ “TCK md. 80 uygulanabilmesi için, aynı suç işleme kararı ile yasanın aynı hükmünün bir kaç defa ihlâli gerekir. Suçlar arasında, her bağımsız suç için aranılan suç kastının ötesinde, bu kasıtları kapsayan ve genel nitelikte bir suç işleme kararının bulunması zorunludur. Olayda aynı suç işleme kararının varlığından söz edilemez. Çünkü sanık, 9.10.1989 tanzim tarihli ve borçlusu “...” olan senedi düzenledikten bir ay sonra 8.11.1989 düzenleme tarihli ve borçlusu “...” olan yeni bir senedi sahte olarak düzenlemiştir. Her iki olayın mağdurları farklıdır. Ayrı olay nedeniyle düzenlenmiştir. Suç tarihleri, işleniş biçimi nazara alındığında sanığın eylemi ayrı suçları oluşturacağından sair yönleri de usul ve yasaya uygun bulunan Yerel Mahkeme direnme hükmünün onanmasına karar verilmelidir.” YCGK., 12.10.1992, 6-244/230 Savaş ve Mollamahmutoğlu, *Türk Ceza Kanunu’nun Yorumu*, s. 3202.

suçlar arasında, her bağımsız suç için aranılan suç kasdının ötesinde, bu kasıtları kapsayan ve genel nitelikte bir suç işleme kararının bulunması zorunlu görülmektedir.

3.1.9 Soruşturma, Görevli Mahkeme, Suçun Müeyyidesi ve Dava Zamanaşımı

TCK md. 204/1. fıkrasındaki suçu işleyen sivil kişiler hakkında soruşturma Cumhuriyet Başsavcılığı'na re'sen yapılır.

TCK md. 204/1. fıkrasındaki yer alan suçtan dolayı açılan davaya bakma görevi, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanunu md. 11 gereğince asliye ceza mahkemesininindir.

Kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarında yer bakımından yetkili mahkeme ise sahteciliğin yapıldığı yer mahkemesidir. Bu yerin belli olmaması halinde CMK md. 12-21 arasında yer alan yer bakımından yetki ile ilgili hükümler uygulanarak yetkili mahkeme tespit edilecektir.

TCK md. 204/1. fıkrasındaki suçun yaptırımı, iki yıldan beş yıla kadar haptir. Ancak maddenin 3. fıkrası suçun konusu bakımından cezayı ağırlaştıran nitelikli halin mevcut olması durumunda, md. 204/1. fıkra uyarınca verilecek ceza yarısı oranında artırılacaktır. Suçun cezasının üst sınırının beş yıl olması son duruşmada müdafinin hazır bulundurulması zorunluluğunu doğurur.¹³²

TCK md. 204/1. fıkrasındaki suçun dava zamanaşımı süresi TCK md. 66/1-e bendi uyarınca sekiz yıldır. Ancak, TCK md. 66/3. fıkra hükmü uyarınca dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de gözönünde bulundurulacağından TCK md. 204/3. fıkrası ile birlikte değerlendirilecek, maddenin 1. fıkrasındaki suçun dava zamanaşımı süresi ise 66 madde 1-d bendi uyarınca on beş yıldır.¹³³

¹³² “Resmi belgede sahtecilik suçunun cezasının üst sınırının beş yıl hapis olduğu ve 5271 sayılı CMK md. 150/3. uyarınca son duruşmada müdafii hazır bulundurulması sağlanıp esas hakkında savunma olanağı sağlanması gerekir.” Y. 11. CD., 14.02.2007, E:2006/8859, K:2007/803 *Yargıtay Kararları Dergisi*, Cilt:33, Sayı:8, Ağustos 2007, s. 1612.

¹³³ “Sanık hakkında, 1512 sayılı Noterlik Yasası'nın 82. maddesi uyarınca, sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgelerden olan noter vekaletnamesini sahte olarak düzenlettirdiği iddiasıyla, 765 sayılı TCK md. 342/2. uyarınca cezalandırılması istemiyle kamu davası açıldığı, fiilin yaptırımının 5237 sayılı TCK md. 204/1-3. fıkralarında düzenlendiği ve aynı Kanun md. 66/3. fıkrası uyarınca, dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde, dosyadaki mevcut deliller itibariyle suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerinin de göz önünde bulundurulması gerektiği cihetle, atılı suç için 765 sayılı Kanun md. 102/3 ve 5237 sayılı Kanun md. 66/1-d 'de öngörülen asli dava zamanaşımının gerçekleşmediği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması,” Y. 11. CD., 05.03.2007, E:2006/4266, K:2007/1383 *Yargıtay Kararları Dergisi*, Cilt:33, Sayı:5, Mayıs 2007, s. 1024.

3.2 Resmî Belgeyi Bozmak, Yok Etmek veya Gizlemek

“Resmî Belgeyi Bozmak, Yok Etmek Veya Gizlemek ” başlıklı TCK md. 205 şu şekilde düzenlenmiştir:

“Gerçek bir resmî belgeyi bozan, yok eden veya gizleyen kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

3.2.1 Eski TCK Hükümleriyle Mukayese

TCK md. 205, eski TCK md. 348/1. fıkrasının karşılığı niteliğinde olup, yeni düzenlemede mülga kanundaki "bozma veya ortadan kaldırma" olan suçun seçimlik hareket unsurlarına “gizlemek” hareketi de eklenmiştir. Ayrıca mülga kanunda bu suçun seçimlik icra hareketlerini oluşturan bozma, yok etme veya gizleme fiillerinden "genel veya özel bir zarar doğması" koşul olarak aranırken yeni kanunda bu koşul aranmamaktadır.

Ayrıca suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi nitelikli hal olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada kamu görevlisi olmayan (sivil) kişinin resmî belgede (TCK md. 210’a atıfla kambiyo senetlerini de kapsayan) sahteciliğinin ele alınması sebebiyle suçun nitelikli hali irdelenmeyecektir.

Resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçunun unsurları ise; maddi unsur, manevi unsur, suçun faili, konusu, suça etki eden nedenler, suçun özel görünüş şekilleri, kovuşturma-görevli mahkeme, suçun yaptırımı ve dava zamanaşımı başlıkları altında değerlendirilecektir.

3.2.2 Suçun Maddi Unsuru

TCK md. 205’de yer alan suç seçimlik hareketli bir suçtur. Seçimlik hareketler ise resmî belgeyi “bozmak”, “yok etmek” veya “gizlemek”tir.

“Resmî belgeyi bozmak” fiili “Belge içeriğindeki bilgilerin anlaşılamaz, kullanılamaz hale getirilmesiyle birlikte belgenin maddi varlığına dokunulmaksızın ondan faydalanma imkanlarının ortadan kaldırılması”¹³⁴ olarak tanımlanır. Bir diğer ifadesi ile belgeyi bozmak fiilinde kambiyo senetlerinde silinti, kazıntı veya okunaksız hale getirme eylemleri neticesinde senedin tamamının veya bir kısmının anlamı gizlenmiş oluyor.

¹³⁴ Malkoç, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, s. 1456.

Madde 205’de geçen “resmî belgeyi bozmak” seçimlik hareketi ile TCK md. 204/1. fıkrasında geçen “gerçek bir resmî belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek” seçimlik hareketi arasında yapılan fiiller açısından bir benzerlik görülürse de fiillerin ortaya çıkardığı sonuçlar açısından fark vardır. Şöyle ki, ilkinin sonucunda belgenin anlamı tamamıyla veya kısmen gizleniyor, ikincisinde ise yalnızca belgenin anlamı değişiyor. Erman bu farkı şöyle ifade eder;

“Silinti ve kazıntılarla yazının bir kısmının anlamı değiştiriliyorsa burada tağyir vardır. Fakat silinti sonucunda belgenin bir kısmının veya bütününün anlamı gizleniyorsa gerçek bir belgenin tamamen veya kısmen ortadan kaldırılması veya bozulması fiili işlenmiş olur.”¹³⁵

Örneğin bir senedin rakamla değer gösteren hanesindeki “1.000 YTL” ibaresinin sonradan tahrifen “11.000 YTL” ibaresine dönüştürülmesi belgeyi değiştirmek kapsamında değerlendirilir iken, bir senedin rakamla değer gösteren hanesindeki “1.000 YTL” ibaresinin silinmesi ile rakamla değer gösteren hanenin boş gösterilmesi belgeyi bozmak kapsamında değerlendirilir.

İkinci seçimlik hareket “resmî belgeyi yok etmek” fiilidir. Malkoç’a göre resmî belgeyi yok etmek, “Belgenin maddi varlığını yakmak, yırtmak veya ele geçirilmeyecek şekilde, tasarruf edilemeyecek şekilde fiziki olarak ortadan kaldırılmasıdır.”¹³⁶

Resmi belgeyi yok etmek suçunun oluşabilmesi için fiilin hem haksız bir fiil olması hem de hukuka aykırı bir fiil olması gerekir. Örneğin, failin, bedelini tam olarak ödemedi eline geçirdiği borçlusunu olduğu bononun üzerini “iptal” anlamına gelen işaretlerle çizerek bononun hukukî değerini ortadan kaldırması ile bu suç oluşur. Ancak failin bedelini ödemek suretiyle alacaklısından aldığı bonoyu yakması fiilinde bu suç oluşmaz.

Resmî belgenin yok edilmesi fiilinde suç kural olarak senedin aslında yapıldığında oluşur. Diğer taraftan resmi belgenin yok edilmesi sırasında yok edilen belgenin suret olması halinde bu suçun oluşup oluşmayacağı durumunda Ekinci ve Esen’e göre “Aslı bulunmayan belgenin suretleri üzerinde işlenen bozma, yok etme ve gizleme fiilleri de bu suçu oluşturur. Çünkü belge aslının bulunmadığı hallerde suret aslın yerine geçer.”¹³⁷ Bu anlatıma tersinden bakıldığında yok edilen belgenin suret olması halinde; eğer suret olan belgenin aslı mevcut değilse bu suç oluşur, eğer suret belgenin aslı mevcut ise bu suç oluşmaz. Bu konuda Erman

¹³⁵ Erman, “Ticari Ceza Hukuku...”, s. 388-399.

¹³⁶ Malkoç, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, s. 1455.

¹³⁷ Parlar ve Hatipoğlu, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s. 1543.

ve Özek “...başka bir asıl yerine geçen suret bulunduğu için kamu güveninin sarsılmadığı ve failin hırsızlık veya ızzar suçunun işlenmiş olacağını”¹³⁸ ifade ederler.

Üçüncü seçimlik hareket “resmî belgeyi gizlemek” fiilidir. “Gizleme, belgenin maddi varlığına dokunmadan faydalanma imkanlarının engellenmesi”¹³⁹ olarak tanımlanır.

Kambiyo senetlerinde gizleme fiilinin uygulamada resmî evrakta sahteciliğe teşebbüs fiili olarak görenler de vardır. Yargıtayın kararı¹⁴⁰ gizleme fiilinin başlı başına bir suç olduğu yönündedir. Ayrıca gizleme fiilinin geçici bir süre yapılması ile uzun süre yapılması arasında suçun oluşumu açısından bir fark bulunmadığı düşünülebilir.

3.2.3 Suçun Manevî Unsuru

Resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçunun manevî unsuru kasıttır. Fakat bu kasdın nasıl anlaşılması hususunda birden çok yaklaşım vardır.

Erman ve Özek suçun manevî unsuru ile ilgili “Suçun manevî unsurunun oluşması için failin doğrudan kasıtlı, zarar vermek bilinci ile hareket etmesi gerekir. Suçun olası kasıtlı işlenmesi mümkün değildir. Ancak failin bozduğu veya yok ettiği belgenin gerçek ve hukukî değer taşıyan resmî bir belge olduğunu bilmesi gerekir.”¹⁴¹ düşüncesindedirler.

Toroslu ise, suçun manevî unsurunun kasd olduğunu kabul etmekle birlikte, “Kasdın varlığı için ortadan kaldırmak veya bozmak konusundaki bilinçli irade yanında kanıtı yok etme iradesinin de olması gerektiği” düşüncesindedir. Toroslu’nun kasdın varlığı için, Erman ve Özek’e ek olarak failin kanıtı yok etme iradesini de sayması resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçunun mala zarar verme suçundan ayrılmasını mümkün hale getirecektir ki isabetli yaklaşım bu doğrultudadır.

3.2.4 Suçun Faili

Fail herhangi bir kişi olabilir. Ancak, suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi durumunda nitelikli hal gerçekleşmekte ve md. 205’in son cümlesine göre ceza artırılmaktadır.

¹³⁸ Erman ve Özek, *Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu Güvenine Karşı Suçlar*, s. 568.

¹³⁹ Arslan ve Azizağaoğlu, *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 854.

¹⁴⁰ Sanığın suça konu senedi yanında alıkoyup yakınına vermeyerek ortadan kaldırdığı, ilk oturumda mahkemeye sunduğunun anlaşılması karşısında eylemin tamamlandığı düşünülmeyen bu gibi eylemlerde uygulama alanı bulunmayan TCK md. 62. (Yeni TCK md. 35) ile hüküm kurulması Y. 6CD., 27.10.2005, 10876/8958 Malkoç, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, s. 1455.

¹⁴¹ Erman ve Özek, *Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu Güvenine Karşı Suçlar*, s. 576.

3.2.5 Suçun Konusu

Suçun konusunu; suçun maddî konusu ve suçun hukukî konusu oluşturmaktadır.

TCK md. 205'deki suçun maddî konusunu TCK md. 210/1. fıkrası gereği kambiyo senetlerini de içine alır mahiyette olan resmî belge hükmünde sayılan belgelerle birlikte resmî belge oluşturur.

TCK md. 205'deki suç, sahtecilik suçunun bir işleniş şeklinden ibaret olup, bu suçun neticesinde meydana gelen sonuçlarla md. 204/1. fıkrasında tanzim edilen bir resmi belgeyi düzenlemek, bir resmî belgede değişiklik yapmak ve sahte resmi belgeyi kullanmak fiilleri neticesinde çıkan sonuçlar arasında da bir fark bulunmamaktadır. Kambiyo senetleri bağlamında düşünüldüğünde hem TCK md. 204/1. fıkrasında hem de TCK md. 205'deki seçimlik hareketlerin meydana getirdiği sonuç bir ticârî ilişkiye mesnet teşkil eden ve kanıt niteliğindeki senetlerden yoksun kalınmasıdır.

“Gerçekten bir ispat vasıtası olan resmî belgenin ortadan kaldırılması veya bozulması, bir olayın ispat edilmesini engelleyerek kamunun ispat vasıtalarının dokunulmazlığına olan güvenin zedelenmesine neden olur.”¹⁴² Bu bağlamda söz konusu suçla da korunan menfaatin kamu güveni olduğu belirtilmektedir.

Eski TCK md. 348'de gerçek belgenin ortadan kaldırılması veya bozulması sonucunda “zararın meydana gelmesi” aranmakta iken, yeni TCK md. 205'de "zarar" ibaresine yer verilmemiştir. Bunun da nedeni, sahteciliğin genel niteliği gereği zararın sahteciliğin özünde yer alması, azalan veya yıkılan kamu güveni ile zararın her zaman mevcut olmasıdır.

3.2.6 Suça Etki Eden Nedenler

Suça etki eden nedenler; suçun ağırlaştırıcı nedenleri ve suçun hafifletici nedenleridir.

Resmî belgenin kamu görevlisi tarafından bozulması, yok edilmesi veya gizlenmesi, md. 205/1. fıkranın ikinci cümlesinde bu suçun nitelikli şekli olarak tanımlanmıştır.¹⁴³ Bu durumda verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır. “Bu suç açısından özellik arz eden husus, suçun konusunu oluşturan belgenin, kamu görevlisinin görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu belge olması gerekmez. Gerçek bir resmî belgenin kamu

¹⁴² Erman ve Özek, a.g.e., s. 565.

¹⁴³ Burada geçen “kamu görevlisi” ifadesi daha önce açıklanmıştı. Bak. TCK md. 6/1c.

görevlisinin görevinin gereklerine aykırı olarak bozulması, yırtılması, yok edilmesi veya gizlenmesi halinde bu suç oluşur.”¹⁴⁴

Suçun hafifletici nedenine gelince; resmi belgede sahtecilik suçuna teşebbüs konusu incelenirken TCK md. 211’de öngörülen “Bir hukukî ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesi hâlinde, verilecek ceza, yarısı oranında indirilir” sahtecilik suçlarına özgü olarak daha az cezayı gerektiren nitelikli halin koşullarının bulunması halinde md. 205’de belirtilen suç için de uygulanır.

3.2.7 Suçun Özel Görünüş Şekilleri

Burada suçun teşebbüs, iştirak ve içtima meseleleri üzerinde durulacaktır

Söz konusu suçun tamamlanmış olması veya teşebbüs aşamasında kalması belgenin, haiz olduğu öğeleri tam veya eksik yitirmiş olmasına göre oluşmaktadır. “Eylem sonucunda belgedeki esaslı öğeler yok olmuş, hukukî değerini yitirmişse suç tamamlanır. Esaslı öğeler zarar görmemiş, belgenin hukukî değer ve sonuç doğurucu etkisi devam ediyorsa suç teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır.”¹⁴⁵

“Gerçek bir belgeyi ortadan kaldırmak ve bozmak eylemi, neticesi harekete bitişik olmayan bir girişimdir.”¹⁴⁶ Burada eğer hareket tamamlanmış ve netice elde edilememiş durumda ise suça teşebbüsün mümkün olacağı kabul edilmektedir. Yargıtay ise eski TCK döneminde verdiği bazı kararlarında bu suç için eksik teşebbüsü¹⁴⁷, bazı kararlarında da tam teşebbüsü¹⁴⁸ kabul etmiştir.

Ancak eksik ve tam teşebbüs şeklinde işlenen “resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek” suçlarında, YCGK¹⁴⁹ kanıtlama aracı olan belgenin ortadan kaldırılması veya bozulması ile hem kamunun güveninin sarsılacağı hem de özel kişilere zarar verileceği sebebiyle zarar olasılığının bulunmadığından söz etmenin imkansızlığı görüşündedir. Sonuç

¹⁴⁴ 5237 sayılı TCK md. 205 gerekçesi.

¹⁴⁵ Malkoç, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, s. 1457.

¹⁴⁶ Erman ve Özek, *Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamu Güvenine Karşı Suçlar*, s. 572.

¹⁴⁷ “Oluşa ve yapılan gözlemlemeye göre, suça konu belgenin iki parçaya ayrıldığı ve bu parçalar bir araya getirildiğinde kullanılabilir bir durum arz ettiği anlaşıldığından, eylemin suça eksik kalkışma aşamasında kaldığının gözetilmemesi,” Y.6.CD., 18.4.2006, 7211/3930 Malkoç, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, s. 1458.

¹⁴⁸ “Oluşa ve dosya içeriğine göre, suç konusu bononun esaslı unsurlarını içeren bölümlerin bir araya getirilerek yapıştırılmasından sonra da hukukî değerini yitirmedığının anlaşılması karşısında, sanığın eyleminin tam teşebbüs aşamasına ulaştığı gözetilmeden eksik teşebbüsten hüküm kurulması,” yasaya aykırıdır. Y.6.CD., 7.5.1996, 4608/4668; Gündel, *Zimmet, Sahtecilik, Hırsızlık, Gasp, Dolandırıcılık, Emniyeti Suistimal Suçlar*, s. 465.

¹⁴⁹ YCGK., 1.12.1998, 6-301/366, Savaş ve Mollamahmutoğlu, *Türk Ceza Kanunu’nun Yorumu*, s. 3290.

itibariyle “resmî belgeyi bozmak veya gizlemek” teşebbüse müsait ise de “yok etmek” fiili teşebbüse müsait değildir. Çünkü neticesi harekete bitişik bir girişimdir.

Bu suç iştirak bakımından ise herhangi bir özellik arz etmemektedir. Diğer bir ifade ile suça iştirakin her şekli mümkündür.

İçtima meselesine gelince; suçta, birden çok belge aynı suç işleme kararı dahilinde suçun konusu olmuşsa TCK md. 43 gereğince zincirleme suç kapsamında değerlendirilir.

Öte yandan “Bozulan veya yok edilen suça konu gerçek resmi belgelerin farklı hukukî ilişkilere dayalı olması veya eylemden farklı mağdurların zarar görme olasılığının bulunması halinde mağdur veya belge sayısınca suçun oluştuğunun kabulü gerekir.”¹⁵⁰ Yani fail, resmi belgeyi bozma, yok etme veya gizleme fiillerini gerçekleştirirken başka bir suç daha işlemiş olursa her iki suçtan da gerçek içtima kuralları uyarınca ayrı ayrı cezaya hükmolunacaktır.

Geçitli suçlarda¹⁵¹ ise faile ayrıca ceza verilmeyip ağır olan cezaya hükmolunacaktır. “205. maddenin varlığı halinde fail ayrıca mala zarar verme suçundan sorumlu değildir. Çünkü bu son suça özelliğini veren ortadan kaldırma veya bozma gibi girişimler 205. maddedeki suçta da mevcuttur.”¹⁵²

Parlar ve Hatipoğlu söz konusu suçta kullanılan resmi belgenin suç delili olması durumunda farklı bir suç oluşacağı kanaatindedirler. Şöyle ki;

“Suça konu olan resmî belge suç delili niteliğinde ise, bu suç değil, md. 281’de düzenlenen suç delillerini yok etme, bozma veya gizleme suçu oluşur. Suça konu belgenin bir kişi, kurum veya kuruluşan çalınmasından sonra gizleme olgusunun gerçekleşmesi halinde sadece resmî belgeyi gizleme suçu oluşur. Bu durumda faile ayrıca hırsızlık suçundan dolayı ceza verilmez.”¹⁵³

3.2.8 Soruşturma, Görevli Mahkeme, Suçun Müeyyidesi ve Dava Zamanaşımı

Bu suçun soruşturması Cumhuriyet Başsavcılığı’nca genel hükümler uyarınca re’sen yapılır. Kovuşturma görevli ve yetkili ceza mahkemesince yürütülür.

¹⁵⁰ Parlar ve Hatipoğlu, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s. 1544.

¹⁵¹ “Geçitli suç, karma suçun bir çeşididir. Burada biri diğerini kapsayan iki suç vardır. Çünkü, fail daha ağır bir suçu işlemek için adeta daha hafif bir suçtan geçmek durumunda kalmaktadır.” Şafak, *Ceza Hukuku (Genel ve Özel Hükümler)*, s. 55.

¹⁵² Toroslu, *Ceza Hukuku*, Savaş Yayınları, Ankara, 2005, s. 297.

¹⁵³ Parlar ve Hatipoğlu, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s. 1544.

5235 sayılı Kanunun 11.maddesi uyarınca bu suç dolayısıyla açılan davaya bakma görevi asliye ceza mahkemesine aittir.

İki yıldan beş yıla kadar hapis cezasıdır. Suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Bu suçun dava zamanaşımı süresi TCK md. 66/1-e bendi uyarınca sekiz yıldır. Ancak, md. 66/3. fıkra hükmü uyarınca dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de gözönünde bulundurulacağından bu suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi halinde suçun dava zamanaşımı süresi md. 66/1-d bendi uyarınca on beş yıldır.

4. Nama Yazılı Kambiyo Senetleri ve Zorunlu Unsurlarında Eksiklik Bulunan Emre veya Hamiline Yazılı Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik Suçları

Kanun koyucu md. 210/1. fıkrasında anılan “emre veya hamiline yazılı kambiyo senetleri” haricinde kalan nama yazılı kambiyo senetleri olan nama yazılı çek¹⁵⁴ ve nama yazılı bonoyu¹⁵⁵ resmî belge hükmündeki özel belgeler dışında değerlendirmiştir. Diğer bir ifadesiyle nama yazılı çek ve nama yazılı bono özel belge niteliğinde olan belgelerdendir. Ayrıca TTK md. 583, 589 ve 693 gereği kambiyo senetlerinde bulunması zorunlu olan unsurlardan biri veya birkaçı eksik olduğu takdirde ya da kanunî ibraz veya protesto süreleri geçmiş emre veya hamiline yazılı kambiyo senetleri de özel belge niteliğinde olacaktır. İşte yukarıda bahsedilen nama yazılı kambiyo senetleri ve zorunlu unsurlarında eksiklik bulunan emre veya hamiline yazılı kambiyo senetlerinde sahtecilik suçları özel belgede sahtecilik (TCK md. 207), özel belgeyi bozmak, yok etmek ve gizlemek (TCK md. 208) ve açığa imzanın kötüye kullanılması (TCK md. 209) suçlarıdır.

4.1 Özel Belgede Sahtecilik

“Özel belgede sahtecilik” başlıklı md. 207 şu şekildedir:

“(1) Bir özel belgeyi sahte olarak düzenleyen veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren ve kullanan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

¹⁵⁴ “Çek kanunen emre yazılı bir senet olduğu için, ancak bir olumsuz emre kaydıyla, yani emre değil nama yazılı olduğunun çekin üzerine kaydedilmesi suretiyle nama yazılabilir.” Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s. 272.

¹⁵⁵ “Bir çek veya emre muharrer senet açıkça nama yazılı olarak keşide olunduğu veya ödenmeme protestosu üzerine kanunen bu niteliği elde ettiği takdirde, özel evrak sayılacak ve böyle bir senette yapılan sahtekarlık bu sıfatla cezalandırılacaktır” Erman, *“Ticari Ceza Hukuku...”*, s. 366.

(2) Bir sahte özel belgeyi bu özelliğini bilerek kullanan kişi de yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.”

4.1.1 Eski TCK Hükümleriyle Mukayese

Yeni, TCK md. 207, mülga 345. ve 346. maddelerinin birleştirilmesi ve akabinde sadeleştirilmesi ile oluşturulmuş bir maddedir.

Eski TCK md. 345’de yer alan “özel belge sahteciliğinden umumî ve hususî bir zarar doğması” koşuluna yeni maddede yer verilmemiştir.

Özel belgede sahtecilik suçunun unsurlarını ise; maddi unsuru, manevi unsuru, suçun faili, suçun konusu, suça etki eden nedenler, suçun özel görünüş şekilleri ve kovuşturma-görevli mahkeme-suçun yaptırımı-dava zamanaşımı başlıkları altında değerlendirmek mümkündür.

4.1.2 Suçun Maddi Unsuru

Birinci fıkrada, iki seçimlik hareket bulunmaktadır. Birincisi, bir özel belgeyi sahte olarak düzenlemek ve kullanmak, ikincisi ise gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek ve kullanmaktır. Söz konusu fıkranın seçimlik hareketli bir suç olduğu anlaşılr.

Söz konusu fıkranın yazıma alınış biçimi yanlış anlaşılmalara sebep olacak tarzda ise de bağlaç bilgisi yönünden biraz üzerinde durulursa düzenleme anlaşılmaktadır. Şöyle ki birinci fıkrada geçen “kullanmak” fiilinin; ikinci seçimlik hareket olan “gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek” hareketi için söylendiği, birinci seçimlik hareket olan “bir özel belgeyi sahte olarak düzenlemek” hareketi için söylemediği yanlışlığına düşülmektedir. Bu ise, birinci seçimlik hareket olan “bir özel belgeyi sahte olarak düzenlemek” hareketinin suçun oluşması için yeterli olabileceği yönünde bir kanaate yol açar. Oysa, “kullanmak” fiili her iki seçimlik hareket için suçun oluşmasında temel koşuldur. Her iki hareketin akabinde de “kullanmak” fiili gerçekleşmezse onlar tek başına suç oluşturamaz.

Erman ve Özek bu konuyu şu şekilde ifade etmişlerdir. “Resmi evrak ile özel evrak arasında ispat gücü bakımından fark vardır. Bu fark sebebiyle kanun da hem özel evrakta sahtekarlığa daha hafif bir ceza konulmuş hem de özel evrakta kullanmayı aramıştır.”¹⁵⁶

¹⁵⁶ Erman ve Özek, Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamu Güvenine Karşı Suçlar, s. 525.

Sözkonusu suçta kullanmanın bir suç meydana getirebilmesi için uygulamada iki şart önümüze çıkmaktadır. İlki, “kısmen sahte bir yazının tanzimi veya gerçek bir belgenin tağyiri halinde, unsurun gerçekleşmesi için kullanmanın bu sahte kısımlara ilişkin olması lazım gelir, sahte olmayan kısımlara ilişkin kullanma ‘sahte varakanın’ kullanılması sayılmaz.”¹⁵⁷ şartıdır ve ikincisi de “Kullanmanın sırf maddî olmayıp, hukukî olması da gerekir, yani sahte varaka hangi iddianın delili olmak üzere meydana getirilmişse, o maksatla kullanılmalıdır, bu maksat dışında kalan bir kullanmanın sahtekarlık sıfatıyla cezalandırılmasına imkan yoktur.”¹⁵⁸ şartıdır.

Sahte olarak düzenlenmiş bir belgenin veya üzerinde başkalarını aldatacak nitelikte değişiklik yapılan bir gerçek belgenin suç oluşturabilmesi için ilk bakışta ve kolaylıkla anlaşılabilir arıza emaresini barındırmaması, yani iğfal kabiliyetine¹⁵⁹ haiz olması gerekir.

İkinci fıkrada, birinci fıkrada ifade edilen başkaları tarafından sahte olarak düzenlenmiş bir belgenin veya üzerinde başkalarını aldatacak nitelikte değişiklik yapılan bir gerçek belgenin bilerek kullanılması suçun maddi unsurunu oluşturmaktadır.

Sahte olarak düzenlenmiş bir belgenin veya üzerinde başkalarını aldatacak nitelikte değişiklik yapılan bir gerçek belgenin, bu fiilleri yapan fail tarafından mı yoksa bir üçüncü şahıs tarafından mı kullanıldığı takdirde suç meydana gelir meselesine Gündel şu şekilde bir açıklama getirir;

“Sahte belgenin kullanılması yeterli olup, kim tarafından kullanıldığı önem taşımaz. Ancak, sahte özel evrakın düzenleyicisi dışında bir başkası tarafından kullanılması durumunda, suçun oluşumu için kullananın, düzenleyicisinin bilgisi altında hareket etmesi gerekir. Aksi takdirde, yani üçüncü şahsın, sahte evrakı düzenleyicisinin bilgisi ve isteği dışında bu belgeyi kullanıma sokmasında düzenleyicinin sorumluluğu sözkonusu olamaz.”¹⁶⁰

Bu suçun oluşabilmesi için, kullanan kişinin, belgenin sahte olduğunu bilmesi ön koşuldur. Failin sahte belgeyi, sahteliğinden haberdar olmadan kullanması durumunda sorumluluğu bulunmamakla birlikte, bu sahte belgeyi kendisine verip kullanmasını isteyen kişi sözkonusu belgenin sahteliğinden haberdar ise bu kişi sorumluluktan kurtulamaz. Ayrıca sahte belgenin üçüncü şahıslar tarafından kullanılmasını bizzat istemeyip ancak göz yuman kişinin fiili bir menfaat karşılığı olmadığı sürece suç oluşturamaz. “Sahte belgenin başkaları tarafından

¹⁵⁷ Erman, “Ticari Ceza Hukuku...”, s. 478.

¹⁵⁸ Erman, a.g.e., s. 478.

¹⁵⁹ Bkz. çalışmanın 34. sayfası (3.1.3. İğfal kabiliyeti).

¹⁶⁰ Gündel, *Zimmet, Sahtecilik, Hırsızlık, Gasp, Dolandırıcılık, Emniyeti Suistimal Suçları*, s. 340.

kullanılmasına göz yumma halinde bu suç oluşmaz, failin menfaat sağlamak için bir harekette bulunması gerekir.”¹⁶¹

Buraya kadar anlatılanlar ışığında madde bir bütün olarak değerlendirildiğinde; sahte olarak düzenlenmiş bir belgenin veya üzerinde başkalarını aldatacak nitelikte değişiklik yapılan bir gerçek belgenin bu fiilleri yapan fail tarafından kullanılması halinde, hakkında TCK md. 207/1. fıkrasına hükmolunurken, bir üçüncü şahıs tarafından sahteliğin bilinerek kullanılması halinde TCK md 207/2. fıkrasına göre hüküm kurulur.

4.1.3 Suçun Manevî Unsuru

Özel belgede sahtecilik suçunda genel kasd yeterlidir. Fakat kasdın, bir belgeyi sahte olarak düzenlenmenin veya gerçek bir belge üzerinde değişiklik yapmanın yanında ayrıca kullanma unsurunu da kapsamı gerekir. Diğer bir ifadeyle “Failin başkasının bir hak veya yararına zarar verme bilinciyle hareket etmesi ve bunu bilmesine karşın sahte özel belgeyi kullanmayı istemesi gerekir.”¹⁶²

Failin yapmış olduğu sahte belgeyi kullanmasının üçüncü şahısları zarara uğratma imkân ve ihtimalinin bulunması gerekmektedir. Bu konu ile ilgili Soyaslan şöyle belirtmiştir;

“Sahte belge bir kanıt olarak sahte değilmiş gibi kullanılmalı veya kullanma sonucu bir menfaat temin edilmelidir. Menfaat maddî olabileceği gibi manevî de olabilir. Eğer doküman bir kağıt parçası olarak kullanıldıysa suç meydana gelmez. Ateş yakmak veya bir şeyi sarmak için kullanmada olduğu gibi.”¹⁶³

Bu noktada suçun oluşması için zararın fiilen oluşması gerekmez, iyi niyetli kişilerin zarar görebilme ihtimalleri imkan dahilinde olması da bu suçun oluştuğunun göstergesidir.

TCK md 207/2. fıkrasında da yer alan suçun faili doğrudan bir kastla bu suç işleyebilir. Zira kullandığı belgenin sahte olduğunu bilerek ve isteyerek bu fiili yapmaktadır.

4.1.4 Suçun Faili

Özel belgede sahtecilik fiili herkes tarafından işlenebilir. Bu bağlamda memuriyetine ait kuvvet ve vasıtaları kullanmadan, görev alanları dışında düzenledikleri belgeler dolayısıyla memurlar da suçun faili olabilir.

¹⁶¹ Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 293.

¹⁶² Parlar ve Hatipoğlu, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s. 1556.

¹⁶³ Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler* 5. Baskı Yetkin Yay. Ankara, 2005, s. 433.

4.1.5 Suçun Konusu

Suçun konusunu; suçun maddî konusu ve suçun hukukî konusu oluşturmaktadır.

TCK md. 207'deki özel evrakta sahtecilik suçunun maddi konusunu nama yazılı kambiyo senetleri ve zorunlu unsurlarında eksiklik bulunan emre veya hamiline yazılı kambiyo senetlerinin de içinde bulunduğu özel evrak oluşturur.

Özel evrakta sahtecilik suçu ile korunan hukukî yarar resmi belgede sahtecilikte de olduğu üzere “kamu güveni”dir.

4.1.6 Suça Etki Eden Nedenler

Suça etki eden nedenler; suçun ağırlaştırıcı nedenleri ve suçun hafifletici nedenleridir.

Özel evrakta sahtecilik sebebiyle, cezanın artırılmasını gerektiren özel bir neden öngörülmemiştir.

Suçun hafifletici nedenleri TCK md. 211'e göre, “Bir hukukî ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesi hâlinde, verilecek ceza, yarısı oranında indirilir.” Koşulları bulunduğu takdirde burada öngörülen “daha az cezayı gerektiren hal” özel belgede sahtecilik suçu bakımından da uygulanacaktır. Bu koşullarla ilgili ayrıntılı açıklamanın çalışmanın “resmi evrakta sahtecilik” kısmında yapılması sebebiyle burada tekrarına gerek duyulmamıştır.

4.1.7 Suçun Özel Görünüş Şekilleri

Suçun teşebbüs, iştirak ve içtima meseleleri üzerinde durulacaktır.

Özel evrakta sahtecilik suçunda sahte olarak düzenlenmiş bir belgenin veya üzerinde başkalarını aldatacak nitelikte değişiklik yapılan bir gerçek belgenin kullanılması ile suç tamamlanmış olacaktır.

Toroslu'ya göre kullanılmak üzere takdim edilen sahte bir belgenin karşı tarafça reddedilmesi ile eksik teşebbüs durumu ortaya çıkar, Erman'a göre ise bu durum şu şekildedir;

“Özel belgede sahtekarlık suçu ânî bir suçtur, kullanma olur olmaz suç teşekkül eder ve aynı zamanda tamam olur...icra hareketinin yalnız bitmesi ile değil, fakat

icraya başlanmakla suç tamam olur...ne muhatabın aldatılması, ne de bir mal üzerindeki tasarrufun kalkmış olması şart değildir.”¹⁶⁴

Bu bağlamda Erman’a göre ve benimsediğimiz bu görüşe göre söz konusu suç neticesi harekete bitişik bir suçtur ve teşebbüs mümkün değildir.

Özel belgede sahtecilik suçu iştirak açısından bir özellik arz etmemektedir. Bu suça fail, azmettiren veya yardım eden sıfatıyla iştirak mümkündür. Örneğin birden çok kişinin, düzenlenmiş olan sahte belgeyi kullanmaları halinde md. 207/2. fıkrası uyarınca faillerin tamamı birlikte fail sıfatıyla iştiraken sorumludurlar.

Resmî belgede sahtekarlık suçları, evrakın düzenlenmesiyle oluştuğundan diğer suçlarla birlikte işlenmesi güçtür, ancak özel evrakta sahtekarlık suçları kullanma ile oluşacağından ve kullanılma ânında başka suçların oluşması da ihtimal dahilinde bulunduğundan bu suç ile ilgili içtima problemi ortaya çıkmaktadır.

Özel evrakta sahtecilik suçunun zincirleme suça konu olup olamayacağı hususunda Erman şu açıklamalarda bulunur;

“Özel belgede sahtekârlık fiilinde müteselsil suç durumu prensip olarak görülmez. Fiil yalnız kullanmadan ibaret bulunmayıp, sahte olarak tanzim edilen veya tağyir olunan bir senedin bizzat sahtekar veya onun bilgisi altında bir başkası tarafından kullanılması şart olduğundan, maddî unsurun tekrarlanması için, yeniden kullanma yeterli olmayıp, başka bir senedin sahte olarak tanzim ve tağyir edilmesi gerekir ki bu keyfiyet normal olarak ayrı bir suç işleme kararının varlığını gösterir.”¹⁶⁵

İşte bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere “özel belgede sahtecilik” suçu her defasında farklı hareketlerin yapılmasını gerektirdiğinden zincirleme suçtan söz etmek zordur.

Daha önce işlenmiş bir suç sebebiyle özel belgede sahtekarlık suçu işlenmiş ise gerçek içtima kuralları uygulanacak ve ayrı bir suç ortaya çıkmış olacaktır. Ancak özel evrakta sahtekarlık suçunun bir suçun işlenmesinde vasıta olarak kullanılması durumlarında ise özellikle de özel evrakta sahtecilik suçları ile dolandırıcılık¹⁶⁶ veya güveni kötüye

¹⁶⁴ Erman, “Ticari Ceza Hukuku...”, s. 484-485

¹⁶⁵ Erman, a.g.e., s. 485.

¹⁶⁶ “TCK md. 345 ile hüküm kurulabilmesi için özel evrakta sahtekarlık yapılması yeterli olmayıp, sahte olarak düzenlenen özel evrakın kullanılması gerekmektedir. Sahte olarak düzenlenen belgenin, dolandırıcılık suçunun "hile" unsurunu oluşturması halinde yasanın iki ayrı hükmünün “TCK md. 345 ve 503 ihlal edilmesine karşılık eylem tek olduğundan failin her iki suçtan değil TCK md. 79 uyarınca cezası en ağır olan suçtan cezalandırılması gerekir.” Y.C.G.K. 17.10.1994, 1994-6/199-215.

kullanma¹⁶⁷ suçlarının birlikte işlendiği durumlarda Yargıtay TCK md. 44'ün tatbiki suretiyle her iki suçtan hangisi daha ağır cezayı içeriyorsa, o suçla bir tek ceza tayini gerekliliği görüşünde kararlar almaktadır.

Her ne kadar kambiyo senetleri ile işlenmeye müsait bir suç olmasa da, özel belgede sahtecilik suçları ile vergi kaçırmaya veya vergi kaybına sebebiyet vermeye yönelik suç birlikte işlenmesi durumunda; Vergi Usul Kanununda sahte özel evrak düzenleme fiili vergi kaçırmaya ya da vergi ziyana sebebiyet vermeye yönelikse artık özel evrakta sahtecikten değil fakat vergi suçundan bahsetmek gerekecektir. Bu suçlarda özel belgenin kullanılmamasına rağmen düzenlenmesi suçun oluşumu için yeterli sayılmaktadır.¹⁶⁸

4.1.8 Soruşturma, Görevli Mahkeme, Suçun Müeyyidesi ve Dava Zamanaşımı

Bu suçların soruşturması, genel hükümlere göre doğrudan doğruya Cumhuriyet Başsavcılığı'na re'sen yapılır.

5235 sayılı Kanunun md. 11 uyarınca bu suçlar dolayısıyla açılan davaya bakma görevi asliye ceza mahkemesine aittir.

Söz konusu maddenin hem 1. ve hem de 2. fıkralarında tanımlanan suçların müeyyidesi bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıdır.

TCK md. 66/1/e bendi uyarınca bu suçların dava zamanaşımı süresi sekiz yıldır.

4.2 Özel Belgeyi Bozmak, Yok Etmek veya Gizlemek

“Özel Belgeyi Bozmak, Yok Etmek Veya Gizlemek ” başlıklı TCK md. 208 metni şöyledir:

“Gerçek bir özel belgeyi bozan, yok eden veya gizleyen kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

¹⁶⁷ “TCK md. 345 ile hüküm kurulabilmesi için özel evrakta sahtekarlık yapılması yeterli olmayıp, sahte olarak düzenlenen özel evrakın kullanılması gerekmektedir. Kredi kartından çıkarılan fazla örneğin doldurulup kart sahibinin imzası taklit edilerek, işyerinin verdiği yetkiye dayanılarak bankadan para çekilmesi halinde, TCK md. 79 uyarınca özel evrakta sahtecilik ve güveni kötüye kullanmak suçlarından en ağır cezayı içeren TCK md. 510 ile uygulama yapılmalıdır.” Y.C.G.K. 30.05.1994, 1994-9/131-154.

¹⁶⁸ “213 sayılı Kanun'un 4369 sayılı Kanunla değiştirilen 359/b-1 maddesine göre, vergi kanunlarının düzenlenmesi gereken belgelerin sahte olarak düzenlenmesi suçun oluşumu için yeterli olup, bu belgelerin kullanılması ve vergi ziyayı doğması suçun unsuru olmaktan çıkarılmıştır.” Y.11.CD. 25.09.2006, E:2005/3228, K:2006/7513 *Yargıtay Kararları Dergisi*, Cilt:33, Sayı:2, Şubat 2007, s. 398.

4.2.1 Eski TCK Hükümleriyle Mukayese

TCK'nun 208. maddesi, mülga TCK md. 348/2. fıkrası karşılığı niteliğinde olup, yeni düzenlemede mülga kanundaki "bozma veya ortadan kaldırma" olan suçun seçimlik hareket unsurlarına "gizlemek" hareketi de eklenmiştir. Ayrıca mülga kanunda bu suçun seçimlik icra hareketlerini oluşturan bozma, yok etme veya gizleme fiillerinden "genel veya özel bir zarar doğması" koşul olarak aranırken yeni kanunda bu koşul aranmamaktadır.

4.2.2 Suçun Unsurları

Madde 208'de tanzim edilen özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçunu unsurları ile md. 205'de düzenlenen resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçunu unsurları arasındaki farklar;

TCK md. 205'de suçun maddî konusunu; resmî belge ve resmî belge niteliğindeki belgeler (emre veya hamiline yazılı kambiyo senetleri de dahil olmak üzere) oluştururken md. 208'de maddî konu özel belgeler (nama yazılı kambiyo senetleri ve zorunlu unsurlarında eksiklik bulunan emre veya hamiline yazılı kambiyo senetleri de dahil olmak üzere) oluşturmaktadır.

TCK md. 205'de yer verilen "resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek" suçunun kamu görevlisi tarafından işlenmesi ile suçun nitelikli hali düzenlemiş, bu doğrultuda suçun nitelikli halinin işlenmesi ile iki yıldan beş yıla kadar olan hapis cezası müeyyidesinin yarı oranında artırılacağına hükmolunmuştur. Sekiz yıl olan dava zaman aşımı ise suçun nitelikli halinin işlenmesi ile on beş yıl olacaktır. TCK md. 208'de tanzim edilen "özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek" suçunda ise herhangi bir nitelikli hal zikredilmeyerek suç yaptırımının bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası olduğu hükmolunmuştur. Suçun nitelikli hali olmadığı için dava zaman aşımı her durumda sekiz yıldır.

Yukarıda belirtilen farklar dışında md. 208'de tanzim edilen özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçunu unsurları ile md. 205'de düzenlenen resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçunu unsurları arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Bu sebeple çalışmada daha önce incelenmiş olan md. 205'de tanzim edilen resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçunu unsurlarına atıfla yetinilerek, md. 208'de düzenlenen özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçunu unsurlarına tekrar değinilmeyecektir.

4.3 Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması

“Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması” başlıklı TCK md. 209 şu şekildedir:

(1) Belirli bir tarzda doldurulup kullanılmak üzere kendisine teslim olunan imzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kâğıdı, verilme nedeninden farklı bir şekilde dolduran kişi, şikâyet üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İmzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kâğıdı hukuka aykırı olarak ele geçirip veya elde bulundurup da hukukî sonuç doğuracak şekilde dolduran kişi, belgede sahtecilik hükümlerine göre cezalandırılır.

4.3.1 Eski TCK Hükümleriyle Mukayese

“Topluma Karşı Suçlar” başlıklı kısmın “Kamu Güvenine Karşı Suçlar” bölümünde yer alan md. 209, eski TCK’nun “Malvarlığına Karşı Suçlar” kısmının ve “İnancı Kötüye Kullanma” bölümünde yer alan md. 509 karşılığı niteliğindedir.

Eski TCK md. 509/1. fıkrasındaki “bedelsiz senedi kullanma” suçu TCK md. 156’da tanzim edilirken, diğer suçlar TCK md. 209’da düzenlenmiştir.

TCK md. 209/1. fıkrasında, mülga TCK md. 509/1 fıkrasındaki "sahibinin zararına olarak hukukça hükmü haiz bir muamele yazar veya yazdırır" şeklindeki ifade "verilme nedeninden farklı bir biçimde doldurma" olarak ifade edilmiştir.

Yine mülga TCK md. 509/1. fıkrasındaki "bu imzalı ve yazısız kâğıt esasen kendisine tevdi ve teslim olunmayıp da bertakrib ele geçirerek..." şeklindeki metin, TCK md. 209/2. fıkrasında "imzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kâğıdı hukuka aykırı olarak ele geçirip veya elde bulundurup..." olarak ifade edilmiştir. Yani eski metinde belgenin “yazısız” olması sahtecilik olarak kabul görürken, yeni metinde belgenin “kısmen veya tamamen yazısız” olması sahtecilik için yeterli görülmüştür.

Bunlarla birlikte, bu sayılanlar haricinde her iki fıkra açısından da eski ile yeni TCK arasında suçun tanımı ve öğeleri bakımından fark bulunmamaktadır.

Açığa imzanın kötüye kullanılması suçunun unsurları ise şu şekilde açıklanmıştır.

4.3.2 Suçun Maddî Unsuru

Birinci fıkrada maddî unsur, kısmen veya tamamen boş ve imzalı kâğıdın "verilme nedeninden farklı şekilde doldurulması" olarak ifade edilmektedir.

Suçun, kısmen veya tamamen boş olan kâğıdın doldurularak belge haline getirilmesiyle tamamlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca doldurulan belgenin kullanılmış olmasının suçun oluşmasında aranmadığı anlaşılmaktadır.

Boş kâğıda yazılan işlemin batıl olması suçun oluşmasını engellemez.

Açığa imzalı senedin anlaşmaya aykırı olarak doldurulduğu iddiası tanıkla ispat edilebilecek bir mahiyet taşımamaktadır. “Yargıtay, geçmişte olduğu gibi yeni bir kararında da ‘24.03.1989 gün ve 1/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ve yerleşik Yargıtay uygulamaları karşısında, imzalı ve yazısız bir kâğıda sahibinin zararına hukukça geçerli bir yazı yazıldığı iddiasının HUMK'nun izin verdiği istisna durumlar dışında tanıkla ispatının olanaksız olduğuna’ karar vermiştir.”¹⁶⁹

İkinci fıkrada maddî unsur, imzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kâğıdı hukuka aykırı olarak ele geçirip veya elde bulundurup da "hukukî sonuç doğuracak şekilde doldurmak" olarak ifade edilmektedir. Burada üzerinde durulması gerekli husus, imzalı kağıt teslim veya tevdi edilmeden, suçlunun bunu hukuka aykırı bir suretle ele geçirerek doldurması hareketidir. Örnek olarak, failin çalmak suretiyle, tehditle, cebirle veya hile ile söz konusu belgeyi ele geçirmesi ve akabinde doldurması fiili verilebilir.

Evrakta sahtekarlık hükümlerine yapılan atıfla fail belgenin niteliğine göre resmi veya özel belgede sahtecilik hükümlerine göre cezalandırılacaktır. Buna ilaveten, fail belgenin ele geçiriliş biçimine göre hırsızlık, dolandırıcılık veya yağma suçundan ötürü de cezalandırılacaktır.

4.3.3 Suçun Manevi Unsuru

“Suçun manevi unsuru; aradaki anlaşmaya, verilme nedenine aykırı doldurma; böylece verenin zararına hukukça hüküm doğuracak bir işlem yapma bilinç ve iradesi”¹⁷⁰ olarak değerlendirenler olsa da hâkim ve yaygın kanıya göre sözkonusu suçun manevî unsuru için genel kasd yeterlidir. Ayrıca suçun manevi unsuru açısından saike önem verilmez.

4.3.4 Suçun Faili

Herhangi bir kişi olabileceği gibi bir kamu görevlisi de olabilir. Yeter ki kendisine sahibinin özgür iradesiyle teslim edildiği halde verilme nedeninden farklı şekilde dolduran

¹⁶⁹ Y.6.CD., 10.11.2005, 18838-9938, Parlar ve Hatipoğlu, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s. 1568.

¹⁷⁰ Keskin Kaylan, “Kamu Güvenine Karşı Suçlar”, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale.104.doc>, erişim tarihi:28.09.2007.

veya hukuka aykırı herhangi bir biçimde imzalı boş kâğıdı ele geçiren ve bunları kullanan bir şahıs bulunsun. Bu suçtan zarar gören kişi ise açığa atılan imzanın sahibidir.

4.3.5 Suçun Konusu

Suçun konusu başlığı altında, suçun maddî konusu ve suçun hukukî konusu ele alınacaktır.

“Açığa imza” ibaresi ile hiçbir yazı bulundurmayan veya hiçbir hukukî hükme esas teşkil etmeyen kâğıdın imzalanmış olması anlaşılmaktadır. Örneğin, kambiyo senetlerindeki açık poliçe ve açık bono da hiçbir yazı bulundurmayıp üzerinde yalnızca keşide veya tanzim edeninin imzasını bulunduran, yani açığa imzanın atılmış olduğu belgelerdendir.

TCK md. 209’daki açığa imzanın kötüye kullanılması suçunun maddî konusunu hem nama yazılı kambiyo senetleri ve zorunlu unsurlarında eksiklik bulunan emre veya hamiline yazılı kambiyo senetlerinin de içinde bulunduğu özel evrak hem de emre veya hamiline yazılı kambiyo senetlerinin de içinde bulunduğu resmi evrak oluşturur.

Burada kambiyo senetleri açısından iki durumun olduğu görülmektedir. “İmzasız kâğıt TCK md. 209/2. fıkraya uygun şekilde ele geçirme ve bulundurma varsa ve bundan sonra kâğıt senet haline getirilmişse senedin son durumuna bakılacaktır. Eğer tüm unsurlar tamamsa md. 204/1. fıkra uygulanacak; unsurlardan birinin bulunmaması halinde TCK md. 207 uygulanacaktır.”¹⁷¹

TCK md. 209’daki açığa imzanın kötüye kullanılması suçu ile korunan hukukî yarar ise hem resmî belgede sahtecilikte hem de özel belgede sahtecilikte olduğu üzere, toplumun güvenme ve bireyin aldatılmama hakkını oluşturan “kamu güveni”dir.

4.3.6 Suça Etki Eden Nedenler

Suça etki eden nedenler; suçun ağırlaştırıcı nedenleri ve suçun hafifletici nedenleridir.

Açığa imzanın kötüye kullanılması suçu sebebiyle, cezanın artırılmasını gerektiren özel bir neden öngörülmemiştir.

TCK md. 211’e göre ise; “Bir hukukî ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesi hâlinde, verilecek ceza, yarısı oranında indirilir.” Koşulları bulunduğu takdirde md. 211’de öngörülen “daha az

¹⁷¹ Malkoç, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, s. 1487.

cezaı gerektiren hal" açığa imzanın kötüye kullanılması suı bakımından da uygulanacaktır. Bu koşullarla ilgili ayrıntılı bir açıklamanın çalışmanın “resmî evrakta sahtecilik” kısmında getirilmesi sebebiyle bu açıklamaların tekrarına gerek duyulmamıştır.

4.3.7 Suçun zel Görünüş şekilleri

Suçun zel görünüş şekillerinde teşebbüs, iştirak ve içtima meseleleri üzerinde durulmuştur.

Suç n ve neticesi harekete bitişik bir suçtur. Bu suçlar için genelde hukukçular “Bu suçlar imzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kâğıdın doldurulmasıyla tamamlandığından, bu suçlara teşebbüs mümkün değildir.”¹⁷² düşüncesinde iken, “Kanunda kullanma unsuru ayrıca aranmadığına göre resmî evrak söz konusu ise düzenleme ile, özel evrak söz konusu ise kullanma ile tamam olacaktır. Eğer, fail boş kâğıdı doldurmaya başlayıp da bir engel dolayısıyla tamamlayamazsa teşebbüs söz konusu olacaktır.”¹⁷³ düşüncesinde olanlar da bulunmaktadır.

Söz konusu suçta iştirakin tüm şekillerinin oluşabilmesi mümkündür.

İştirak ile ilgili şu açıklama dikkat çekicidir;

“Açığa imzalı belgenin rızaya dayalı veya hukuka aykırı olarak ele geçirilmesi hallerinde, boş olan metnin başkasına yazdırılması da mümkün olduğundan suç, iştirak halinde işlenebilir. Azmettirme ve faillik etme suretiyle de bu suça iştirak mümkündür.”¹⁷⁴

Açığa imzanın kötüye kullanılması suçu, özel belgede sahtecilik suçunda olduğu gibi, iştirak açısından bir özellik taşımaz. Bu suça fail, azmettiren veya yardım eden sıfatıyla iştirak mümkündür

Sahtecilik suçlarına ilişkin özel içtima kuralı TCK md. 212’de yer alan hkmdr. “Sahte resmî veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı ceza verilecektir.” Burada işlenen suçlardan birinin diğerinin unsuru veya ağırlatıcı sebebi olmaması zorunluluğu vardır. Bu suçun zincirleme suç biçiminde işlenmesi de mümkündür. Bu suçla birlikte hırsızlık, dolandırıcılık, yağma gibi suçların da işlenilmesi durumlarında gerçek içtima kurallarına göre fail cezalandırılabilir.

¹⁷² Parlar ve Hatipoğlu, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s. 1570.

¹⁷³ Sibel Cengiz, *Evrakta Sahtekarlık Suçları*, U-S-A Yay. Ankara, 2007, s. 94.

¹⁷⁴ Arslan ve Azizağaoğlu, *Yeni Türk Ceza Kanunu şerhi*, s. 866.

Örneğin bir açık poliçenin fail tarafından verilme nedeninden farklı şekilde doldurulması ve bununla bir dolandırıcılık suçunun işlenmesi olayında fail, hem açığa imzanın kötüye kullanılması suçundan hem de dolandırıcılık suçundan cezalandırılacaktır.

İmza veya yazının önce veya sonra yazılmasına göre fail, açığa imzanın kötüye kullanılması veya evrakta sahteciliğin diğer türlerinden cezalandırılır. “İmzanın önceden atılmış olması suçun ilk koşuludur. Aksine olarak önce yazıların yazılmasından sonra, hileli yollarla imzalatılması halinde bu suçun md. 209’da yer alan suçun oluşmayacağı açıktır. Ancak eylemin sahtecilik oluşturacağını da kabul etmek gerekir.”¹⁷⁵ Eğer söz konusu belge resmî belge ise resmî belgede sahtecilik suçu, eğer özel belge ise özel belgede sahtecilik suçu oluşur. Suçun içtimaı ile ilgisi bulunmasa da, kriminal açıdan bilimsel verilerle imza atımının mı yoksa yazıların kaleme alınışının yazımının mı önce yapıldığının tespitinin çok zor hatta imkansız olduğunun bilinmesinde fayda vardır.

Bu suçta mütemadi suç¹⁷⁶ görülmez. Çünkü, açıkta imza ihtiva eden kâğıdın doldurulmasıyla suç tamam olur ve failin suçun maddî unsuru ile bağlantısı son bulmuştur.

4.3.8 Soruşturma, Görevli Mahkeme, Suçun Müeyyidesi ve Dava Zamanaşımı

TCK md. 209/1. fıkrasında yer alan suçun soruşturulması ve kovuşturulması suçtan zarar görenin şikayetine bağlıdır. İkinci fıkrada ifadesini bulan suçun soruşturma ve kovuşturması ise genel hükümlere göre doğrudan doğruya Cumhuriyet Başsavcılığı’na re’sen yapılır. Söz konusu maddenin 1. fıkrasında yer alan suç sebebiyle açılan davaya bakmakla görevli mahkeme 5235 sayılı Kanun md. 10 uyarınca sulh ceza mahkemesine ait iken, 2. fıkrasında yer alan suç sebebiyle açılan davaya bakmakla görevli mahkeme 5235 sayılı Kanun 11 uyarınca asliye ceza mahkemesine aittir.

TCK md. 209/1. fıkrasında yer alan suçun yaptırımını üç aydan bir yıla kadar hapis cezası iken, 2. fıkradaki suçun müeyyidesine belgenin resmî veya özel belge olmasına göre o konularla ilgili maddeler (md. 204 ve 207) de yer alan yaptırımlarla cezalandırılacaktır.

TCK md. 66/1/e bendi uyarınca bu suçların dava zamanaşımı süresi sekiz yıldır. Ancak md. 209/1. fıkrada yer alan suç şikayete tabi olduğundan, şikayette aranan genel koşullara göre altı aylık süre geçince dava açma hakkı da düşmektedir.

¹⁷⁵ Malkoç, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, s. 1484.

¹⁷⁶ “Mütemadi suç, harekettten doğan neticenin belli bir süre devamlılık gösterdiği suçlardır.” Şafak, *Ceza Hukuku (Genel ve Özel Hükümler)*, s. 53.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADLİ İNCELEMELER AÇISINDAN KAMBIYO SENETLERİNDE SAHTECİLİK

“Adli İncelemeler Açısından Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik” başlıklı bölümde; sahtecilik ve adli incelemeler kavramları üzerinde durulmuş, bu kavramlar doğrultusunda adli incelemeler açısından sahtecilik küllî ve kısmî sahtecilik biçiminde ayrılarak ele alınmıştır. Ayrıca kambiyo senetlerinde imza ve el yazısı incelemelerine de sahtecilik temelinde değinilmiştir.

Bu bölümde; çalışmanın “Kambiyo senetleri” başlıklı ikinci bölümü ve “Türk Ceza Kanunu’nda Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik Suçları” başlıklı üçüncü bölümünde teorik alt yapısı verilen durumların pratikteki yansımaları değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Ankara KPL’na gelen tedkik konusu kambiyo senetlerinden, üzerlerinde küllî veya kısmî sahtecilik yapıldığı tespit edilenlerin görüntülerinin Ankara KPL Belge İncelemeleri Şubesi’nde kullanılmakta olan cihazlar yardımıyla alınması ile çalışmaya görsel bir zenginlik de kazandırılmak istenmiştir.

Bu bağlamda adli incelemeler alanında gerçek hayatta karşılaştığımız kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilik yöntemleri incelenerek açıklığa kavuşturulmuş ve sözkonusu sahtecilik yöntemlerine ait bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler ışığında çalışmanın “Sonuç ve Öneriler” bölümünde kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarına maruz kalınmaması açısından alınması gerekli tedbirler açıklanmıştır.

1. Sahtecilik Kavramı

Sahtecilik, TDK sözlüğünde “Sahte işler yapma, düzmecilik, sahtekârlık.”¹⁷⁷ olarak açıklanmıştır. Sahte belge ise 213 sayılı VUK md. 359/b-1’de “Bir muamele veya durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belge.” şeklinde ifade edilmiştir.

Belgede sahteciliği farklı bakış açıları ile çeşitli şekillerde kategorize edilebilir.

Bir görüşe göre belgede sahtecilik maddî ve fikrî sahtecilik olarak ikiye ayrılmaktadır.

Maddî sahtecilik, “Tahrif olunan belgenin dış görünüşünde yapılan bir sahteciliktir. Bu usulde elinde sahit bir belge bulunan fail, ya sahit yazıyı taklit etmektedir ya da aynı

¹⁷⁷<http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>, erişim tarihi: 26.08.2007.

varakayı imha etmekte veya gizlemekte yahut okunamayacak bir hale getirmektedir.”¹⁷⁸ olarak tarif edilmektedir.

Fikrî sahtecilik ise şöyle açıklanmaktadır; “Belirli bir belgeyi zaten meydana getirmeye yetkili olan fail, şeklen sahih, fakat muhteva itibariyle sahte bir belgeye vücut vermiştir.”¹⁷⁹ Fikrî sahtecilikte, bir belgenin düzenlenmesindeki bütün kanunî unsurlara riayet edilmekle birlikte, belgenin muhtevası değiştirilmektedir.

Görüldüğü üzere failinin herkes olabileceği ve fizik aleminde tespitin mümkün olduğu maddî sahtecilikte yapılan değişikliklerin adli incelemeler neticesinde tespiti mümkün iken, failinin yalnızca kamu görevini yerine getiren ve bu görevin gereği bir belge düzenleyen memurun olabileceği fikrî sahtekarlıkta ise, yapılan sahteciliğin adli incelemeler ile tespiti mümkün görünmemektedir.

2. Adli İncelemeler ve Kriminalistik

Kriminalistik farklı bilim dallarından faydalanan 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış bir tekniktir. “Kriminalistik bir bilim değil bir tekniktir ve fizik, biyoloji ve kimya gibi bilimler bu tekniğin temelini teşkil eder. Kriminalistiğin kendi değişmez kanunları yoktur. Uygulanacak kurallar ve teknolojideki gelişmeler kriminal incelemelerde büyük değişiklikler meydana getirir.”¹⁸⁰ Diğer ifadesiyle, “Kriminalistik (bilimsel polislik), suçluların belirlenmesi için kullanılan çeşitli bilimsel verileri araştırır ve uygular.”¹⁸¹

Adli incelemeler ise, bir maddenin bilimsel yöntemler ve analitik teknikler kullanılarak ve yardımcı cihazlardan da yararlanılarak adli amaçlar doğrultusunda incelenmesidir. Dolayısıyla adli incelemeler kriminalistik tekniğinin temelini oluşturmaktadır.

Bayram’a göre ise, “Adli incelemelerle uğraşanlar, bilimsel metotlarla, geçmişte olan bir olayı yeniden canlandırarak, olayın hukuk ve yasalar açısından değerlendirmesine yardımcı olurlar.”¹⁸²

Kriminalistik delilden sanığa gitmenin kabul gördüğü günümüzde önemini daha da artırmıştır. Kriminalistik, olayla ilgili maddi delillerin karşılaştırılması yolu ile olayın

¹⁷⁸ Erman, “Ticari Ceza Hukuku...”, s. 272.

¹⁷⁹ Erman, a.g.e., s. 272.

¹⁸⁰ Hancı, Tuğ ve Doğan, “Kriminalistik Kriminoloji Değildir”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:48, Eylül Ekim 2003, s. 262.

¹⁸¹ Hancı, Tuğ ve Doğan, a.g.e., s. 262.

¹⁸² Levent Bayram, *Adli Bilimlerde Ses ve Konuşma İncelemeleri*, Seçkin Yay., Ankara, 2008, s.5

çözümlemesini sağlarken, gelişmiş teknikler uygulayan laboratuvarlar ve konularında uzman bilirkişilerden faydalanır.

Bilirkişi genelde şu şekilde tarif edilmektedir. “Bir uyuşmazlığın çözümünde uzmanlığından yararlanılan, hakime veya mahkemeye yardımcı olan, ilmi birikimiyle olayı aydınlatan kişiye bilirkişi denilmektedir.”¹⁸³ Alanında özel ve teknik bilgiye sahip bilirkişi, soruşturma ve kovuşturma makamlarının belirlediği inceleme konusu dışına çıkmayarak görevini yapar. Yine bilirkişiden yararlanmanın bir ispat aracı olmadığı hususu da şöyle açıklanmaktadır.

“Bilirkişi, bir ispat aracı olarak kullanılmamaktadır. Gerek soruşturma gerekse kovuşturma safhasında toplanan delillerin bir değerlendirmesini yapar ve kanaatini cumhuriyet savcısına, hakime veya mahkemeye iletir. Hukuki değerlendirmeler yapmak bilirkişinin görevinden çok hakimnin görevidir.”¹⁸⁴

Bilirkişi incelemeleri, CMK md. 62-89’de tanzim edilmiştir. Ülkemizde bilirkişi incelemeleri yapmaya yetkili kılınmış kurumlar Adli Tıp Kurumu, Kriminal Polis Laboratuvarları ve Kriminal Jandarma Laboratuvarları’dır. Bu kurumların sahtecilik konuları ile ilgilenen kısımları ise “Belge İncelemeleri” veya “Grafoloji” şubeleridir.

Adli incelemeler açısından sahtecilik ise “Gerçekte olmayan bir belge düzenlemek veya gerçek bir belge üzerinde tahrifat yaparak değişiklik yapmak ve bu belgeleri kullanmaktır.”¹⁸⁵ Diğer bir ifade ise sahteciliği, “Aldatma maksadıyla bir belgenin sahtesini yapmak ya da belgede değişiklik yapmak.”¹⁸⁶ olarak tarif etmektedir. Görüldüğü üzere maddî ve fikrî sahtecilik ayırımını esas alındığında adli incelemeler maddî sahtecilikle ilgilenmektedir.

3. Adli İncelemeler Açısından Sahtecilik

Adli İncelemeler açısından sahtecilik ikiye ayrılabilir; küllî (bütünü ile yapılan) sahtecilik ve kısmî sahteciliktir.

¹⁸³ Ali Şafak ve Vahit Bıçak, *Ceza Muhakemesi ve Polis*, Roma Yay. Ankara, 2005, s. 150.

¹⁸⁴ Onur Kart “CMK’da Bilirkişilik ile İlgili Maddeler”, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_518.htm, erişim tarihi:13.10.2007.

¹⁸⁵ Emniyet Genel Müdürlüğü, *Maddi Suç Delilleri ve Kriminal Polis Laboratuvarları*, EGM Basımevi, Ankara, 1990, s. 69.

¹⁸⁶ Katherine M. Koppenhaver, *Attorney’s Guide to Document Examination*, Ouorum Books, London, 2002, s. 127.

3.1 Küllî (Bütünü İle Yapılan) Sahtecilik

Küllî sahtecilik şu şekilde tarif edilmektedir: “Küllî sahtecilik, mevcut olan gerçek bir belgenin model alınması suretiyle taklidinin imal edilmesi ve bu belgelerin istenilen bilgilerle doldurularak, sahte mühür, kaşe ve imzalarla tasdik edildikten sonra kullanılmasıdır.”¹⁸⁷ Bu tarifte gözümüze çarpan “kullanılma”, (çalışmamızın “TCK’da Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik ve Tahrifât” bölümünde de üzerinde durulduğu üzere) özel belgeler için gerekli bir şart iken, TCK md. 204/1. fıkrasında külliyen sahte olarak oluşturulan resmî belgelerde veya resmi belgeler hükmündeki özel belgelerde suçun oluşması şart olmamakla birlikte, “kullanmak” fiili seçimlik bir hareket olarak ele alınmıştır.

Ayrıca bu tarifi dışında kalan fantezi belgeler vardır. Bunlar “Gerçekte var olmayan hayalî bir belgenin düzenlenmesi şeklinde de sahteciliklere rastlanmaktadır. Bu tür sahtecilikler de küllî sahtecilik kapsamında değerlendirilmekte ve bu tür belgelere fantezi belgeler denilmektedir.”¹⁸⁸ Örneğin, “A” bankası adına düzenlenmiş sahte bir çek mevcut ise ancak gerçekte “A” isimli bir banka yok ise, söz konusu sahte çek fantezi bir çek olarak nitelendirilmektedir.

Belgenin kendisinin küllîyen sahte olarak oluşturulması ve belge üzerinde atılı bulunan imzalarda sahtecilik olmak üzere kambiyo senetleri açısından küllî sahteciliği iki kısımda değerlendirmek mümkündür.

3.1.1 Belgenin Kendisinin Küllîyen Sahte Olarak Oluşturulması

Birincisi güvenlik özelliklerine haiz basımı tek bir kurum tarafından gerçekleştirilen belgelerin külliyen sahte olarak oluşturulmasıdır ki, kambiyo senetlerinden en çok çeklerde rastlanmaktadır. Küllîyen sahte olarak basılan ve düzenlenen çeklerde orijinallerindeki matbu yazı, rakam, işaret ve diğer desenler aynen yapılmaya çalışılır. Ancak, ne kadar taklit edilmeye çalışılırsa çalışılsın sahteler, orijinallerinden birtakım farklılıklar taşır. Baskı kalitesi, kâğıt yapısı, boyutlar, matbu yazı, rakam ve desenlerdeki karakteristik özellikler yönünden yapılacak laboratuvar incelemelerinde bir belgenin sahte veya hakiki olup olmadığı tespit edilir.

¹⁸⁷ Bülent Aydoğmuş, “*Belge Sahteciliği 1999-2003 Yılları İçerisinde Adana Kriminal Polis Laboratuvarında İncelenen Belgelerin Değerlendirilmesi*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tez No:144460, Adana, 2004, s. 2.

¹⁸⁸ Sedat Bülbül, (David Ellen’den aktaran) *Şüpheli Belge İncelemelerinde Kullanılan Spektroskopik Yöntemlerin Karşılaştırmalı İncelemesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tez No: 163990, Ankara, 2005, s. 3.

Şekil 1: Orijinal ve külliyen sahte olarak oluşturulmuş çeklerin detay hatları

Orijinal çek görüntüsünün detay hatları

Külliyen sahte oluşturulmuş çekin detay hatlarının görüntüsü

Şekil 1 incelendiğinde; soldaki orijinal çekin ofset baskı tekniği kullanılarak tanzim edilmesine karşın, sağdaki külliyen sahte oluşturulmuş çek mürekkep püskürtmeli yazıcı yardımıyla oluşturulmuştur. Külliyen sahte oluşturulmuş çekte, baskı tekniğinin yanında kağıt kalitesi, matbu harflerin yapısı ve renk tonları bakımından da orijinal çekten farklılıklar görülmektedir.

3.1.2 Belge Üzerinde Atılı Bulunan İmzalarda Sahtecilik

İkincisi ve aynı zamanda kambiyo senetlerinde sıklıkla rastlanan küllî sahteciliğin bir diğer biçimi ise keşideci imzasında ve diğer imzalarda yapılan sahtecilikler oluşturmaktadır. “Bu durumda fail sahte bir varakayı meydana getirdikten sonra, mağdurun imzasını taklit ederek, yazının altına koymakta ve varakanın mağdura ait bulunduğunu bu suretle ispat etmeğe çalışmaktadır.”¹⁸⁹ Bu tanımdan da anlaşılabacağı üzere kambiyo senetlerinde sahte imza, adına atılı bulunan şahıstan başkası tarafından atılmış olması demektir. Gerçekte hiç olmayan bir belgenin sahte imza atılmak suretiyle var gibi gösterilmesi durumu söz konusudur.

¹⁸⁹ Erman, “Ticari Ceza Hukuku...”, s. 218.

3.2 Kısmî Sahtecilik :

“Kısmî sahtecilik, mevcut bir belgenin üzerindeki bilgilerin tahrif yolu ile değiştirilerek kullanılmasıdır.”¹⁹⁰ TTK 660. maddesinde “Bir poliçe metni tahrif edildiği takdirde değiştirmeden sonra poliçe üzerine imza koymuş olan kimseler değişmiş metin gereğince ve ondan önce imzasını koyanlar ise eski metin gereğince mesul olurlar.” denilmek suretiyle geçerli bir senedin içeriğinde tedavüle çıkarıldıktan sonra yapılan tahrifatta sorumluluğun kime ait olacağı hususu düzenlenmiştir. Örneğin poliçe bedeli “1.000 YTL” iken sol baş kısmına “1” rakamı tahrifen eklenerek “11.000 YTL” haline dönüştürülen poliçeyi değişiklikten sonra kabul eden, ciro eden veya aval veren sıfatıyla imzalayan şahıs “11.000 YTL” üzerinden, değişiklikten önce imzalayanlar ise “1.000 YTL” üzerinden sorumlu olurlar.

Açık poliçenin doldurulması (TTK md. 592), açık cironun hamil tarafından doldurulması (TTK md. 596/2), muhatabın kabul şerhinde poliçeyi ödeyecek üçüncü bir şahsı göstermesi (TTK md. 609) ve poliçeyi ödeyen cirantanın kendisinden sonra gelen ciroları çizmesi (TTK md. 639/2) gibi kanunen uygun görülen değişiklikler TTK md. 660’nın kapsamı dahilinde olmayan değişikliklerdir. Diğer bir ifade ile senette yapılan bu değişiklikler “tahrifat” olarak algılanmamaktadır.

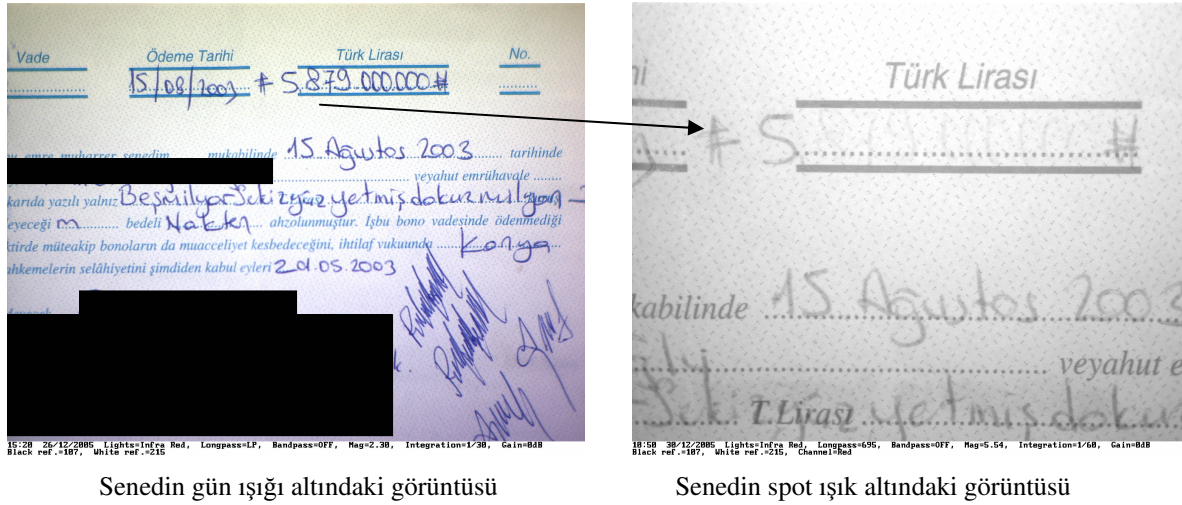
Kambiyo senetlerinde kısmî sahtecilik farklı amaçlarla yapılabilmektedir. Bu amaçlar; senedin kıymet yönünden, zaman yönünden ve mana yönünden değiştirilmesidir.

3.2.1 Kıymet Yönünden (Senet Tutarında) Tahrifat

Kıymet yönünden tahrifat, senetlerin yazıyla ve rakamla değer gösteren bölümlerindeki meblağlar üzerinde değişiklik yapılarak gerçekleştirilir. Senet tutarında tahrifat genellikle keşidecinin, cirantanın veya bonoyu düzenleyenin iradesinden daha fazla bir meblağı elde etmek için yapılır. Senet tutarında tahrifat alacaklı tarafından yapılabileceği gibi senedi bir şekilde elde eden üçüncü şahıs tarafından da yapılabilmektedir.

¹⁹⁰ Kriminal Polis Laboratuvarı Dairesi Başkanlığı, *Kriminalistik Ders Notları*, Ankara, 2003, s. 57.

Şekil 2: Senet tutarında yapılmış tahrifatı gösterir örnek

Şekil 2 incelendiğinde; senedin ilk tanzimi esnasında rakamla değer gösteren bölümüne “879.000.000” rakamlarının yazılmış olduğu, bilahare milyonlar basamağına “5” rakamının farklı renkli mürekkepli kalemle tahrifen ilave edilmek suretiyle senet değerinin “5.879.000.000” TL’ye yükseltilmiş olduğu görülmektedir.

3.2.2 Zaman Yönünden Tahrifat

Kambiyo senetleri üzerindeki önem arz eden tarihlerin gerçeğe aykırı bir şekilde değiştirilmesidir. Bunlar senedin tanzim tarihinde tahrifat ve senedin vade tarihinde tahrifattır.

Tanzim tarihi poliçenin aslî şekil şartlarındandır (TTK md. 583/7). Yine TTK md 584’e göre tanzim tarihi yazılmamış olan senetler poliçe vasfında değildir.

Poliçenin tanzim tarihinde şu amaçla tahrifat yapılabilir.

- Görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart kılınan poliçelerin, keşide gününden itibaren bir yıl içinde kabule arz edilmesi lazımdır (TTK md. 605/1).
- Görüldüğünde ödenmek üzere keşide olunan poliçe ibrazında ödenir. Böyle bir poliçenin keşide gününden itibaren bir yıl içinde ödenmesi için ibrazı lazımdır (TTK md. 616/1).
- Tanzim eden, vekil veya temsilcinin ehliyetinin bulunup bulunmadığı hususu veya vekil ya da temsilcinin yetkilerinin devam edip etmediğinin tespiti de tanzim tarihi ile yapılabilir.

Tanzim tarihi bononun da aslî şekil şartlarındandır (TTK md. 688/6) ve yine TTK. Md. 689'a göre tanzim tarihi yazılmamış olan senetler bono vasfında değildir.

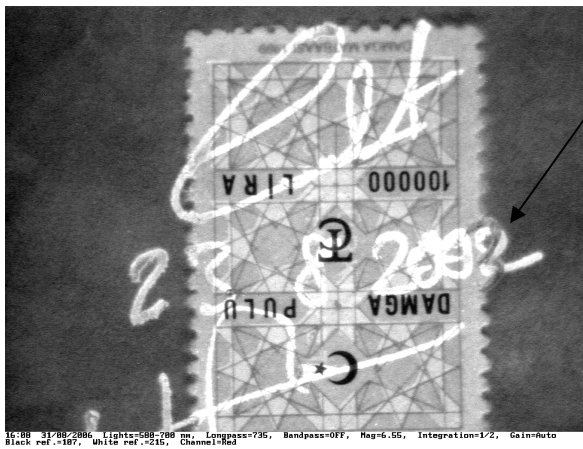
Bonoda tanzim tarihinde tahrifat yapılmasında güdülen amaçlar TTK md. 690 ve md. 691/2 atıfları dolayısıyla poliçe bahsinde açıklanan unsurlarla birebir örtüşmektedir.

Çek üzerinde tanzim tarihinde tahrifat yapılmasında ise, genellikle maksat hamilin ibraz süresini geçirmemek istemesinden kaynaklanır. Çünkü TTK md. 708'e göre bir çek, keşide edildiği yerde ödenecekse on gün; keşide edildiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Ödeneceği memleketten başka bir memlekette keşide edilen çek, keşide yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Süreler, çekte keşide günü olarak gösterilen tarihten itibaren işler.

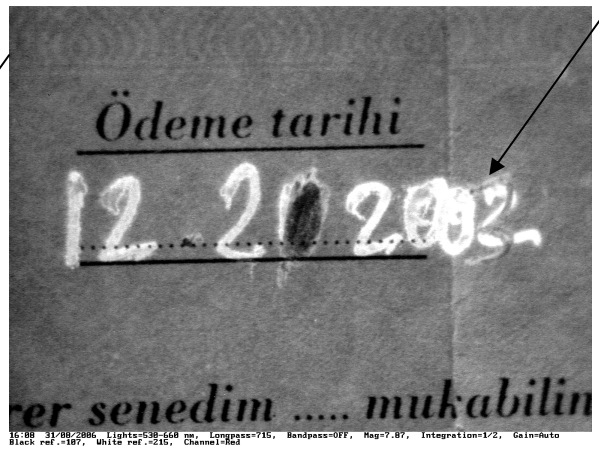
Vade tarihi ise, poliçenin (TTK md. 583/4) ihtiyari şekil unsurudur, bononun (TTK md. 688/4) ve çekin (TTK md. 692/5) ise aslî şekil unsurlarındandır. Yine TTK md 584/2'ye göre vade tarihi yazılmamış olan senetler görüldüğünde ödenecek poliçe hükmündedirler, TTK md 689'a göre vade tarihi yazılmamış olan senetler bono vasfında değildir ve TTK md 693'e göre vade (keşide) tarihi yazılmamış olan senetler çek sayılmaz.

Kambiyo senetlerinde vade tarihinde tahrifat, senetlerin zamanında kabule arz edilmemesi veya protestonun zamanında tanzim ettirilmemesi sebebiyle müracaat hakkını kaybeden hamilin, kaybetmiş olduğu haklarını tekrar alabilmesi için başvurduğu bir yöntem olarak karşımıza çıkar.

Şekil 3: Senetteki vade ve ödeme tarihinde yapılmış tahrifatı gösterir örnek

Senedin vade tarihinin spot ışık kaynağı altındaki görüntüsü.

Senedin ödeme tarihinin spot ışık kaynağı altındaki görüntüsü.

Şekil 3 incelendiğinde; soldaki senedin ilk tanzimi esnasında tanzim tarihine “23.8.2002” tarih rakamlarının yazılmış olduğu, bilahare yıl hanesindeki birler basamağındaki “2” rakamının “3” rakamına dönüştürülmesiyle tanzim tarihinin “23.8.2003” tarih rakamlarına dönüştürülmüş olduğu ve sağdaki senedin ilk tanzimi esnasında ödeme tarihine “12.2.2002” tarih rakamlarının yazılmış olduğu, bilahare yıl hanesindeki birler basamağındaki “2” rakamının “3” rakamına dönüştürülmesiyle tanzim tarihinin “12.2.2003” tarih rakamlarına dönüştürülmüş olduğu görülmektedir.

3.2.3 Mânâ Yönünden Tahrifat

Kambiyo senetleri üzerindeki bilgilerin ifade ettikleri anlamların gerçeğe aykırı bir şekilde değiştirilmesidir. Bunlar; senedin düzenlenme yerinde tahrifat, senedin ödeme yerinde tahrifat ve senet üzerindeki isimlerde tahrifat olarak kategorize edilebilir.

Düzenleme yerinin gösterilmesi, poliçe (TTK md. 583/7), bono (TTK md. 688/6) ve çekin (TTK md. 692/5) şekil unsurlarındandır. Yine TTK md. 584/4’e göre keşide yeri gösterilmeyen poliçe, keşidecinin soyadı yanında gösterilen yerde keşide edilmiş sayılır. TTK md. 689/4’e göre tanzim edildiği yer gösterilmeyen bir bono tanzim edenin ad ve soyadı yanında yazılı olan yerde tanzim edilmiş sayılır ve TTK md. 693/3’e göre keşide yeri gösterilmemiş olan çek, keşidecinin ad ve soyadının yanında yazılı olan yerde çekilmiş sayılır.

Bir senette keşide yerinin belirtilmemesi ve de keşidecinin soyadı yanında bir yer adı konmaması durumunda o senet poliçe ve bono özelliğini kaybeder.

Bir çekte, keşide yerinin belirtilmemiş ve de keşidecinin ad ve soyadının yanında yazılı olan yerde belirtilmemiş ise keşidecinin soyadı yanında bir yer adı konmaması durumunda o çek “emre yazılı ise havale”¹⁹¹, “hamiline yazılı ise yazılı delil başlangıcı”¹⁹² sayılır.

Düzenleme yerinde tahrifat yapılmasındaki maksad senetlerin poliçe, bono veya çekin vasıflarını sürdürebilmeleri veya kazanabilmeleri için yapılmaktadır.

Ödeme yerinin gösterilmesi, poliçede (TTK md. 583/5), bononun (TTK md. 688/4) ve çekin (TTK md. 692/4) şekil unsurlarındandır. Yine TTK md 584/3’e göre ayrıca tasrih edilmiş olmadıkça muhatabın soyadı yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır. TTK md.

¹⁹¹ Y.11. HD. 19.4.1988 ta. 597-2536 sa. ka., Erol Ertekin ve İzzet Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Poliçe-Bon-Çek*, Ankara, 1998, s. 305.

¹⁹² Y.11.HD., 17.2.1983 ta. 155-694 sa. ka., Ertekin ve Karataş, a.g.e., s. 298.

689/4'e göre sarahat bulunmadığı takdirde senedin tanzim edildiği yer ödeme yeri sayılır ve TTK md. 693/2'ye göre çekte sarahat yoksa muhatabın ad ve soyadı yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır.

Bir poliçede ödeme yerinin belirtilmemesi ve de keşidecinin soyadı yanında bir yer adı konmaması durumunda o senet poliçe özelliğini kaybeder ve yine bir bonoda ödeme yerinin belirtilmemesi ve de senedin düzenlendiği yerin belli olmaması halinde o senet bono özelliğini yitirir.

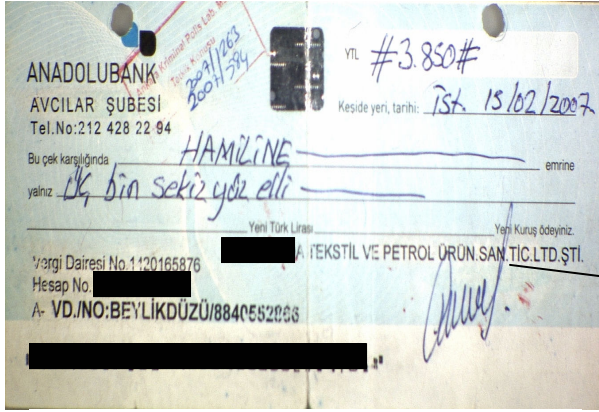
Kambiyo senetlerinde ödeme yerinin belirtilmesi ile, muayyen bir günde ödenecek bir poliçenin keşide yeri ile ödeme yeri arasında takvim farkı olduğu takdirde vade, ödeme yerinin takvimine göre tespit edilmiş sayılır (TTK md. 619/1). Poliçe bedeli, keşide ve ödeme yeri olan memleketlerde aynı adı taşıyan fakat kıymetleri birbirinden farklı olan para ile gösterildiği takdirde ödeme yerindeki para kastedilmiş sayılır (TTK md. 623/4). Vade geldiğinde ödeme, hususiyle vadenin geldiği günün ve ödeme tarihinin hesaplanması, bedeli yabancı bir memleket parasıyla tayin edilmiş poliçelerin ödenme keyfiyeti, poliçe hangi memlekette ödenmek lazım geliyorsa o memleketteki kanuna göre belirlenir. (TTK md. 684).

Yukarıda belirtmiş olduğumuz maddelere gerek TTK ve gerekse de HUMK'a göre eklemeler yapmak mümkündür. Ancak burada önemli olan hususun ödeme yerinde yapılan sahteciliğin hangi maksatla yapılabileceğini göstermek olması sebebiyle bu maddelere değinilmemiştir. Ödeme yerinde yapılacak sahtecilikler, sahteciliği yapanın kendine haksız yarar sağlayarak yukarıda belirtmiş olduğumuz maddelerden faydalanma amacını gütmektedir.

Kambiyo senetlerinde keşidecinin, lehdarın, cirantaların, aval verenlerin, araya girenlerin ya da teyit edenlerin isimleri bulunabilmektedir. Poliçede ödeyecek olan kişinin ve kime veya kimin emrine ödenecek ise onun ad ve soyadının bulunması (TTK md. 584/3 ve 584/6); bonoda kime ve kimin emrine ödenecekse onun ad ve soyadının bulunması (TTK md. 684/5); çekte ise ödeyecek kimsenin ad ve soyadının bulunması (TTK md. 692/3) asli şekil şartlarındandır.

Kambiyo senetlerinde isimlerde tahrifatın amacı, senedi hak sahibi olmayan başka bir kişinin kullanabilmesinin sağlanmasıdır.

Şekil 4: Senedin keşideci üzerinde tahrifatı gösterir örnek

Senedin gün ışığı altındaki görüntüsü

Senedin keşideci hanesinin detay hatları

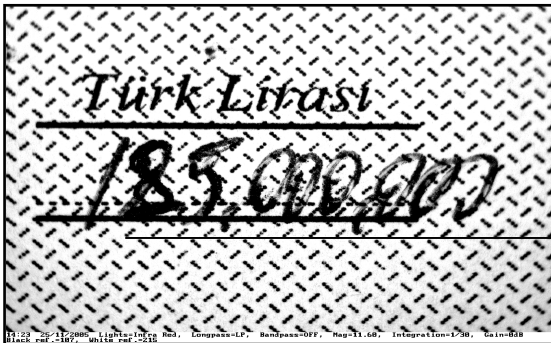
Şekil 4 incelendiğinde; senedin ilk tanzimi esnasında yazılmış olan keşideci hanesindeki ismin, kimyasal yöntemler kullanılması suretiyle (kimyasal maddelerin kullanıldığı kısımlardaki yazıların etrafında sararma veya farklı renk değişiklikleri oluşmuştur) silinerek tahrifen halen mevcut yazıların yazılmış olduğu görülmektedir.

3.2.4 Kısmî Sahteciliğin Yapılma Yolları

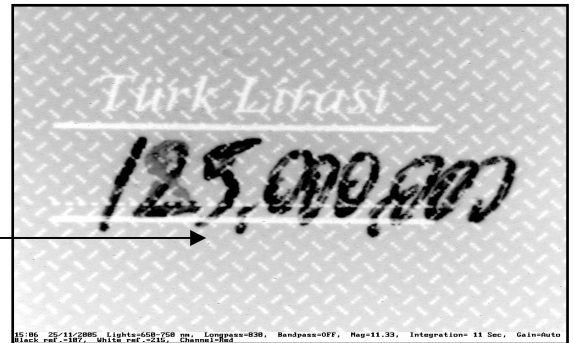
Kısmî sahteciliğin yapılma yolları; sürşarj, ilave, silme, karalama (lekeleme), yakma ve yırtmadır.

Sürşarj, kambiyo senetlerindeki mevcut harf ve rakamlar üzerinde kalemle oynama ve eklemeler yaparak şeklini değiştirip yeni harf ve rakamların meydana getirilmesidir. Örneğin “3” rakamının “8” rakamına veya “R” harfinin “B” harfine dönüştürülmesi veya nokta ile bitirilmiş bir cümlenin nokta işaretinin virgüle çevrilmek suretiyle cümlenin devam ettirilmesidir.

Şekil 5: Senet üzerinde yapılmış sürşarjı gösterir örnek

Senedin gün ışığı altındaki görüntüsü

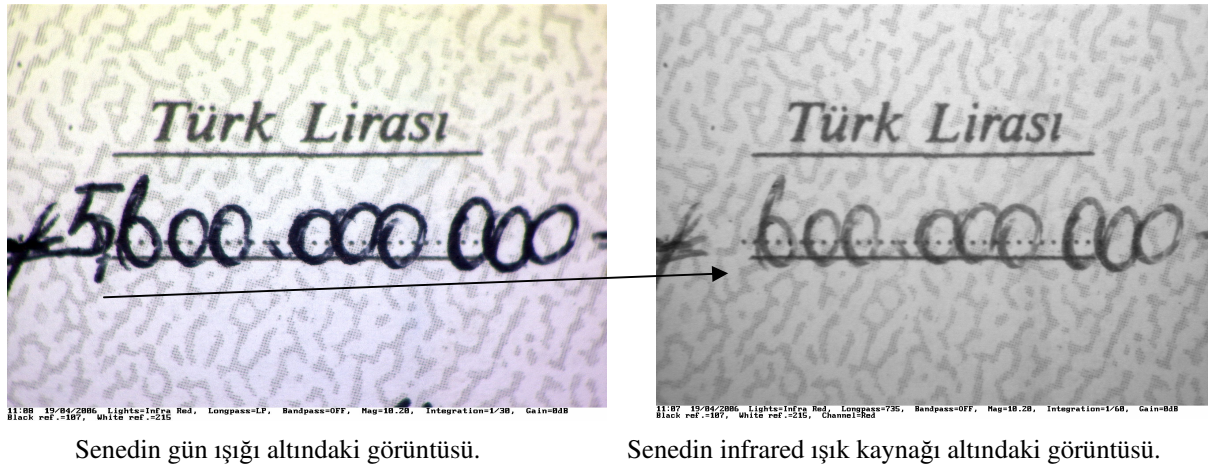
Senedin spot ışık kaynağı altındaki görüntüsü

Şekil 5 incelendiğinde; senedin ilk tanzimi esnasında rakamla değer gösteren bölümüne “125.000.000” rakamlarının yazılmış olduğu, bilahare on binler basamağındaki “2” rakamının farklı renkli mürekkepli kalemle tahrifen “8” rakamına dönüştürülerek senet değerinin “185.000.000” TL’ye yükseltilmiş olduğu görülmektedir.

İlave, kambiyo senetlerinin düzenlenmesinin akabinde mevcut harf ve rakamlara yeni harf ve rakamların eklenmesidir. Örneğin “1.000” rakamının sol başına “1” rakamının eklenmesi suretiyle “11.000” rakamına dönüştürülmesi gibi.

Asıl metin ilave edilen yazının farklı sertlikte cisimlerle yazılması veya farklı sertlikteki cisim üzerinde yazılması, senedin arkasında farklı fulaj izlerinin¹⁹³ belirmesine sebep olur. Ayrıca eklenilen yazıların belirli bir alana sıkıştırılması neticesinde, ilave edilen yazıların asıl metindeki yazılardan konum ve büyüklük bakımından farklılıklar arzedebilir.

Şekil 6: Senet üzerinde yapılmış ilaveyi gösterir örnek

Şekil 6 incelendiğinde; senedin ilk tanzimi esnasında rakamla değer gösteren bölümüne “600.000.000” rakamlarının yazılmış olduğu, bilahare milyonlar basamağına “5” rakamının farklı renkli mürekkepli kalemle tahrifen ilave edilmek suretiyle senet değerinin “5.600.000.000” TL’ye yükseltilmiş olduğu görülmektedir.

Silme, “Asıl evrak üzerinde bulunması istenmeyen bilgilerin (yazı veya rakam) silinerek yerine amaca uygun bilgilerin yazılmasıdır.”¹⁹⁴

¹⁹³ “Fulaj izi, herhangi bir belge düzenlenirken veya yazı yazılırken, kaleme uygulanan basıncı kağıt altındaki diğer kağıtlar üzerinde ve yazı yazılan belgenin arka yüzünde meydana getirdiği izlerdir.” KPL Dairesi Başkanlığı, *Kriminalistik Ders Notları*, s. 62.

¹⁹⁴ Ahmet Öztel, “Adli Belge İncelemelerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” *TBB. Dergisi*, Sayı 50, Ocak-Şubat 2004, s.156.

Silme işlemi kimyasal veya fiziksel yolla yapılabilmektedir. Kimyasal silmeler çamaşır suyu, asid vb. maddelerin kullanılması suretiyle yapılan bir tahrifat yöntemi iken, fiziksel silme silgi, neşter, jilet vb. vasıtalarla yapılan bir tahrifat yöntemidir.

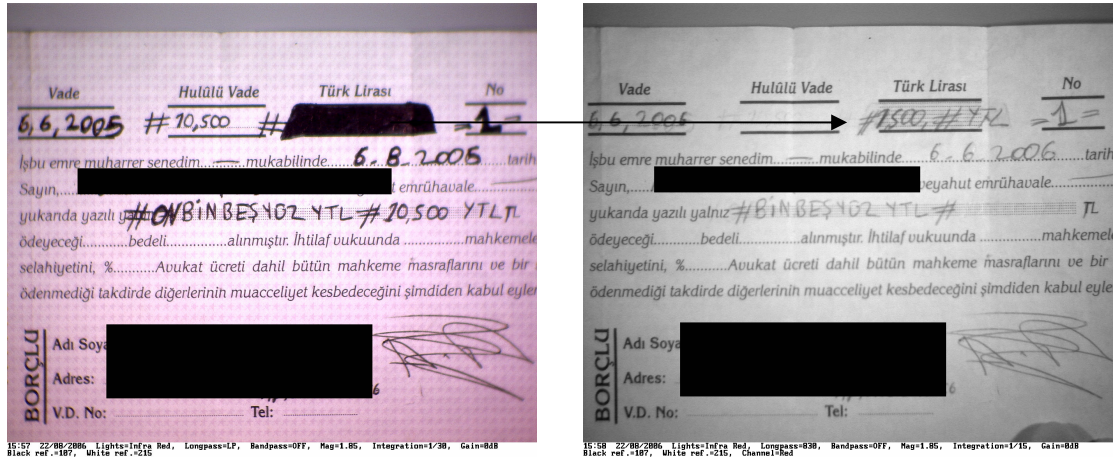
Kimyasal yöntemler kullanılarak yapılan silme işleminde, kimyasal maddelerin kullanıldığı kısımlardaki yazıların etrafında sararma veya farklı renk değişiklikleri oluşur.

Fiziksel yöntemler kullanılarak yapılan silme işleminde kullanılan silgi, neşter, jilet gibi vasıtalar, kağıt yapısı içerisindeki kolaj maddesi üzerinde hasara sebep olur ve kağıdın bu bölümlerdeki parlaklığı kaybolur. Ayrıca kağıt lifleri birbirinden koparak ayrılır ve bu bölgedeki kağıt kalınlığı azalır. “Bu nevi sahteliğin açığa çıkarılması için varakayı yatay olarak ağız ve burun hizasında tutmak ve yazının yüzeyini ışık altında incelemek yeterlidir. Yazının parlamayan ve mat kalan kısımları kazınmanın yapıldığını açığa vurur.”¹⁹⁵

Kambiyo senetleri üzerinde hem kimyasal hem de fiziksel yöntemlerin kullanılması suretiyle tahrifat yapılabildiği de gözlenmektedir.

Karalama veya lekeleme kambiyo senetleri üzerindeki görülmesi istenmeyen mevcut kayıtların veya yapılmış tahrifatın gizlenmesi gayesiyle bu bölümlerin karalanması veya üzerlerinin boya vs. kullanılarak örtülmesi suretiyle yapılan tahrifat yöntemidir.

Şekil 7: Senet üzerinde yapılmış karalamayı gösterir örnek

İnceleme konusu senedin gün ışığı altındaki görüntüsü

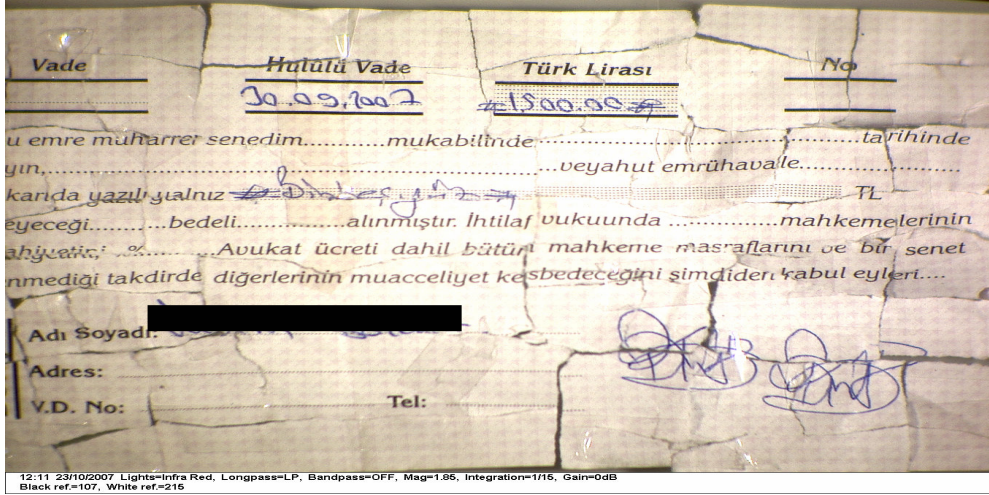
İnceleme konusu senedin infrared ışık kaynağı altındaki görüntüsü

Şekil 7 incelendiğinde; senedin rakamla değer gösteren bölümündeki karalanmış rakamların “1.500 YTL” olduğu görülmektedir.

¹⁹⁵ Erman, “Ticari Ceza Hukuku...”, s. 209.

Yakma ve yırtma, kambiyo senetleri üzerindeki bazı kayıtların veya yapılmış tahrifatın yok edilmesi maksadıyla senetlerin tamamının veya bir kısmının yakılması ya da yırtılması suretiyle yapılan bir tahrifat yöntemidir.

Şekil 8: Yırtılmış olan senedin birleştirilmiş görüntüsü

Yırtılmış olan senedin gün ışığı altındaki birleştirilmiş görüntüsü.

Şekil 8 incelendiğinde; yırtılmak suretiyle tahrif edilmiş senedin birleştirilmiş görüntüsü görülmektedir.

4. Kambiyo Senetlerinde İmza ve El Yazısı İncelemeleri

Kambiyo senetlerinde imza ve el yazısı incelemeleri, bu senetlerde yapılan sahtecilik ve tahrifatın tespitinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple ayrıntılı olarak irdelenmesi gerekir.

4.1 Kambiyo Senetlerinde İmza İncelemeleri

Kambiyo senetlerinde imza incelemeleri başlığı altında; yasalarımızda imza, imza incelemelerinde yöntem ve kambiyo senetlerinde yapılaş şekillerine göre imza sahteciliği incelenecektir.

4.1.1 Yasalarımızda İmza

Soyadı Kanununun 1. maddesine göre “Her Türk öz adından başka soyadını da taşımaya mecburdur.” Yine Soyadı Kanununun 2. maddesine göre “Söyleyişte, yazışta, imza da öfad önde, soyadı sonda kullanılır.” hükmü ile de ad ve soyadın kullanılmasını ikaz ederken “imza” ya yer vermiş ise de, imzanın ne şekilde atılacağı hususu belirtilmemiştir.

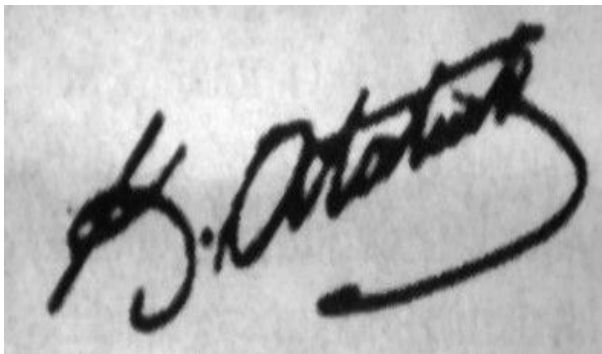
Borçlar Kanununun 14. maddesinde “İmza, üzerine borç alan kimsenin el yazısı olmak lazımdır...” şeklinde bir ifade yer almaktadır. Yine Borçlar Kanununun md. 15’de ise “İmza vazına muktedir olmayan bir şahıs, imza yerine usulen tasdik olunmuş ve el ile yapılmış bir alet kullanmaya mezdur.” hükmü ile imza yerine geçen bir aletten ve bu aletin el ile yapılması gereğinden bahsetmiştir.

HUMK md. 297’de “Mühür veya bir alet vasıtasıyla vazolunan imza veya cüzdan ile muamele icrasını itiyad etmiş olan müesseselerde muamelenin iptidasında tayin olunup bir sureti hesap defterine veya cüzdana mevzu bulunan mühür veya imza ile yapılacak muamele muteberdir. Bundan başka imza vaz'ına muktedir olamıyan veya yazı bilmiyen şahsın heyeti ihtiyariye ve mahallince maruf iki şahıs tarafından tasdik edilmiş ve el ile yapılmış bir işaret veya mühür istimal etmesi caizdir.” hükmü ile imzadan bahsetmiştir. Ancak ne şekilde atılacağı hususunda herhangi bir şey söylememiştir

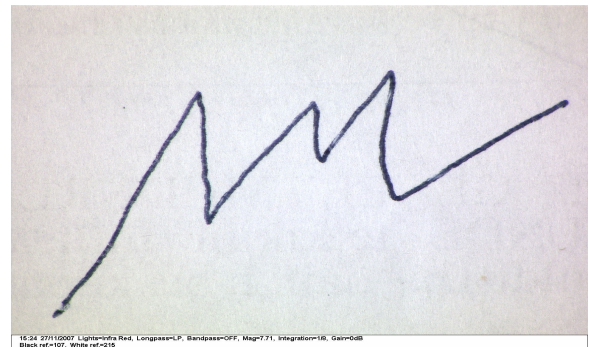
Noterlik Kanunu md. 75’de “İmza yerine işaret, mühür veya parmak izi kullanılması” hakkında hüküm getirmiş, ancak nasıl tersim edilmesi gerektiği hususunda herhangi bir hüküm içermemektedir. TTK md. 668 “Police üzerindeki beyanların el yazısı ile imza edilmesi lazımdır.” demek suretiyle imzanın yalnızca el yazısı ile yapılabileceğini belirtmiştir. TDK sözlüğünde ise imza “Bir kimsenin bir yazının altına bu yazıyı yazdığını veya onayladığını belirtmek için; her zaman, aynı biçimde, yazdığı ad ve işaret.” olarak tanımlanmaktadır.

Yasalarımızda imza ile ilgili kesin bir tanım yapılmadığı gibi nasıl atılacağı hususunda da bir standart getirilmemiştir. Oysaki gelişmiş ülkelerde imzanın öz ve soyadın birlikte veya bunlardan birisinin yazılması suretiyle atılması kabul görmektedir. Ülkemizde ise yapılan birkaç çizgiden ibaret herhangi bir işaret de imza kabul edilebildiğinden imza sahteciliği yapılan sahteciliklerin temelini oluşturmaktadır.

Şekil 9: Tanımına uygun atılmış ve basit tarzda atılmış imza örneği

Atatürk’ün imzası, tanımına uygun atılmış bir imza örneği.

Karakteristik hususiyetleri içermeyen bir imza örneği.

Şekil 9 incelendiğinde; sağ tarafta atılı bulunan Atatürk'ün imzasının aksine, sol tarafta karalama tarzında atılan imza kişilere atfedilebilecek karakteristik hususiyetleri ihtiva etmeyen basit ve taklit edilmesi çok kolay bir imzadır.

4.1.2 İmza İncelemelerinde Yöntem

Bir belgedeki yazılı metin altına atılan imza, o metindeki hususların kabulü anlamına gelir. İmzanın inkar edilmesi durumunda ise, uzman incelemesine tabi tutulması ve dolayısıyla adına atılı şahıs elinden çıkıp çıkmadığının tespiti gerekir. Bunun için de şahsın mukayese imzalarına ihtiyaç vardır. Mukayese imzaları iki grupta ele alınabilir: Huzurda alınan mukayese imzalar ve samimi mukayese imzalar.

Huzurda mukayese imza almaya yetkili kişinin, şüpheli şahıs veya şahısları bizzat huzura almak suretiyle attırdığı imzalardır. Genellikle huzurda mukayese imzaları alınan şahıslar imzalarını değiştirme gayretine girebilmektedirler. Bu nedenle huzurda mukayese imza alınırken aşağıdaki uygulamalara dikkat edilmelidir.

Kriminal Polis Laboratuvarı Dairesi Başkanlığı'nın KPL Hizmetleri adlı eserinde huzurda alınan mukayese imzaların özellikleri şu şekilde ifade edilmektedir.¹⁹⁶

- Şahıs rahat bir şekilde imza atabilecek tarzda oturtulmalıdır.
- Ayrı ayrı kağıt parçaları konularak 1-2 dakika aralarla imzalatılmalı, imzalanan her kağıt alınıp bu şekilde imza en az 10 defa tekrarlanmalıdır. Sayfalar arasına kesinlikle karbon konulmamalıdır.
- Mukayese imzaların atılacağı belgeler mümkün olduğunca inceleme konusu belgeye benzer nitelikte olmalıdır. (Senet üzerindeki bir imzanın incelemesinde mukayese imzaların örnek senetler üzerine tatbik edilmesi gibi).
- İmzaların atılmasında imzaya ayrılan yerin de önemi vardır. Tetkik konusu belgedeki imzaya ayrılan yer dikkate alınmalıdır.
- Tetkik konusu belgedeki imza hangi cins kalemle (dolma kalem, tükenmez kalem vb.) atılmışsa mukayese konu imzalarda de aynı cins kalemle alınmalıdır.
- İmza atma sırasında, şahsa bazen yavaş bazen hızlı atması için direktifler verilmelidir.

¹⁹⁶ KPL Dairesi Başkanlığı, *K.P.L. Hizmetleri*, 72 Tasarım, Ankara, 2006, s. 40.

- Bazı hallerde (inkar kasdı ile sol elle atılmış olabilecek imza incelemelerinde) mukayese imzaların gerek sağ ve gerekse sol elle alınmasında yarar vardır.
- Tetkik konusu imza yazı niteliğinde olması durumunda; şahsın tetkik konusu imza içerisinde yer alan harfleri içeren mukayese yazıları alınmalıdır.

Şüpheli şahısların imzasını değiştirme düşünce ve gayreti ile hareket etme ihtimali, huzurda alınan imzalarda sıklıkla görülmektedir, bu sebeple şahsın değişik zamanlarda çeşitli belgelere (dilekçe, banka hesap kartı, imza sirküsü, mektup, sandık seçmen listesi, beyanname vb.) atmış olabileceği imzalarından temin edilerek incelenmesi gerekmektedir. İşte bu şekilde elde edilen belgeler üzerindeki imzalara samimi mukayese imzalar denmektedir.

Şahsın samimi mukayese imzaları araştırılırken, tetkik konusu belgenin düzenlenme tarihine yakın zamanlardaki imzalardan elde edilmesi daha faydalı olacaktır.

4.1.3 Kambyo Senetlerinde Yapılış Şekillerine Göre İmza Sahteciliği

İmza, daha öncede belirtildiği gibi poliçe (TTK md. 583/8), bono (TTK md. 688/7) ve çek (TTK md. 692/6) aslî şekil unsurlarındandır. Yine TTK md 584'e göre imzasız senetler poliçe vasfında değildir, TTK md 689'a göre imzasız senetler bono vasfında değildir ve TTK md 693'e göre keşideci imzası bulunmayan senetler de çek hükmünde değildir.

Kambyo senetlerinin geçerlilik kazanabilmesi için, üzerinde bulunması gerekli en önemli hususlardan biri imzadır. İmzasız bir senedin şahsa ne hak ne de borç sağlaması mümkündür. Basit bir iki karalamadan müteşekkil imzanın, inkar eden kişi elinden çıkıp çıkmadığının kesin olarak her zaman tespit edilememesi sebebiyle, birçok kişi dolandırılmakta ve zarara uğratılmaktadır. Bunun için imzada ad veya soyadın birlikte veya birisinin mutlaka bulunması faydalı olacaktır.

“Yapılış şekillerine göre imza sahteciliklerini; üstünden kopyalamayla, bakarak kopya yoluyla, serbest taklit yoluyla ve imzalı pul nakli yoluyla oluşturulan imzalar olmak üzere dört gruba ayırmak mümkündür.”¹⁹⁷ Bunlara, tarayıcı ve bilgisayar kullanmak yoluyla sahteciliği de eklemek mümkündür.

Üstünden kopyalamayla imza sahteciliği, imza sahteciliğinde en çok başvurulan yöntemlerdendir. Bu yöntemde imza karbon kağıdı ile kopya edilebilir veya hakiki imzanın

¹⁹⁷ KPL Dairesi Başkanlığı, *K.P.L. Hizmetleri*, s. 39.

üstüne konulan boş bir kağıdın altından ışık verilemek suretiyle hakiki imzanın görüntüsü üzerinden geçilerek kopya edilebilir.

Üstünden kopya yoluyla imza sahteciliğinde; sahte imzayı atan şahsın el hareketleri ağır olacağından atılan sahte imza hatları üzerinde titreklilikler ve hat kalınlıklarında monotonluklar meydana gelebilir, sahte imzayı atan şahıs tek harekette imzayı atmayıp kalem kaldırma yoluna gideceğinden imza üzerinde kalem kaldırma ve yeniden başlama yerinde mürekkep birikintileri kalabilir, sahte olarak atılmış olan imzalarda fulaj izi görüntüsünde farklılıklar, taklit edilen imza karbon kağıdı ile geçirildikten sonra üzerinden mürekkeple gidilmişse söz konusu imza çevresinde karbon kağıdına ait atıklar görülebilir, sahte olarak atılmış imza ile hakiki imza bütün hat ve boyutları ile üst üste çakışabilir.

Bakarak kopya yoluyla imzalar ise, sahte imzayı atan şahsın hakiki imzaya bakarak ve adeta hakiki imzanın bir resmini yaparak atmış olduğu imzalardır. “Fail bu yöntemde sahte vesikanın altına kurşun kalemi ile asıl imzaya bakarak sahte imza atar; başaramazsa siler ve baştan başlar. Sahte imzanın gerçeğine benzediğine kanaat getirince, üzerinden mürekkeple geçer ve kurşun kalem ile attığı imzayı siler.”¹⁹⁸

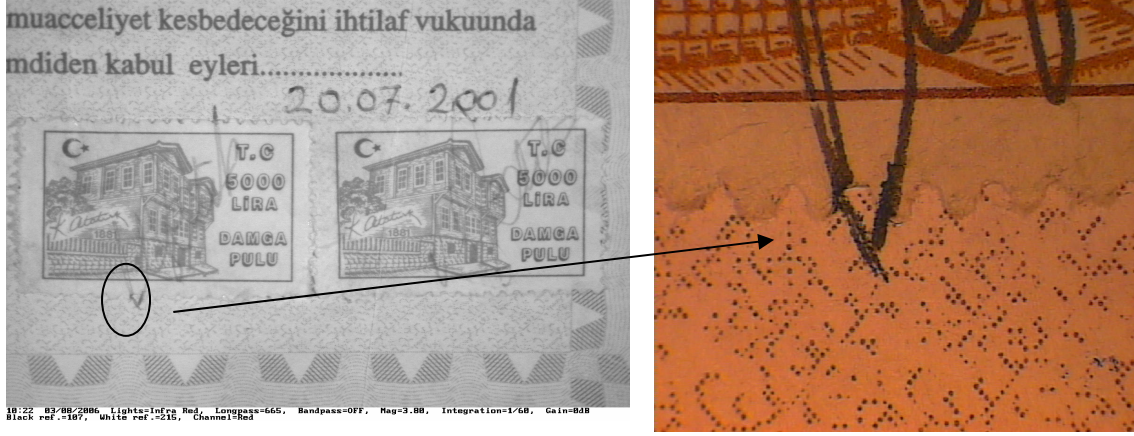
Bakarak kopya yoluyla atılan imzalar üst üste çakışmaz fakat üstünden kopya yoluyla atılan imzalardaki diğer arızalara rastlamak mümkündür.

Serbest taklit yoluyla sahte imzayı atan şahıs hakiki imzayı oluşturan harf ve şekilleri önce tek tek daha sonra da birleştirmek suretiyle tersim eder. Bu yöntem sahteciler için uzun zaman alan yorucu bir yöntem olmakla birlikte, imza incelemesi yapan uzman kişiler tarafından da sahteciliğin tespitinin güç olduğu bir yöntemdir. Çünkü serbest taklit yoluyla atılan imzalarda, üstünden kopya yoluyla ve bakarak kopya yoluyla atılan sahte imzalardaki arızalara rastlamak her zaman mümkün olmayabilir.

İmzalı pul nakli yoluyla yapılan sahtecilik, daha önce bir belgede imzalı bulunan pulun buhara tutularak veya yırtılarak sökülmesi ve sökülen pulun arkasına tekrar zambak sürerek farklı bir belgede kullanılması suretiyle yapılan bir yöntemdir. Atılı bulunan imzanın tamamı pul üzerinde değilse sahteci yeni belgede yarım kalan imzayı tamamlar, burada pul üzerindeki imza ile sahtecinin tamamladığı imzada mürekkep farklılıkları gözlenebilir. Nakledilen pulda eski belgeye ait kağıt elyafı görülebilir ve yapıştırılırken kullanılan zambak bakiyeleri görülebilir. Fulaj izinin sökülen belgede kalması sebebiyle nakledilen pulun alt tarafında fulaj izi görülemeyebilir.

¹⁹⁸ Erman, “Ticari Ceza Hukuku...”, s. 219.

Şekil 10: İmzalı pul nakli yoluyla imza sahteciliği örneği

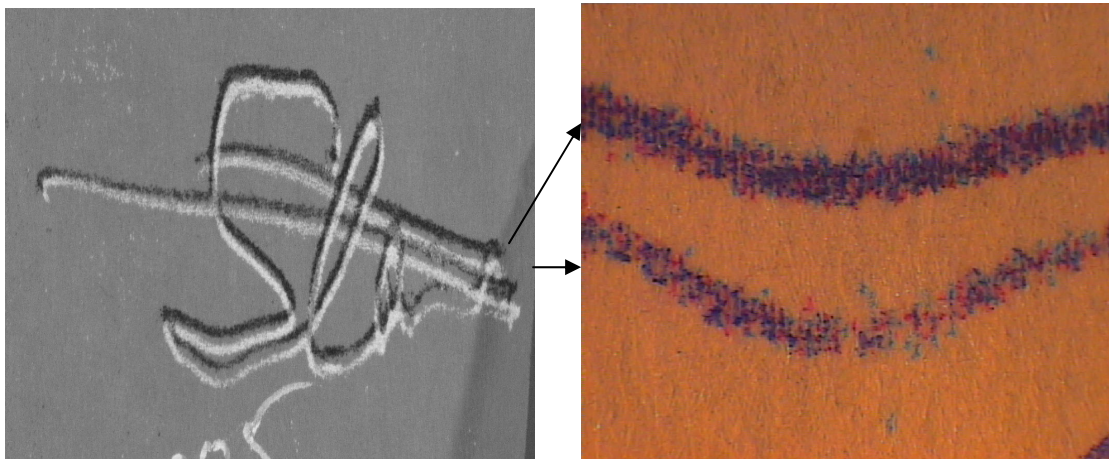

Senetteki pul üzerinde atılı bulunan imzanın kalem mürekkebinin, imzanın sayfa devamındaki kalem mürekkebinde farklı olduğunu gösteren görüntü.

Şekil 10 incelendiğinde; evvelce senedin ön yüzünde yapışık vaziyette pulların evvelce başka bir amaçla düzenlenmiş bir belgeden sökülerek pul nakli yapmak suretiyle söz konusu belgeye yapıştırıldığı ve pul üzerindeki imza devamının imzanın atımında kullanılan kalemle farklı bir kalem ile tamamlanarak halen mevcut hale getirildiği kanaatine varılmıştır.

Tarayıcı ve bilgisayar kullanmak yoluyla sahtecilik ise; daha önce başka bir amaç için düzenlenmiş sahibine ait orijinal imzanın, bulunduğu belgeden tarayıcı ve bilgisayar kullanılarak imaj işleme yazılımları yardımıyla montaj edilmesidir. Bu sahtecilik yönteminin kullanımı teknolojik gelişmelere paralel olarak giderek artmaktadır.

Şekil 11: Tarayıcı ve bilgisayar kullanmak yoluyla imza sahteciliği örneği

Senet üzerinde atılı bulunan iki imzanın üst üste çakışmış görüntüsü.

Senet üzerinde atılı bulunan imzaların çevresindeki toner atıklarının görünümü.

Şekil 11 incelendiğinde; doküman inceleme cihazı yardımıyla imzaları üst üste çakıştırmak suretiyle yapılan inceleme neticesinde; her iki imzanın ebatsal olarak aynı oldukları, her iki imzanın üst üste çakıştıkları, her iki imza hatlarında toner atıklarının mevcut olduğu müşahade ve tespit edilmiştir. Yukarıda sayılan bulgular doğrultusunda; söz konusu imzaların atılı bulunan borçlu imzalarının tarayıcı (scanner) yardımıyla kopyalanıp, görüntü işleme yazılımları veya ofis yazılımları yardımıyla bilgisayar ortamında düzenlendikten sonra ink-jet yazıcı ile kopyalama yoluyla montaj yapıldığı görülmektedir.

4.1.4 Kambiyo Senetlerinde Yapılan İmza Sahtecilik Biçimleri

Erman'a göre imza sahteciliği “Bu durumda fail, sahte bir varakayı meydana getirdikten sonra, mağdurun imzasını taklit ederek, yazının altına koymakta ve varakanın mağdura ait bulunduğunu bu suretle ispat etmeğe çalışmaktadır.”¹⁹⁹ şeklindedir. Bu tanımdan da anlaşılabacağı üzere kambiyo senetlerinde sahte imza, adına atılı bulunan şahıstan başkası tarafından atılmış olması demektir. Kambiyo senetlerinde yapılan imza sahtecilik biçimlerini keşidecinin imzasında sahtecilik ve diğer imzalarda sahtecilik olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

Kambiyo senetlerinden poliçe ve çekte senedi imzalayana keşideci denirken, bonolarda senedi imzalayana tanzim eden denmesine rağmen çalışmamızda bonoları da kapsar mahiyette “tanzim eden” imzası da keşideci imzası olarak değerlendirilmiştir.

“Keşideci imzaladığı poliçeyi lehbara teslim ettikten sonra, ona ve poliçenin diğer hamillerine karşı sorumludur.”²⁰⁰ Fakat bu sorumluluk hali senette ismi bulunan kişi tarafından değil de başka biri tarafından oluşturulduğunda keşideci imzasında sahtecilik fiili meydana gelmiş olur. Keşideci imzasının sahte sayılması için taklit edilen imzaya benzemesi şart değildir.

TTK md. 589’de “Bir poliçe, poliçe ile borçlanmaya ehil olmayan kimselerin imzasını, sahte imzaları, mevhum şahısların imzalarını yahut imzalayan veya namlarına imzalanmış olan şahısları herhangi bir sebep dolayısıyla ilzam etmeyen imzaları taşırsa, diğer imzaların sıhhatine bu yüzden halel gelmez.” denilmek suretiyle imzaların bağımsızlığı ilkesi düzenlenmiştir. Bu maddede senet üzerinde atılı bulunan imzalardan birinin sahte olması

¹⁹⁹ Erman, “Ticari Ceza Hukuku...”, s. 218.

²⁰⁰ Kınacığlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 149.

durumunda imzası taklit edilen kişi için senet hüküm ifade etmez, ancak senetteki diğer geçerli imza sahiplerinin sorumlulukları devam eder. “Aksi takdirde poliçeyi iktisap edecek herkes, önce keşidecinin imzasının muteberiyetini araştırmak zorunda kalacak ve eğer keşideciyi tanımıyorsa iktisaptan vazgeçecektir.”²⁰¹

Kambiyo senetlerinde keşidecinin imzasından başka cirantaların, avalistlerin²⁰² veya temsilcilerinin, muhatabın teyid beyanları ya da kabul şerhleri altında imzalarına bulunabilmektedir. İşte bu imzaların adına atılı şahıslar haricindeki kimseler tarafından atılması halinde, TTK md. 589 gereği cirantalar haricindeki belirtilenlerin attıkları sahte imza sebebiyle senedin sahteliğinden bahsedilemez. Örneğin aval imzasının sahte olması durumunda avalın senedi ödememesi halinde hamilin keşideci ve cirantalara karşı başvuru hakkı devam etmektedir.

Malkoç ve Güler ciro ile ilgili “Ciro ile senette yansıyan hak bir başkasına devredilir. Böylece tüm öğeleri taşıyan bir kıymetli evraktaki sahte ciro, ya da sahteleştirilmiş ciro ile suç işlenebilmektedir.”²⁰³ düşüncesindedirler. Senedin devrinin gerçekleşmesine yarayan ciro imzalarının sahte olması halinde ise çekin gerçek sahibi elinde olmadığı anlaşılır ve söz konusu imza dolayısıyla senedin sahte olması söz konusu olur.

Ayrıca, bir kambiyo senedini hak sahibinden başkalarının kullanmasını olanaklı kılan bazı beyanlar mevcuttur. Bunlar aval, teyit ya da temsil ile ilgili beyanlardır. Örneğin çalıntı bir senetteki hamilin isminin altına “temsilen” kelimesini koymak suretiyle senedi kendi adına imzalayan sahtecilikte sahte beyan söz konusudur.

4.2 Kambiyo Senetlerinde El Yazıları İncelemesi

Kambiyo senetlerindeki el yazılarının incelenmesi ile senedin kim tarafından tanzim edilmiş olduğu, senet üzerinde sürşarj veya ilave yoluyla yapılan tahrifatın kimin eli ürünü olduğu aydınlığa kavuşturulmaktadır. Sahtecilik olaylarının aydınlatılmasında senet üzerindeki yazıların kimin eli ürünü olduğu, senet üzerinde atılı bulunan imzanın kimin eli ürünü olduğu kadar geçerli bir veri olmasa da soruşturmacı ve kovuşturmacı birimlere yol göstermesi açısından önem arz etmektedir.

²⁰¹ Kınacığlu, *a.g.e.*, s. 151.

²⁰² Aval kelimesi TDK sözlüğünde “ticari senetlerde, ödemedi sorumlu olanların ödememesi durumunda üçüncü bir kişinin alacaklılara senet bedelini ödeyeceğine ilişkin verdiği güvence, kefâlet” olarak tanımlanmıştır.

²⁰³ Malkoç ve Güler, *Ceza Uygulamasında Çek Yasası ve Ticari Senetlerle İşlenen Suçlar*, Ankara, 1996, s. 470.

Koppenhaver’a göre; “Hiçbir zaman iki insanın yazısı aynı olamaz. Bir insanın yazısı onun kişisel hareket alışkanlığının bir göstergesidir. Herkesin yazısında, onu diğer tüm yazılardan ayıran bireysel özellikler vardır. Yazıdaki değişiklikler kişisel bir faktördür, her insan için farklıdır.”²⁰⁴

Yine, “Bütün şahısların el yazıları kendilerine has bir takım özellikler ihtiva eder. Yazılardaki bu özellik, kişinin yazmayı öğrenmesi ile başlar ve gelişerek zamanla nihâî şeklini alır. Kişiden kişiye değişen ve farklı karakterde olan yazıların bu özelliğinden hareketle, yazanı belli olmayan yazıların faillerinin tespiti mümkün olabilmektedir.”²⁰⁵

Kambiyo senetleri üzerindeki el yazıları yönündeki incelemeler, inceleme konusu senet üzerindeki yazılar ile mukayese konusu belgeler üzerindeki yazıların karşılaştırmasından ibarettir. Laboratuvar incelemelerinin sonucu, büyük ölçüde temin edilen mukayeselerin uygunluğuna bağlıdır.

Kambiyo senetlerinde tetkik konusu belgeler üzerindeki el yazıları ile mukayese konusu belgeler üzerindeki el yazıları bazen soruşturmacı ve kovuşturmacı makamları çok benzer gelebilir, bu sebeple soruşturma ve kovuşturma makamları laboratuvar incelemesinin gereksiz olduğunu, benzerlikleri kendisinin mahkemede gösterebileceği kanaatinde olabilirler. Çünkü açık benzerlikler, bunların aynı el ürünü olduğunu gösteremez. Zira bunlar, hünerli bir sahtecinin eli ürünü olabileceği gibi, gelişmemiş el yazılarında yalnızca tesâdüfî benzerliklerden ibaret olabilir. Ayrıca akraba kişilerin yazıları arasında da büyük benzerlikler olabilir. Bu nedenle, mukayeseli incelemelerde, soruşturma veya kovuşturma makamları karar vermeden önce uzman kişilerin raporuna başvurmalıdır.

4.2.1 El Yazısı İncelemelerinde Yöntem

El yazısının aidiyetini tespitte de imza incelemelerinde olduğu gibi uzman incelemesine tabi tutulması gerekir. Tedkik konusu belge üzerindeki yazılar ne kadar fazla olursa incelemenin de o nispette doğru sonuç vereceğinden şüphe yoktur. “Dr. Locard’ın dediği gibi kısa metin şüpheli netice demektir.”²⁰⁶

Kambiyo senetlerinde el yazısı ile yapılan sahtecilikler ilave ve sürşarj gibi yollarla tahrifat biçiminde yapılabilir. Senet üzerinde yapılmış olan tahrifatın ve ayrıca senetteki diğer

²⁰⁴ Koppenhaver, *Attorney’s Guide to Document Examination*, s. 133.

²⁰⁵ KPL Dairesi Başkanlığı, *Kriminalistik Ders Notları*, s. 62.

²⁰⁶ Erman, “*Ticari Ceza Hukuku...*”, s. 220.

el yazılarının kime ait olduğunun tespiti ile soruşturmacı ve kovuşturma makamlarına yardımcı olunmaktadır.

Tetkik konusu belge üzerindeki yazıların karşılaştırmalı bir incelemeye tabi tutulabilmesi için mukayese belgelere ihtiyaç vardır. El yazısı incelemesinin belge asıllarından yapılması, inceleme konusu belge ile mukayese konusu belgeler arasında fazlaca bir zaman farkının olmaması gerekmektedir. Mukayese konusu belgeler imza incelemelerinde değinildiği üzere huzurda alınmış mukayese belgeler ve samimi mukayese belgeler olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

Kriminal Polis Laboratuvarı Dairesi Başkanlığı'nın KPL Hizmetleri adlı eserinde huzurda alınan mukayese yazıların özellikleri şu şekilde ifade edilir.²⁰⁷

- Metin, kağıt ebadı, yazma aleti, yazım alanı, yazı stili (işlek el yazısı veya ayrık el yazısı) gibi özellikler orijinal belgedekine benzer olmalıdır.
- Sözlü talimat veya makine yazısıyla yazılmış metin kullanılmalı, yazan kişinin kendi yazdığı önceki örnekleri ve şüpheli belgeyi görmesine izin verilmemeli, yazılan sayfa hemen biter bitmez önünden alınmalıdır.
- İmla, noktalama işaretleri veya yazı düzeni konusunda talimat verilmemelidir.
- Şüpheli şahsın normal yazısı ortaya çıktığına kanaat gelinceye kadar yazıyı dikte ettirmeye devam edilmelidir. (Şahsın normal yazı yazıp yazmadığı yazım hızından ve yazı uyumundan anlaşılabilir.)
- Sağ ve sol elden büyük ve küçük harfleri kapsayan en az 3-4'er sayfa dolusu örnek yazılar alınmalıdır.
- Şüpheli şahsın inceleme konusu belgede yazılanları öğrenmesinde bir sakınca yoksa, inceleme konusu belgedeki yazıların aynısı, öğrenmesinde bir sakınca varsa benzer kelimeleri ihtiva eden yazılar yazdırılmalıdır.
- Yakın akrabaların yazıları çok benzer olabilir. Bu yüzden, olayın niteliğine göre gerekirse bütün aile fertlerinden mukayese yazılarının alınması gerekir.

Şüpheli şahısların imzasını değiştirme düşünce ve gayreti ile hareket etme ihtimali, huzurda alınan yazılarda sıklıkla görülmektedir, bu sebeple şahsın değişik zamanlarda çeşitli belgelere, mümkün olduğu takdirde tedkike konu belgenin yazım tarihine yakın tarihli, şüpheli şahsa ait huzurda alınmış olmayan (samimi) yazılarını havi belgelerden (dilekçe, form, beyanname, mektup, iptal edilmiş çek ve senetler vb.) temin edilerek incelenmesi

²⁰⁷ KPL Dairesi Başkanlığı, *K.P.L. Hizmetleri*, s. 38.

gerekmektedir. İşte bu şekilde elde edilen belgeler üzerindeki yazılara samimi mukayese yazılar denmektedir.

4.3 Kambiyo Senetlerindeki İmza ve El Yazıların Değerlendirilmesi

Kambiyo senetleri üzerindeki imza ve yazılar yönündeki incelemeler, inceleme konusu senet üzerindeki yazılar ile mukayese konusu belgeler üzerindeki imza ve yazıların karşılaştırmasından ibarettir. Laboratuvar incelemelerinin sonucu, büyük ölçüde temin edilen mukayeselerin uygunluğuna bağlıdır. Yargıtay²⁰⁸ da imza ve el yazısı incelemelerinde bilirkişilerin uyması gereken bazı şartlar olduğunu benimsemiştir.

Özellikle el yazılarında tetkik ve mukayeseler bazen soruşturmacıya o kadar benzer gelebilir ki, laboratuvar incelemesinin gereksiz olduğunu, benzerlikleri kendisinin mahkemede gösterebileceğini düşünebilir. Çünkü açık benzerlikler, bunların aynı kaynaktan geldiğini gösteremez; zira bunlar hünerli bir kopyanın sonucu olabilecekleri gibi, gelişmemiş el yazılarında sadece rastlantıdan ibaret olabilirler. Diğer yandan akraba kişilerin yazıları arasında da büyük benzerlikler olabilir. Bu nedenle, mukayeseli incelemelerde, soruşturmacı karar verme işini kendilerine bırakmamalı, bilirkişi incelemesinden faydalanmalıdır.

Yargıtay²⁰⁹ da kambiyo senetlerindeki imza ve yazıların kimin eli ürünü olduğu hususunda soruşturma ve kovuşturma makamlarınca bir tereddüdün hasıl olması durumunda; hüküm verilmeden mutlaka bilirkişi incelemesinden geçirilmesi düşüncesindedir.

²⁰⁸ “Herhangi bir belgedeki imza veya yazının atfedildiği kişiye ait olup olmadığı hususunda yapılacak bilirkişi incelemesinin, konunun uzmanınca ve yeterli teknik donanıma sahip bir laboratuvar ortamında, optik aletler ve o incelemenin gerektirdiği diğer cihazlar kullanılarak; grafolojik ve grafometrik yöntemlerle yapılması; bu alet ve yöntemlerle gerek incelemeye konu ve gerekse karşılaştırmaya esas belgelerdeki imza veya yazının tersim, seyir, baskı derecesi, eğim, doğrultu gibi yönlerden taşıdığı özelliklerin tam ve kuşkuyla yer vermeyecek şekilde belirlenip karşılaştırılması sonuça, imza veya yazının atfedilen kişiye ait olup olmadığının, dayanakları gösterilmiş, tarafların, mahkemenin ve Yargıtay’ın denetimine elverişli bir raporla ortaya konulması; gerektiğinde karşılaştırılan imza veya yazının hangi nedenle farklı veya aynı kişinin eli ürünü olduklarının fotoğraf ya da diğer uygun görüntü teknikleriyle de desteklenmesi şarttır. Hükme esas alınan 14.6.2000 günlü bilirkişi raporunda, hangi ortamda, ne tür teknik cihazlar kullanılarak inceleme yapıp sonuca varıldığı açıklanmamış; sadece, grafolojik ve grafometrik metotların uygulandığının belirtilmesi ile yetinilmiş; ulaşılan sonucun maddi dayanakları denetime elverişli şekilde ortaya konulmamıştır. Bu nitelikteki bir bilirkişi raporuna dayalı olarak hüküm kurulamaz.” (YHGK. Kararı, 30.05.2001, E:2001/12-436, K:2001/467, *TBB. Dergisi*, Sayı:50, Ocak-Şubat 2004 s.214).

²⁰⁹ “Yakınanın soruşturma evresindeki ifadelerinde; suça konu senetteki imzaların kendisine ait olmadığını belirtmesi ve 11.5.2003 Tarihli Ekspertiz raporunda da anılan imzaların yakınının eli ürünü olmadığının bildirilmesi karşısında; yakınının suç tarihine yakın ve öncelikle bu tarihten önce başka amaçlarla atmış olduğu bol miktarda samimi imzalarını içeren belgeler muhtarlıklar, noterler, bankalar, seçim kurulları, tapu, vergi ve nüfus müdürlükleri gibi resmi kurumlardan getirilerek; suça konu senetteki imzaların yakınının eli ürünü olup olmadığına ilişkin adli tıp kurumu fizik/grafoloji dairesinden rapor alındıktan sonra sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerekirken, eksik inceleme ve soruşturma ile yazılı şekilde beraat kararı verilmesi,” Y. 6.CD., 27.4.2006, 10294/4258, İsmail Malkoç, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu* İkinci Cilt, Malkoç Kitabevi, Ankara, 2007, s.1376.

El yazısı ve imza incelemelerinde sonuç vermek yerine kanaat bildirmek daha doğru olur. Çünkü örneğin, bir belge üzerinde atılı bulunan herhangi bir imzanın “A” şahsı elinden çıkıp çıkmadığı hususunda farklı bilirkişiler farklı düşünebilmektedirler. Bilirkişilik yapmaya yetkili kılınmış kurumlarca veya özel bilirkişilerce yazı ve imza incelemelerinde farklı kanaatler taşıyan raporlar verilebilmektedir. Bu gibi durumlarda Yargıtay²¹⁰ yeniden bir inceleme yaptırılması görüşündedir.

²¹⁰ “Kriminalistik uzmanı E.K. tarafından düzenlenen 28.1.1985 tarihli raporda ‘tetkik konusu bonodaki Salih Torun adına atılmış imzalar, uydurma ve taklit suretiyle atılmış sahte imzalar, mukayese imzalarını atan müştekinin eli mahsûlü değildir’; Adli Tıp Fizik-Grafoloji şubesinden alınan 13.11.1985 gün ve 2470 sayılı raporda ise ‘Tetkik konusu senette pul üzerine ve açığa borçluya atfen atılmış münker imzaların müşteki Salih Torun’un eli mahsûlü olduğu sonucuna varılmıştır’ denilmektedir. Görülüyor ki; bu iki rapor arasında esasa müessir bir çelişki mevcuttur. Öte yandan Adli Tıp Fizik-Grafoloji Şubesi bu konuda nihai merci değildir. Bu itibarla yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılıp, mevcut her iki raporu irdeleyen yeni bir rapor alındıktan sonra tüm deliller birlikte değerlendirilerek karar verilmesi gerekir.” C.G.K., 15.2.1988, 6-564/48, Vural Savaş ve Sadık Mollamahmutoğlu, *Türk Ceza Kanunu’nun Yorumu*, 3.Cilt Madde 319-454, Seçkin Yay. Ankara, 1999, s. 3207.

BEŞİNCİ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmanın “Kambiyo senetleri” başlıklı ikinci bölümünde ve “Türk Ceza Kanunu’nda Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik Suçları” başlıklı üçüncü bölümünde konu ile ilgili teorik alt yapı verilirken, “Adli İncelemeler Açısından Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik” başlıklı dördüncü bölümde pratikteki yansımaları değerlendirilmiştir. “Gereç ve Yöntem” başlıklı bu bölümde ise kambiyo senetlerindeki pratikte karşılaşılan sahteciliklerin tespitinde kullanılan gereçler ayrı ayrı incelenmiştir. Ayrıca bu gereçlerin kullanılması yoluyla Ankara KPL sorumluluk bölgesinde bulunan illerden Belge İncelemeleri Şubesi’ne 2004, 2005, 2006 ve 2007 yılları içerisinde incelenme talebiyle gelen belgeler üzerindeki incelemeler çalışmanın yöntemi olarak ele alınmıştır.

İzlenen yöntem ile kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilikler üzerinde istatistiki bir veri tabanı çıkarılmak suretiyle konu ile ilgili teorik bilgilerin pratikteki geçerlilik düzeyinin tespitinin yapılması, kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliklerin azalma ile artışlarındaki etkenlerin açıklanması, söz konusu sahteciliklerin yorumlanarak engellenmesi doğrultusunda önerilerde bulunulması hedeflenmiştir.

1. Gereç

Adli incelemelerde kambiyo senetlerinin incelenmesi sırasında hangi ekipmanların kullanılması gerektiğinin bilinmesi güvenilir sonuçlar alınabilmesi bakımından önem taşır. Kambiyo senetlerinin laboratuvar ortamında incelenmesinde çalışmamız esnasında özellikle doküman inceleme cihazları, makroskoplar, fulaj izi tespit cihazları ve raman spektroskopi yöntemiyle çalışan cihazlardan yararlanılmıştır. Hiç kuşku yoktur ki teknolojik gelişmelerle birlikte bu cihazların yerini, ileride yenilenmiş ve geliştirilmiş farklı cihazlar alacaktır.

1.1 Doküman İnceleme Cihazları

Sahtecilik olaylarının tespitinde kullanılan doküman inceleme cihazları; Infrared Işık, Spot Işık, Ultra-Viole Işık, Alttan Işık ve Yatay Işık Kaynakları gibi farklı değerlerde değiştirilebilir özelliklerde filtreleri olan, yan-yana ve üst-üste karşılaştırma fonksiyonuna sahip, büyütme ve netleme ayarları yapılabilen CCD kamera aracılığıyla incelenen materyallerin görüntüsünü bilgisayar monitörüne aktarabilen, inceleme sonuçlarını

yazdırabilen ve gerektiğinde daha sonra kullanılmak üzere cihaza entegre bilgisayar hard diskinde verileri saklayabilme özelliğine sahip komplike cihazlardır.

Doküman İnceleme Cihazlarından şu an kriminal laboratuarlarda en çok kullanılanlar; VSC-2000 HR, Docucenter Expert ve Forensic XP 4010'dur.

VSC-2000, Docucenter Expert ve Forensic XP 4010 cihazları ile kambiyo senetlerinin külliyen sahte olarak oluşturulup oluşturulmadığının tespiti yanında, kambiyo senetleri üzerinde sürşarj, ilave, karalama, lekeleme, yakma, yırtma, fiziksel ya da kimyasal silinti suretiyle gerçekleştirilen tahrifatın, fulaj izi incelemelerinin, mürekkeplerin fiziksel olarak karşılaştırılması yapılabilmektedir. Ayrıca senetlerde atılı bulunan imzalar ile mukayese imzaların yan-yana ve üst-üste karşılaştırması yapılabilmektedir.

Şekil 12: VSC 2000 cihazının görüntüsü

VSC 2000 cihazının görüntüsü

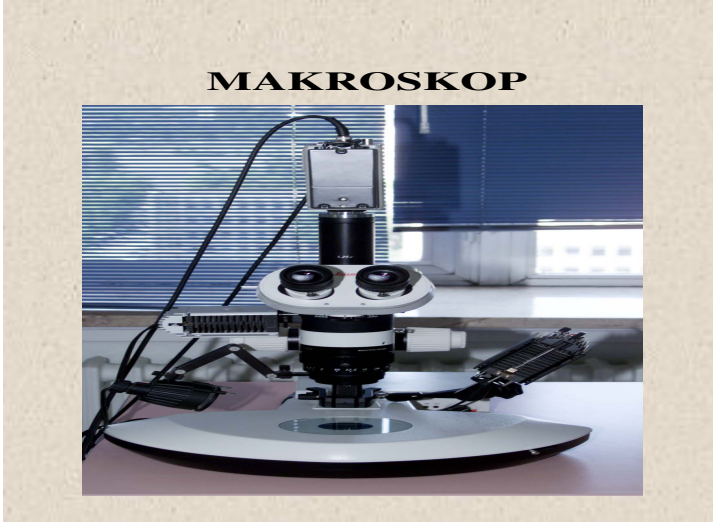
1.2 Makroskop

Makroskop, insan gözünün çıplak gözle göremeyeceği kadar küçük büyütülerek görülmesini sağlayan bir ekipmandır.

Belge inceleme alanında; kambiyo senetlerindeki “mikro yazıların incelenmesinde, belgelerde kullanılan baskı tekniklerinin tedkikinde, fiziksel yolla yapılan silinti ve kazıntıların tespitinde, fulaj izi derinliklerinin incelenmesiyle sürşarj ve ilave yoluyla yapılan sahteciliklerin ortaya çıkarılmasında, imza, el yazıları ve daktilo makinesi yazılarının incelenmesinde sıklıkla kullanılan bir ekipmandır.”²¹¹

²¹¹ Emniyet Genel Müdürlüğü, “Maddi Suç Delilleri...”, s. 78.

Şekil 13: Makroskop cihazının görüntüsü

Makroskop cihazının görüntüsü

1.3 Fulaj İzi Tespit Cihazları

Fulaj izi şu şekilde tarif edilmektedir:

“Herhangi bir belge düzenlenirken veya yazı yazılırken, kaleme uygulanan basınç kağıt altındaki diğer kağıtlar üzerinde ve yazı yazılan belgenin arka yüzünde izler meydana getirir. İşte bu izlere fulaj izi denilir.”²¹²

Fulaj izi tespit cihazlarından şu an kriminal laboratuvarlarda “esda” cihazı kullanılmaktadır. Esda cihazı, “Elektrostatik yöntemlerden faydalanarak yazı yazılan zeminin cinsine (sert veya yumuşak oluşuna) ve kaleme yapılan basıncın etkisine bağlı olarak 4.-5. nüshalardaki fulaj izlerinin okunmasını mümkün kılar.”²¹³

Kambiyo senetleri üzerinde sonradan ilave suretiyle yazılan yazılarda, senetteki evvelce mevcut yazılardan kaleme uygulanan basıncın farklı olmasına ve farklı zeminler üzerinde yazılmasına göre fulaj izi farklılığı meydana gelir. Esda cihazı yardımıyla bu fulaj izi farklılıkları açığa çıkartılarak, senet üzerinde ilave suretiyle tahrifat yapıldığı sonucuna ulaşılır.

²¹² KPL Dairesi Başkanlığı, *Kriminalistik Ders Notları*, s. 62.

²¹³ Emniyet Genel Müdürlüğü, “*Maddi Suç Delilleri...*”, s. 52.

Şekil 14: Esda cihazının ve cihaz yardımıyla fulaj izi farklılığı görüntüsü

Esda Cihazı

Esda cihazı yardımıyla fulaj izi farklılığı görüntüsü

Şekil 14 incelendiğinde; senetteki yazılardan “80” rakamı, kaleme uygulanan basıncın farklı olması ve farklı zemin üzerinde yazılması sebebiyle senet üzerindeki diğer yazılardan farklı fulaj izi görüntüsüne sahiptir. Buradan “80” rakamının senet üzerindeki evvelce mevcut yazılara sonradan ilave edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

1.4 Raman Spektroskopi Yöntemiyle Çalışan Cihazlar

“Mürekkepleri test etmek için farklı teknikler kullanılmaktadır. Bunlardan bazıları Fourier kızılötesi değişimi, raman spektroskopi ve kütle spektroskopisine dayanan metodlardır.”²¹⁴

Raman Spektroskopi²¹⁵ yöntemiyle çalışan cihaz mürekkeplerin kimyasal yapılarının tespitini yapmaktadır. “Raman spektroskopi yöntemi renk temelli iki mürekkep arasındaki farkı ortaya çıkarmak için önerilen bir yöntemdir.”²¹⁶

Ayrıca Raman spektroskopi yöntemiyle çalışan cihazlar, kambiyo senetlerindeki mürekkepli kalemle yazılmış kısımların aynı mürekkepli kalemle yazılıp yazılmadığı hususunu aydınlatmada kullanılan ekipmanlardır

Raman Spektroskopi yöntemiyle çalışan cihazlardan şu an kriminal laboratuvarlarda en çok kullanılanı FORAM 685 cihazıdır.

²¹⁴ David Ellen, *Scientific Examination of Documents Methods and Techniques* Third Edition, Taylor and Francis Group, Boca Raton, 2006, s. 143.

²¹⁵ “Kırmızı ötesi spektroskopisinin tamamlayıcısı olan Raman spektroskopisinde moleküller görünür bölgedeki veya mor üstü bölgedeki tek frekanslı elektromanyetik dalgalarla ışınlanır ve saçılan ışınım incelenir.” Bülbül, 2005, s. 37.

²¹⁶ Jay Levinson, *Questioned Documents: A Lawyer's Handbook*, Academic Press, London, 2001, s. 116-117.

Şekil 15: Foram 685 cihazı görüntüsü

FORAM 685 cihazının görüntüsü

2. Yöntem

Ankara Kriminal Polis Laboratuvarı'nın (KPL) sorumluluk bölgesinde bulunan Ankara, Bolu, Çankırı, Eskişehir, Kastamonu, Konya, Yozgat, Zonguldak, Aksaray, Kırıkkale, Bartın ve Karabük illerinden Ankara Kriminal Polis Laboratuvarı Belge İncelemeleri Şubesi'ne 2004, 2005, 2006 ve 2007 yılları içerisinde incelenme talebiyle gelen belgeler üzerinde çalışılmıştır.

Ankara KPL Belge İncelemeleri Şubesi'ne gelen, inceleme konusu belgeler, laboratuvar incelenmesi tamamlandıktan sonra geldikleri makama iade edilmektedir. Ancak inceleme raporları ve görüntüleri laboratuvar arşivinde tutulmaktadır. İşte bu çalışmada istatistik kısmı arşiv üzerinden 4 yıllık geriye dönük olarak yapıldı.

Ankara KPL Belge İncelemeleri Şubesi'ne anılan yıllar ve süreleri içerisinde gelen inceleme konusu belgeler içerisindeki kambiyo senetlerinin tüm belgeler içerisindeki yeri tespit edildi. Bu kambiyo senetlerinin poliçe, bono (emre muharrer senet) ve çek olmak üzere dağılımı, bu kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilik yöntemleri tespit edildi. Bu tespitler yıllara göre yapılmıştır.

İzlenen yöntem ile kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilikler üzerinde istatistiki bir veri tabanı çıkarılmıştır. Bu veri tabanı doğrultusunda konu ile ilgili teorik bilgilerin pratikteki geçerlilik düzeyinin tespitinin yapılması, kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliklerin azalma ile artışlarındaki etkenlerin açıklanması, söz konusu sahteciliklerin

yorumlanarak engellenmesi doğrultusunda önerilerde bulunulmasına yönelik açıklamalar, çalışmanın “Bulgular ve Tartışma” başlıklı altıncı bölümünde yapılmıştır.

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde; Ankara KPL sorumluluk bölgesinde bulunan illerden Belge İncelemeleri Şubesi'ne 2004, 2005, 2006 ve 2007 yılları içerisinde incelenme talebiyle gelen belgeler üzerindeki incelemeler neticesinde kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilikler üzerinde istatistiki bir veri tabanı çıkarılmıştır. Bu veri tabanı doğrultusunda konu ile ilgili teorik bilgilerin pratikteki geçerlilik düzeyinin tespiti yapılmış, kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliklerin azalma ile artışlarındaki etkenler üzerinde durulmuş, sözkonusu sahtecilikler yorumlanarak engellenmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1. Bulgular

Ankara KPL Belge İncelemeleri Şubesi'ne son dört yıl içerisinde 6411 incelenme talebi intikal etmiş olup, bunlarla ilgili bulgu ve bilgiler şöyledir.

Tablo 1: İnceleme talebinin yıllara göre dağılımı

Yıllar	2004	2005	2006	2007	4 Yıllık Toplam
İnceleme Talebi	1082	1261	1761	2307	6411

Tablo 1'de, Ankara KPL Belge İncelemeleri Şubesi'ne son dört yıl içerisinde gelen inceleme talebinin yıllara göre dağılımı verilmiştir.

Yapılan istatikî çalışma Ankara KPL Belge İncelemeleri Şubesi'ne son dört yıl içerisinde intikal eden inceleme talebinin 6411 olduğu belirlendi. Bu sayı yalnızca Ankara KPL'nın sorumluluk bölgesinde bulunan Ankara, Bolu, Çankırı, Eskişehir, Kastamonu, Konya, Yozgat, Zonguldak, Aksaray, Kırıkkale, Bartın ve Karabük illerindeki Cumhuriyet Başsavcılıkları, Mahkemeler, Emniyet Müdürlükleri ve Jandarma Komutanlıkları'ndan Ankara KPL Belge İncelemeleri Şubesi'ne gelen inceleme taleplerini içermektedir. Özel Hukuku ilgilendiren kovuşturmalarda mahkemeler özel bilirkişilere başvurumaktadırlar, bu nedenle söz konusu rakamlar içerisinde Özel Hukuku ilgilendiren kovuşturmalardaki incelemeler yer almamaktadır.

2004, 2005, 2006 ve 2007 yılları içerisinde, yılların ilerlemesi ile orantılı olarak inceleme talebinde de bir önceki yıla nazaran 2005’de %16, 2006’da %39, 2007’de %31 artış gözlenmektedir. Kanaatimizce bu artışın bir genel bir de özel olmak üzere iki nedeni vardır.

Genelde bu artış, ülkemizde “delilden sanığa gitme” düşüncesinin artarak devam ettiğini göstermektedir. Şöyle ki soruşturma ve kovuşturma makamları uyuşmazlık konusu olayla ilgili beyan delillerinden daha ziyade adli incelemelerden geçmiş maddi delillere daha fazla itibar etmektedirler. Bu itibarla bir önceki yıl tanık ve sanık beyanının yeterli olduğu bir uyuşmazlık konusunda bir sonraki yıl daha fazla maddi delil arandığı gözlenmektedir.

Özelde ise söz konusu artış, ülkemizde uyuşmazlık konusu olayın çözümüne katkıda bulunabilecek belgelerin arttığını gösterir ki bu da belgeler üzerinde yapılmış olabileceği düşünülen sahteciliklerin gün geçtikçe arttığının bir göstergesidir. Buradan hareketle özel veya resmi belgelere duyulan ortak güvenin her geçen gün azaldığı da söylenebilir.

Tablo 2: İnceleme talebi ile gelen bulguların yıllara göre ve kambiyo senedi olup olmamasına göre dağılımı

Yıllar	2004	2005	2006	2007	4 Yıllık Toplam
Kambiyo Senedi Bulguları	549	464	643	862	2518
Diğer Bulgular	4493	4442	5267	4951	19153
Toplam Bulgu Sayısı	5042	4906	5910	5813	21671

Tablo 2’de, Ankara KPL Belge İncelemeleri Şubesi’ne son dört yıldaki inceleme talebinin içerisinde gelen bulgu sayısının yıllara göre dağılımı verilmiştir. Ayrıca bulgular kambiyo senedi bulguları ve diğer bulgular olarak da tasnif edilmiştir. Toplam bulgu sayısının, inceleme talebi sayısında fazla olması doğal bir sonuçtur. Şöyle ki bir inceleme talebi içerisinde bir bulgu olabileceği gibi, yüzlerce bulgu da olabilmektedir.

Anılan dört yıllık zaman içerisinde intikal eden 6411 adet inceleme talebi ile birlikte Ankara KPL ilgili şubeye intikal eden 21671 adet bulgu çalışma kapsamına

alınarak incelendi. Çalışma kapsamına alınarak incelenen 21671 adet bulgunun 2518 adedini kambiyo senetleri, 19153 adedini diğer belgeler oluşturmaktadır. Tüm bulgular içerisindeki kambiyo senetlerinin oranının %11 olduğu müşahade edilmiştir.

2004, 2005, 2006 ve 2007 yılları içerisinde, yılların ilerlemesi ile kambiyo senedi olarak intikal eden bulgularda da şöyle bir değişim yaşanmıştır. Bir önceki yıla nazaran 2005’de %15 azalma gözlenirken, 2006’da %38 ve 2007’de %34 artış gözlenmiştir. Kambiyo senedi olarak intikal eden bulgularda her ne kadar 2005 yılında kısmi bir azalış olmuş ise de 2004 yılından 2007 yılına gelindiğinde %57 oranında bir artış görülmektedir ki söz konusu senetlerin her geçen gün biraz daha fazlaca uyuşmazlık konusu olduğu durumu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3: Kambiyo senedi bulgularının yıllara ve poliçe-senet-çek olmasına göre dağılımı

Yıllar	2004	2005	2006	2007	4 Yıllık Toplam
Poliçe	6	8	9	9	32
Bono	324	275	222	478	1299
Çek	219	181	412	375	1187
Toplam	549	464	643	862	2518

Tablo 3’de Ankara KPL Belge İncelemeleri Şubesi’ne son dört yıl içerisinde inceleme talebi ile gelen kambiyo senedi bulgularının yıllara göre dağılımı verilmiştir. Ayrıca sözkonusu bulgular çeşitlerine (poliçe, senet, çek dağılımı) göre de tasnif edilmiştir.

Çalışma kapsamına alınarak incelenen 2518 adet kambiyo senedinin; 32 adedinin poliçe, 1299 adedinin bono (emre muharrer senet) ve 1187 adedinin de çek olduğu görüldü. Bu bağlamda çalışma kapsamına alınarak incelenen 2518 adet kambiyo senedinin; poliçe yalnızca %1’ini oluştururken, bono %52’sini, çek ise %47’sini oluşturmaktadır.

Uyuşmazlık konusu olarak intikal eden poliçe bulgusu oranının çok az olması, poliçenin ülkemiz ticaret hayatında kullanılma oranının çok düşük olduğunun bir

göstergesidir. Aynı zamanda uyumsuzluk konusu olarak intikal eden bono ve çek bulgusu oranının çok fazla olması da, bono ve çekin ülkemiz ticaret hayatında kullanılma oranının çok yüksek olduğunun bir göstergesidir.

Tablo 4: Üzerinde sahtecilik yapılan kambiyo senedi bulgularının yıllara ve poliçe-senet-çek olmasına göre dağılımı

Yıllar	2004	2005	2006	2007	4 Yıllık Toplam
Poliçe	2	3	4	3	12
Bono	50	66	42	50	208
Çek	18	28	64	81	201
Toplam	70	97	110	134	421

Tablo 4’de Ankara KPL Belge İncelemeleri Şubesi’ne son dört yıl içerisinde inceleme talebi ile gelen kambiyo senedi bulgularından üzerinde sahtecilik yapılanlar yıllara göre verilmiştir. Ayrıca sözkonusu bulgular çeşitlerine (poliçe, senet, çek dağılımı) göre de tasnif edilmiştir.

İncelenen 2518 adet kambiyo senedinden; 12’si poliçe, 208’i bono ve 201’i çek olmak üzere toplam 421 adet belgede sahtecilik yapıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda üzerinde sahtecilik yapıldığı tespit edilen 421 adet kambiyo senedinin; % 2,8’ini poliçe oluştururken, %49,4’ini bono, ve %47,8’ini çek oluşturmaktadır.

Poliçe olarak gelen 32 adet bulgunun tamamının Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Trafik Sigorta Poliçesi olduğu müşahade edilmiştir. Bunlardan 12 adedi külliye sahte olarak düzenlenmiş, 20 adedinde de sahtecilik yapılmadığı anlaşılmıştır.

Bono olarak gelen 1299 adet bulgudan 208’inde kısmî sahtecilik yapıldığı tespit edilmiştir. (Külli sahteciliklerden olan; belgenin kendisinin külliye sahte olarak oluşturulması bonolarda söz konusu değilken, belge üzerinde atılı bulunan imzalarda sahtecilik ise istatistikî çalışma dışında bırakılmıştır.) 1091 adet bonoda ise sahtecilik yapılmadığı anlaşılmıştır. Üzerinde sahtecilik yapılan bono sayısının 2004 ve 2007 yıllarında eşit olduğu gözlenirken, 2005 ve 2006 yıllarında ise kısmi artış ve azalışların olduğu

gözlenmiştir. Bu durumun ülkemizde gerek bono kullanımında ve gerekse de bunlar üzerinde yapılan sahteciliklerde sabit bir seyir halininolduğunun göstergesi olarak düşünülmektedir.

Çek olarak gelen 1187 adet bulgudan 201’inde sahtecilik yapıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan 131 adedinde küllî sahtecilik (belgenin kendisinin külliyen sahte olarak oluşturulması istatistikî çalışma dahilinde değerlendirilirken, belge üzerinde atılı bulunan imzalarda sahtecilik istatistikî çalışma dışında bırakılmıştır.), 70 adedinde ise kısmî sahtecilik yapıldığı belirlenmiştir. 986 adet çekte ise sahtecilik yapılmadığı anlaşılmıştır. Üzerinde sahtecilik yapıldığı tespit edilen çeklerin yılların ilerlemesi ile doğru orantılı olarak arttığı anlaşılmıştır. Bu artışın bir önceki yıla nazaran 2005’de %66, 2006’da %128, 2007’de %27 olduğu gözlenmiştir. Bu durum ülkemizde hem çek kullanımının yaygınlaştığının hem de kullanılan çeklerin yetersiz güvenlik özelliklerine haiz olduğunun göstergesidir.

2. Tartışma

Kambiyo senetlerine ilişkin kuralları İsviçre Borçlar Yasası’ndan alınan TTK’nunda; poliçe hakkında toplam 104 madde (md. 583-687) içerisinde ayrıntılı ve geniş hükümlere yer verilmiş, diğer kambiyo senetlerinden olan bono toplam 4 maddede (md. 688-691) ve çek ise toplam 44 maddede (md. 692-735) poliçe ile ilgili hükümlere atıf yapılmak suretiyle şekillendirilmiştir. Çalışmada bu şekillendirmenin (madde sayıları, ayrıntılı ve geniş hükümler çerçevesinde değerlendirildiğinde) uygulamada anlamlı olmadığı gözlenmektedir.

Ankara KPL’na inceleme istemiyle gelen kambiyo senedi bulgularının kendi aralarında yapılan sıralamasında; birinci sırayı bono (%52), ikinci sırayı çek (%47) ve üçüncü sırayı ise poliçe (%1) almaktadır. Yine üzerinde sahtecilik yapıldığı tespit edilen kambiyo senetlerinin kendi aralarında yapılan sıralamasında; birinci sırayı bono (%51), ikinci sırayı çek (%46) ve üçüncü sırayı poliçe (%3) alır. Bu bağlamda günlük ticaret hayatımızda kullanılma oranının çok düşük olduğu gözlenen poliçenin TTK’da ayrıntılı ve geniş hükümlerle anlatılıp da, ticaret hayatında kullanılma oranının çok fazla olduğu bono ve çeke uygulanacak hükümlerin, söz konusu hükümlere atıflarla yetinilmesi, bir çelişkinin varlığının göstergesidir.

Üzerinde sahtecilik yapıldığı tespit olunan çekin yılların ilerlemesi ile doğru orantılı olarak arttığının gözlenmesi Türk ticaret hayatında çekin kullanımının yaygınlaştığının bir göstergesidir. Ancak bunun da ötesinde çekin kötü niyetli kişilerce kullanılma oranının arttığının da bir göstergesi olduğu anlaşılr.

Ticaret hayatımızda her geçen gün kullanımının artması ile önemi de artan çekin yeterli güvenlik özellikleri taşınamaması sebebiyle kötü niyetli kişilerin dikkatini çektiği gerçeğinin de üzerinde durulması gerekmiştir. Şu an kullanımda olan ve bankalara ait çeklerin büyük bir kısmı bazı güvenlik özellikleri içerse de bu güvenlik özelliklerinin yeterli düzeyde olmadığı da bir gerçektir. Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte yeterli güvenlik özelliklerine sahip olmayan orijinal çekler kolaylıkla taklit edilerek tümüyle sahte olarak düzenlenebilmektedir. Külliye sahte düzenlenen bu çekler bankaya intikal etmeden evvel ciro yoluyla el değiştirmektedir. Her ne kadar bankaya intikalinden sonra adli incelemeler neticesinde çeklerin sahteliği anlaşılmakta, ama gerek çekin hamili ve gerekse ciro silsilesine katılan birçok kişi (ciranta) mağdur duruma düşmekte ve ticaret hayatının vazgeçilmez unsuru olan güven zedelenmektedir. Bu mağduriyetin ortadan kaldırılması ve güven ortamının zedelenmemesi için; bankalar tarafından düzenlenen orijinal çeklerin, banknotlarda uygulanan güvenlik unsurlarına eşit düzeyde ve iyiniyetli kişilerin bu unsurları kolaylıkla fark edip orijinalini, sahtesinden ayırabileceği nitelikte güvenlik özellikleri ile donatılması gerekmektedir.

Ayrıca, bankalar tarafından orijinal olarak düzenlenip müşterilerine tahsis edilmiş olup da kayıp ve çalıntı duruma düşen çekler sebebiyle de mağduriyetler ortaya çıkmaktadır. Kayıp ve çalıntı çekler sahte imzalar ile piyasaya sürülmekte, bankaya intikal etmeden önce ciro yoluyla birden fazla el değiştirmekte ve ciro silsilesine katılmış olan kişiler mağdur olmaktadır. Bu durumun ortadan kaldırılması veya azaltılması için kayıp ve çalıntı çeklerin takibinin yapılması ve bunların kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir. Ayrıca çalıntı veya kayıp çeklerin bir üst kurul tarafından arşivinin tutulması, ciro silsilesine katılmak isteyen iyi niyetli kişilerin internet, telefon veya faks gibi hızlı yöntemler kullanmak suretiyle bu kuruldan işlem yapılacak çekin, çalıntı ve kayıp olmadığıнын teyidinin alınması neticesinde çeke taraf olması ticaret hayatındaki güven ortamına katkıda bulunacaktır.

KPL'larına inceleme talebi ile intikal eden belgeler, incelenmesi neticesinde düzenlenen ekspertiz raporu ile birlikte talep eden birimlere tekrar iade edilmektedir. Ancak mahkemelerden bu belgelerin mevzubahis olduğu davaların sonuçları Kriminal Laboratuarlara gönderilmemekte, bildirilmemektedir. Bu sebeple üzerinde inceleme yapıp da sahtecilik tespit edilen kambiyo senetlerinin TCK'nun hangi maddesi uyarınca hüküm kurulduğu veya düzenlenen ekspertiz raporunun hangi seviyede mahkeme

tarafından gözönünde bulundurulduğu Kriminal Laboratuvarlar tarafından bilinmemektedir.

Bu durum, Kriminal Laboratuvarlarda inceleme yapan bilirkişilerin kambiyo senetleri üzerinde yapmış oldukları incelemelerin mahkemelerce kabul edilebilirliğinin bilinmemesine sebep olmaktadır. Ayrıca Kriminal Laboratuvarlarda inceleme yapan bilirkişiler kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliklerde TCK'nun hangi maddesini gözönünde bulundurması gerektiği hususunda tereddütlere düşmektedir. Şöyle ki; çalışmamızda kambiyo senetlerinde yapılan sahteciliklerin TCK'daki tasnifinin, emre veya hamile yazılı kambiyo senetlerinde sahtecilik ve tahrifat suçları (resmi belgede sahtecilik, resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek) ve nama yazılı kambiyo senetleri ve zorunlu unsurlarında eksiklik bulunan emre veya hamiline yazılı kambiyo senetlerinde sahtecilik ve tahrifat suçları (özel belgede sahtecilik, özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek, açığa imzanın kötüye kullanılması) olması gerektiği değerlendirilmişti. Söz konusu tasnif ışığında yapılacak bir kriminal inceleme; talep edilen sorunun aydınlığa kavuşturulmasında gereksiz ayrıntılara girilmemesini sağlayacak ve daha etkili olacaktır.

YEDİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ekonomik ve ticari ilişkilerde gözlenen artışla birlikte toplum içinde yaşayan bireyler, ortak bazı değer, işaret ve simgelere araştırma gereği hissetmeden güvenme ihtiyacı duymuşlar ve değişim aracı olarak da bunları kullanmışlardır. Günümüz ticari hayatında ve ekonomik faaliyetlerinde değişim aracı olarak paranın yanı sıra kambiyo senetleri de kullanılmaktadır. Çünkü kambiyo senetleri de, tıpkı para gibi, hızlı bir şekilde değişime olanak sağlamasının yanı sıra toplumun genel güvenliğini kazanmıştır.

Kambiyo senetlerinde yapılan sahtecilikler ve tahrifatın her geçen gün biraz daha artması; toplum tarafından kambiyo senetlerine duyulan ortak güvenliğin zedelenmesine yol açarak ticarî hayatın ve ekonomik faaliyetlerin vazgeçilemez değişim aracı olan bu senetlerin kullanılmasında aksaklıklara sebep olmaktadır. İşte bu noktada kambiyo senetleri ve bu senetlerde yapılan sahtecilik suçları hakkındaki ilgili hukuk kurallarının kesin, anlaşılabilir ve düzenli bir şekilde olması, hem sahtecilik fiillerini gerçekleştirenler için caydırıcı hem de bu fiiller neticesinde mağdur olanlar için koruyucu bir etkidir.

TTK'nunda kambiyo senedi olarak poliçe, bono (emre muharrer senet) ve çek sayılmıştır. Bunlardan poliçe hakkında detaylı ve geniş hükümlere yer verilmiş, diğer kambiyo senetlerinden olan bono ve çeklerden ise, poliçe ile ilgili hükümlere atıf yapılmak suretiyle bahsedilmiştir. Çalışmanın “Bulgular ve Tartışma” bölümünde pratikte poliçeden daha çok bono ve çekin kullanılmakta olduğunun anlaşılması sebebiyle, bu bahsin pek de anlamlı olmadığı gözlenmektedir. Yine TTK'nunda kambiyo senetlerinde sahtecilik fiillerinde failin sorumluluğuyla ilgili açık bir hüküm bulunmaması sebebiyle suçtan zarar görenler açısından ortaya çıkan durum karmaşıktır. Ayrıca kambiyo senetlerinde sahtecilik ve tahrifat ile ilgili hükümler dağınık vaziyette olup, bir bütün halinde TTK'nunda bulunmamaktadır. Mevcut şekillendirmenin TTK Tasarısında da devam ettirildiği gözlenmektedir. Bu bağlamda; TTK Tasarısında poliçe yerine bono hakkında teferruatlı ve geniş hükümlere yer verilmesinin, kambiyo senetlerindeki sahtecilik ve tahrifat hükümlerinin toplu hale getirilerek kambiyo senetleri ile ilgili genel hükümler başlığı altında toplanmasının daha anlamlı olacağı değerlendirilmektedir.

Bu çalışma neticesinde, TCK'da kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarının tek bir madde içerisinde değerlendirilmemesi sebebiyle özellikle adli incelemeler alanı çalışanların

konu ile ilgili tereddütleri giderilmiştir. Adli incelemeler alanında karşılaşılan herhangi bir senet üzerinde yapılacak incelemede TCK'nun hangi maddesinin gözönünde bulundurulacağı hususunun aydınlığa kavuşturulması ile gereksiz ayrıntılara girilmeden etkili ve verimli bir inceleme yapılabilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda yapılacak adli incelemelerin, soruşturma ve kovuşturma makamlarına daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kambiyo senetleri, esasında özel belgelerden olmasına rağmen, TCK'da kambiyo senetlerine duyulan ortak güvenin muhafaza edilebilmesi ve sürdürülebilmesi için emre veya hamile yazılı kambiyo senetleri resmî belge niteliğindeki belgelere eş tutulmuştur. Ortak güvene daha az haiz olan nama yazılı kambiyo senetleri ve zorunlu unsurlarında eksiklik bulunan emre veya hamiline yazılı kambiyo senetleri ise özel belge olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çalışmamızda TCK'daki kambiyo senetleri üzerinde işlenen sahtecilik suçları iki ana kısımda tasnif edilmiştir. Birincisi, emre veya hamile yazılı kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarıdır ki; bu kapsama resmi belgede sahtecilik (TCK md. 204) ve resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek (TCK md. 205) suçları girmektedir. İkincisi ise, nama yazılı kambiyo senetleri ve zorunlu unsurlarında eksiklik bulunan emre veya hamiline yazılı kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarıdır ki; bu kapsama özel belgede sahtecilik (TCK md. 207), özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek (TCK md. 208) ve açığa imzanın kötüye kullanılması (TCK md. 209) suçları girmektedir.

Ayrıca adli incelemeler alanında kambiyo senetlerinde sahtecilik suçlarının hükme bağlanmasında önem arzeden “iğfal kabiliyeti” meselesi aydınlığa kavuşturulmuştur. Çalışmamızda görülmüştür ki iğfal kabiliyeti kişiden kişiye değişen nisbi bir kavramdır ve bilimsel konuların dışında kalmaktadır. Bu doğrultuda adli incelemeler alanında çalışan bilirkişilerin herhangi bir belgenin aldatma kabiliyetinin bulunup bulunmadığı hakkındaki düşüncesi mahkemeyi aydınlatıcı ve yardımcı mahiyettedir. Bununla birlikte herhangi bir belgenin aldatma kabiliyetinin bulunup bulunmadığını takdir etmek sahte belge ile doğrudan ilişki kuran mahkemeye aittir. Ancak iğfal kabiliyetini, takdir yetkisinin hangi olgulara göre nasıl değerlendirileceği, yani olayda sahte belgeyi düzenleyen kişi kapsamında mı, sahte belgenin kullanılması ile mağdur olan kişi kapsamında mı, toplumun en cahil kişileri kapsamında mı, yoksa düzenlenen belge hakkında tecrübeli ve bilgili kişiler kapsamında mı ele alınması gerektiği hususunun ne olması gerektiği açıklığa kavuşturulamamış bir konudur. İşte bu noktada iğfal kabiliyetini neye göre ve kime göre değerlendireceksiniz problemi ile karşı karşıya kalınmaktadır. Konunun hukukçuların ve belge inceleme uzmanlarının ortak

katkılarıyla oluşturulacak bir platformda görüşölüp çözüme kavuşturulmasında yarar görölmektedir.

Yapılan araştırma ve inceleme sırasında görölmüştür ki; bankalarca şahıslara tahsis edilen yeterli seviyede güvenlik unsurlarına sahip olmayan orijinal çeklerin, teknolojik gelişmelere paralel olarak külliyen sahte olarak düzenlenmesi artmaktadır. Bu sebeple bankalar tarafından şahıslara tahsis edilen orijinal çeklerin, banknotlarda uygulanan güvenlik unsurlarına eşit düzeyde ve iyiniyetli kişilerin bu unsurları kolaylıkla fark edip orijinalini, sahtesinden ayırt edebileceği nitelikte güvenlik özellikleri ile donatılması gerekmektedir. Hiç şüphesiz ki, çeklerin yüksek güvenlik unsurlarına sahip olmaları yüksek maliyet gerektirmektedir. Ancak sahteciliğe karşı caydırıcılığı ve güven ortamına sağlayacağı fayda ve katkılar düşünüldüğünde bu yüksek maliyetin pek de önemli olmadığı da bir gerçektir. Ayrıca çekler gibi dolaşımda olan emre muharrer senetlerin bir standardının olmadığı da düşünüldüğünde, çeklerde uygulanacak güvenlik özelliklerinin emre muharrer senetlerde de uygulanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Genelde basit yapıda birkaç el hareketi ve karalama ile atılan imzaların kabul gördüğü ülkemizde sıklıkla rastlanılan sahtecilik türlerinden biri olan imza sahteciliği de en çok kambiyo senetlerinde meydana gelmektedir. Kambiyo senetlerinde yapılan imza sahteciliklerinin önüne geçilmesi ve şahısların bu tür sahteciliklerin mağduru olmaması için, taraf oldukları senetlere kendilerine ait başkalarının kullanımına vermedikleri mürekkepli kalemle imza atmaları gerekmektedir. Borçlu imzalarının en az iki tane olarak atılmasının ve imzalarla birlikte ad, soyad ile tarihin de yazılmasının sahteciliğin önüne geçilmesinde faydalı olacağı düşüncesindeyiz. (Pratikte genellikle bonolarda çift imza atılırken, çek ve poliçelerde tek imza atılmaktadır.) Söz konusu imzaların ise, her zaman aynı biçimde el yazısı ile ön ve soyadın tamamının veya önadın baş harfinin konulmasından sonra soyadın tamamının yazılması suretiyle atılması gerekmektedir. Bu sebeple özellikle çocuklara nasıl imza atmaları hususu ilkökul çağından itibaren öğretilmelidir. Ayrıca, ülkemizde imzanın ne şekilde atılacağı hususunun yasal kuralla bağlanması ve disipline edilmesi yolunda çalışmalar başlatılmalıdır.

Kambiyo senetleri üzerindeki el yazısı ile yazılan kısımların borçlu tarafından doldurulması bu senetler üzerinde yapılacak sahteciliklerin önlenmesi ve yapılan sahteciliklerin açığa çıkarılması açısından önemlidir. Yine senedin üzerindeki el yazıları ve imzaların aynı kalemle yazılması, yazıyla ve rakamla değer gösteren hanelerin kapatma çizgisiyle kapatılması, ilave suretiyle yapılacak sahteciliklerin önüne geçilmesinde doğru bir

hareket tarzı olacaktır. Ayrıca çalışmamız kapsamında görülmüştür ki senedin düzenlenmesi esnasında yapılan bir hatanın düzeltilmesi için paraf atılmak suretiyle eklemeler yapılmakta, bu durum ise kötü niyetli kişilerin daha sonradan ilave yoluyla tahrifat yapabilmeleri için zemin oluşturmaktadır. Kanaatimizce bu tür sahteciliklerin önüne geçmek için paraf atmak suretiyle düzeltmelerin yapılması yerine, yeniden farklı bir senedin düzenlenmesi ile daha güvenli bir yol izlenmiş olacaktır.

Başlangıçta sahih olarak düzenlenmiş bir kambiyo senedinin cepte, cüzdan içinde vs. taşınması; senedin yırtılıp parçalarının kaybolmasına veya senet üzerindeki ıslak mürekkeple yazılmış olan kısımların silinip deforme olmasına sebep olabilmektedir. Yine bu şekilde, başlangıçta sahih olarak düzenlenmiş kambiyo senetlerinin veya bankalarca düzenlenip müşterilerine tahsis ettikleri orijinal çeklerin muhafazasına dikkat edilmemesi; sözkonusu senetlerin kayıp olmasına veya çalınmasına yol açabilmektedir. Kayıp ve çalıntı senetler sahte imzalar ile piyasaya sürülmekte, bankaya intikal etmeden önce ciro yoluyla birden fazla el değiştirmekte ve ciro silsilesine katılmış olan kişiler mağdur olmaktadır. Bu durumun ortadan kaldırılması veya azaltılması için kayıp ve çalıntı senetlerin takibinin yapılması ve bunların kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir. Ayrıca çalıntı veya kayıp senetlerin bir üst kurul tarafından arşivinin tutulması, ciro silsilesine katılmak isteyen iyi niyetli kişilerin internet, telefon veya faks gibi hızlı yöntemler kullanmak suretiyle bu kuruldan işlem yapılacak senedin, çalıntı ve kayıp olmadığıнын teyidinin alınması neticesinde senede taraf olması ticaret hayatındaki güven ortamına katkıda bulunacaktır. Ayrıca bu yolla işlenen sahteciliklerin önüne geçilmesi açısından kambiyo senetlerinin taşınması ve muhafazasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma ile uygulamada sıkıntılı bir durum olan açık senet ve eksik senet arasındaki fark ortaya konmuştur. Açık senet ile eksik senet arasındaki fark doldurma yetkisinden kaynaklanmakta olup; açık senette taraflar, keşideci imzası dışında kalan unsurlardan birini, birkaçını veya tamamını bilerek açık bırakıp, bunların daha sonra herhangi bir hamil tarafından doldurulmasını, böylece geçerli bir senedin oluşturulmasını amaçlamışlardır; eksik senette ise doldurma yetkisinin bulunması mevzu bahis değildir. Tarafların doldurma yetkisinin varlığı açık senedi geçerli; doldurma yetkisinin yokluğu ise, eksik senedi şekle aykırılıktan dolayı geçersiz kılmaktadır. Ancak uygulamada çoğu kez eksik unsurlarının sonradan tamamlandığı anlaşılan senede taraf kişilerin ifadeleri çelişmekte, bu durum soruşturmacı ve kovuşturmacı makamları zor durumda bırakmaktadır. Bu sebeple hiçbir

durumda açığa senedin verilmemesi ile bu şekilde işlenen sahteciliklerin önüne geçilmiş olunacağı düşünülmektedir.

Yapılan istatistiki çalışmada belirtildiği üzere özel hukuku ilgilendiren kovuşturmalarda mahkemeler özel bilirkişilere başvurmaktadırlar; bu sebeple bir konunun hukuki boyutunda farklı, ceza davası boyutunda farklı raporlar çıkabilmektedir. Kanaatimizce, hukuk mahkemelerinde dava konusu belgeler ve ticari senetlerle (kıymetli evrakla) ilgili bilirkişi incelemesi sözkonusu olacaksa bunun da yine bilirkişilik kurumlarına (Adli Tıp, Jandarma Kriminal Laboratuvarları, Kriminal Polis Laboratuvarları) yaptırılması kanunla sağlanmalıdır. Böylece bir konunun hukuki boyutunda farklı, ceza davası boyutunda farklı raporların çıkması önlenmiş olur. Bu sebeple adı geçen bilirkişilik kurumlarının personel ve cihaz eksikliklerinin giderilmesi, hem ceza davalarına hem de hukuk davalarına bakabilecek kapasiteye çıkarılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Arslan, Çetin ve Bahattin Azizağaoğlu (2004) *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Ankara: Asil Yayınları.

Aşıcıoğlu, Faruk (Editör) (2005) *Adli Belge İncelemesi, Yazı, İmza, Parmak İzi, Sahtecilik* İstanbul: Beta Basım Yayım.

Aydoğmuş, Bülent (2004) “*Belge Sahteciliği 1999-2003 Yılları İçerisinde Adana Kriminal Polis Laboratuvarında İncelenen Belgelerin Değerlendirilmesi*”, Adana: Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Tıp Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tez No: 144460.

Bahtiyar, Mehmet (Kasım-Aralık 2005) “*TTK Tasarısının Dili İle Bazı Hükümlerin Değerlendirilmesi*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:61, ss.47-106

Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Türkiye İş Bankası Vakfı (13-14 Mayıs 2005) *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı*, Konferans, Sözkese Matbaacılık.

Bayram, Levent (2008) *Adli Bilimlerde Ses ve Konuşma İncelemeleri*, Ankara, Seçkin Yayınları

Bozer Ali ve Celal Göle (2000) *Bankacılar için Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara: Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü.

Bülbül, Sedat (2005) “*Şüpheli Belge İncelemelerinde Kullanılan Spektroskopik Yöntemlerin Karşılaştırmalı İncelemesi*”, Ankara: Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Tıp Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tez No: 163990.

Can, Saffet (Mayıs-Haziran 2006) “*TTK Tasarısındaki Poliçeye İlişkin Bazı Maddelerin Kaynağa Uygunluğu Üzerine*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:64, ss.306-320.

Cengiz, Sibel (2007) *Evrakta Sahtekarlık Suçları*, Ankara: U-S-A Yayınları.

Domaniç, Hayri (1975) *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul.

Domaniç, Hayri (1990) *TTK Şerhi 4 Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul.

Durgut, Ramazan (Mayıs-Haziran 2006) “*Çekte Kabul Yasağı ve Çekin Teyidi*”, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 80, Sayı:3, ss.984-1004.

Ekinci, Mustafa ve Sinan Esen (2003) *Açıklamalı ve İctihadlı Sahtecilik, Hırsızlık, Gasp, Dolandırıcılık, Emniyeti Suistimal ve Bilişim Alanında Suçlar ile Müşterek Hükümler*, Ankara: Adalet Yayınları.

Ellen, David (2006) *Scientific Examination of Documents Methods and Techniques Third Edition*, Boca Raton Taylor and Fransic Group.

Emniyet Genel Müdürlüğü (1990) *Maddi Suç Delilleri ve Kriminal Polis Laboratuvarları*, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi.

Erem, Faruk (1985) *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, C.4 (Özel Hükümler)*, Ankara.

Erman, Eyüp Sabri (1973) *Police-Bono-Çek ve Kambiyo Senetlerine ait Özel Takip*, Ankara.

Erman, Sahir (1952) *Sahtekarlık Cürümleri*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul.

Erman, Sahir (1981) *Ticari Ceza Hukuku Cilt:3 Sahtekarlık Suçları*, İstanbul.

Ertekin Erol ve İzzet Karataş (1998) *Uygulamada Ticari Senetler Police-Bon-Çek*, Ankara.

Gündel, Ahmet (1998) *Zimmet, Sahtecilik, Hırsızlık, Gasp, Dolandırıcılık, Emniyeti Suistimal Suçları*, Ankara.

Gündel, Ahmet (2002) *Zimmet, Sahtecilik, Hırsızlık, Gasp, Dolandırıcılık, Emniyeti Suistimal Suçları*, Ankara.

Güngör Şener ve Mustafa Kaya (2003) *Çek Suçları*, Ankara.

Hancı, Hamit ve diğerleri (Eylül-Ekim 2003) “Kriminalistik Kriminoloji Değildir” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:48, ss.261-265.

[Http://tdk.gov.tr](http://tdk.gov.tr), Erişim Tarihi:09.08.2007 / 26.08.2007.

İstanbul Barosu Dergisi; Cilt 80, Sayı:2006/4 Temmuz-Ağustos, Cilt 80, Sayı:2006/5 Mayıs-Haziran.

İstanbul Ticaret Odası (Ocak 2002) *Çek Hukukunun Güncel Sorunları Sempozyum 4*, Yayın No:2002-11.

Kart, Onur “CMK’da Bilirkişilik ile İlgili Maddeler” http://www.turkhukuksitesi.com/makale_518.html, erişim tarihi: 13.10.2007.

Kaylan, Keskin “Kamu Güvenine Karşı Suçlar” <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale.104.doc>, erişim tarihi:02.11.2007.

Kınacıoğlu, Naci (1993) *Kıymetli Evrak Hukuku* 4. Bası. Ankara, Gazi Büro Kitabevi.

Koppenhaver, Katherine M. (2002) *Attorney’s Guide to Document Examination*, London: Ouorum Boks.

Kriminal Polis Laboratuvarı Dairesi Başkanlığı (2003) *Kriminalistik Ders Notları*, Ankara.

Kriminal Polis Laboratuvarı Dairesi Başkanlığı (2006) *KPL Hizmetleri*, Ankara: 72 Tasarım.

Levinson, Jay (2001) *Questioned Documents: A Lawyer’s Handbook*, London: Academic Pres.

Malkoç, İsmail (2007) *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, 2. Cilt, Ankara: Malkoç Kitabevi.

Malkoç, İsmail ve Mahmut Güler (1996) *Ceza Uygulamasında Çek Yasası ve Ticari Senetlerle İşlenen Suçlar*, Ankara.

Meran, Necati (2005) *Yeni Türk Ceza Kanununda sahtecilik-Malvarlığı, Bilişim Suçları ile Ekonomi ve Ticaret Alanında Suçlar*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Oğuzoğlu, Abdullah Çetin ve Özkan Oğuzoğlu (2003) *Açıklamalı ve İçtihadlı Bono ve Çek Sorunları*, İstanbul.

Öztan, Fırat (2007) *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara: Turhan Kitabevi.

Öztel, Ahmet (Ocak-Şubat 2004) “Adli Belge İncelemesinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:50.

Parlar, Ali ve Muzaffer Hatipoğlu (2007) *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, 2.Cilt, Ankara.

Poroy, Reha ve Ünal Tekinalp (2006) *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, İstanbul: Arıkan Yayınları.

Savaş, Vural ve Sadık Mollamahmutoğlu (1999) *Türk Ceza Kanunu’nun Yorumu*, 3.Cilt Madde 319-454, Ankara: Seçkin Yayınları.

Soyaslan, Doğan (2005) *Ceza Hukuku Özel Hükümler* 5. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.

Şafak, Ali (2005) *Ceza Hukuku (Genel ve Özel Hükümler)*, Ankara: Selim Kitabevi.

Şafak Ali ve Vahit Bıçak (2005) *Ceza Muhakemesi ve Polis*, Ankara: Roma Yayınları.

Uyar, Talih *İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri*, İY 167-170b, Ankara: Feryal Matbaacılık.

Taşdemir Kubilay ve Ramazan Özkepir (1999) *Uygulamada-Öğretide Belgelerde Sahtecilik Mala Karşı Suçlar ve Bilişim Alanında Suçlar*, Ankara.

Tezcan, Durmuş ve diğerleri (2006) *Ceza Özel Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Toroslu, Nevzat (2005) *Ceza Hukuku*, Ankara, Savaş Yayınları.

Yargıtay Kararları Dergisi (Ocak:2007) Yargıtay Yayınları, Cilt:33 Sayı:1.

Yargıtay Kararları Dergisi (Şubat:2007) Yargıtay Yayınları, Cilt:33 Sayı:2.

Yargıtay Kararları Dergisi (Mayıs:2007) Yargıtay Yayınları, Cilt:33 Sayı:5.

Yargıtay Kararları Dergisi (Temmuz:2007) Yargıtay Yayınları, Cilt:33 Sayı:7.

Yargıtay Kararları Dergisi (Ağustos:2007) Yargıtay Yayınları, Cilt:33 Sayı:8.

Yenidünya, Ahmet Caner (2003) *Açıklamalı, Gerekçeli ve Karşılaştırmalı Yeni Çek Kanunu*, İstanbul: Legal Yayınları.

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Emniyet Genel Müdürlüğü

Sayı : B.05.1.EGML034.11.03.

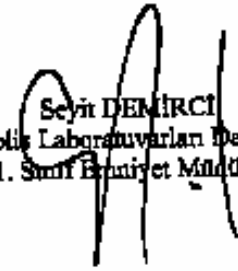
Konu : Komiser
Olcay ER

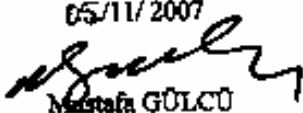
GENEL MÜDÜRLÜK MAKAMINA

Başkanlığınıza bağlı Ankara Kriminal Polis laboratuvarı Müdürlüğü emrinde görevli 255280 sicil sayılı Komiser Olcay ER'in, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Ana Bilim Dalı Başkanlığında Yüksek Lisans Öğrenimine başladığı ve Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından tez konularının teşkilatınızda araştırma yapmaya ve geliştirmeye yönelik konularda olması istenilmiş olduğundan "Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik ve Tahrifat" konularında, Ankara Kriminal Polis laboratuvarı Müdürlüğü Belge İnceleme Şube Müdürlüğünde tez çalışması yapmak istediği ilişikte sunulan 11/10/2007 tarihli dilekçesinden anlaşılmaktadır.

Bu doğrultuda, 255280 sicil sayılı Komiser Olcay ER'in Ankara Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğü Belge İnceleme Laboratuvarında incelenen kambiyo senetlerinin görüntüleri ve istatistiksel bilgileri kullanmasında Başkanlığınıza sığınma bulunmamakta ise de;

Tensiplerinize arz ederim.

Seyin DEMİRCİ
Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanı
1. Sınıf Emniyet Müdürü

OLUR
05/11/2007

Mustafa GÜLCÜ
Emniyet Genel Müdürü a.
Emniyet Genel Müdür Yardımcısı
1.Sınıf Emniyet Müdürü